

# **ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GIETRZWAŁD**

## **CZEŚĆ I**

### **DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU**

*Tekst ujednolicony*

*(z wyróżnieniem wprowadzonych zmian – czerwona czcionka)*

JEDNOLITY TEKST STANOWI ZAŁĄCZNIK NR 1  
DO UCHWAŁY NR .....  
RADY GMINY GIETRZWAŁD Z DNIA .....

Gietrzwałd 2020

#### **WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM Z 2020 r.**

MD PROJECT Pracownia Projektowa  
ul. Kościuszki 113/1, 10-554 Olsztyn

##### **GŁÓWNY PROJEKTANT:**

dr inż. Dariusz Łaguna

##### **ZESPÓŁ GŁÓWNEGO PROJEKTANTA:**

mgr inż. Karolina Zielska

mgr inż. Monika Jabłońska

#### **WYKONAWCA ZMIANY STUDIUM Z 2016R.**

EKOPLAN Pracownia Urbanistyczna Wojciech Kwiatkowski  
ul. Władysława Trylińskiego 2/115, 10-683 Olsztyn

##### **GŁÓWNY PROJEKTANT:**

inż. urb. Wojciech Kwiatkowski

##### **ZESPÓŁ GŁÓWNEGO PROJEKTANTA:**

inż. Wioletta Kwiatkowska

mgr inż. Paulina Lubińska

mgr inż. Aleksandra Rymer

#### **STUDIUM GMINY OPRACOWANO W 2002R.**

##### **GŁÓWNI PROJEKTANCI:**

mgr inż. arch. Kazimierz Grządka

mgr inż. Teresa Szymankiewicz - Szarejko

##### **ZESPÓŁ GŁÓWNYCH PROJEKTANTÓW:**

mgr Zbigniew Zaprzelski

mgr Marta Gwiazdzińska

ekon. dypl. Bożena Kowalczyk

inż. Hanna Jędrasik

mgr inż. Hanna Kurowska

inż. Karol Więckowski

Elżbieta Markowska

Iwona Bohdziewicz

Czesława Pawlikowska

## SPIS

## TREŚCI

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| 1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GIETRZWAŁD .....                   | 7  |
| 2 POWIĄZANIA GMINY GIETRZWAŁD Z GMINAMI SĄSIEDNIMI .....          | 10 |
| 3 STAN ZAGOSPODAROWANIA .....                                     | 11 |
| 3.1 WYBRANE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY .....          | 11 |
| 3.2 MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO .....         | 13 |
| 3.3 FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE .....                   | 18 |
| 4 UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEG .....                    | 20 |
| 4.1 GEOMORFOLOGIA I BUDOWA GEOLOGICZNA .....                      | 21 |
| 4.3 WODY POWIERZCHNIOWE .....                                     | 22 |
| 4.4 WODY PODZIEMNE .....                                          | 25 |
| 4.5 KOPALINY.....                                                 | 26 |
| 4.6 KLIMAT .....                                                  | 27 |
| 4.7 HAŁAS .....                                                   | 28 |
| 4.8 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE.....          | 29 |
| 4.9 OSUWISKA .....                                                | 29 |
| 4.10 POWIETRZE.....                                               | 29 |
| 4.11 TERENY POWODZIOWE .....                                      | 30 |
| 4.12 MAŁA RETENCJA .....                                          | 30 |
| 5 OCHRONA PRZYRODY .....                                          | 31 |
| 5.1 OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU .....                          | 31 |
| 5.2 OBSZARY NATURA 2000 .....                                     | 31 |
| 5.3 REZERWAT PRZYRODY .....                                       | 32 |
| 5.4 POMNIKI PRZYRODY .....                                        | 32 |
| 5.5 LASY OCHRONNE .....                                           | 35 |
| 6 RYS HISTORYCZNY I DZIEDZICTWO KULTUROWE .....                   | 35 |
| 6.1 CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH MIEJSCOWOŚCI GMINY GIETRZWAŁD ..... | 35 |
| 6.2 PRAWNE ZASADY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH .....              | 42 |
| 6.3 GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW .....                               | 42 |
| 6.4 REJESTR ZABYTKÓW WOJ. WARM.-MAZ.....                          | 43 |
| 6.5 PARK KULTUROWY .....                                          | 44 |

|                                                       |     |
|-------------------------------------------------------|-----|
| 6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE .....                      | 44  |
| 6.7 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE .....                   | 45  |
| 6.8 ALEJE TYPOWANE DO OCHRONY .....                   | 53  |
| 7 DEMOGRAFIA .....                                    | 54  |
| 8 GOSPODARKA .....                                    | 61  |
| 9 TURYSTYKA .....                                     | 64  |
| 10 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....                      | 66  |
| 11 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA .....              | 70  |
| 12 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA .....                 | 73  |
| 13 STRUKTURA WŁASNOŚCI .....                          | 74  |
| 14 SYSTEM KOMUNIKACJI .....                           | 76  |
| 14.1 TRANSPORT DROGOWY .....                          | 76  |
| 14.2 TRANSPORT KOLEJOWY .....                         | 79  |
| 14.3 TRANSPORT ZBIOROWY .....                         | 79  |
| 14.4 SZLAKI ROWEROWE.....                             | 79  |
| 14.5 SZLAKI PIESZE.....                               | 79  |
| 14.6 SZLAKI WODNE .....                               | 79  |
| 15 SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ .....            | 80  |
| 15.1 SYSTEM SIECI WODOCIĄGOWEJ .....                  | 80  |
| 15.2 SYSTEM SIECI KANALIZACJI SANITARNEJ .....        | 81  |
| 15.3 SYSTEM SIECI GAZOWEJ .....                       | 81  |
| 15.4 SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY .....                 | 82  |
| 15.5 SYSTEM CIEPŁOWNICZY.....                         | 82  |
| 15.6 GOSPODARKA ODPADAMI .....                        | 82  |
| 15.7 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII .....                  | 83  |
| 16 Podsumowanie .....                                 | 84  |
| 17 aneksy.....                                        | 86  |
| 18 wykaz tabel, rysunków, fotografii i wykresów ..... | 97  |
| 19 Bibliografia.....                                  | 100 |

## Wstęp

### Podstawa formalno-prawna:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- **Uchwała Nr X/72/2019 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd.**

Głównym celem studium jest ustalenie kierunków rozwoju oraz zasad polityki przestrzennej gminy na podstawie rozpoznanych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

### Podstawowe zadania studium, to:

- koordynacja przestrzenna podejmowanych przez samorząd decyzji w sprawie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- płaszczyzna negocjacji wprowadzania zadań rządowych i zadań samorządu wojewódzkiego służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych wpisanych do rejestru;
- koordynacja czasowa i przestrzenna podejmowania przez samorząd przedsięwzięć komunalnych;
- prowadzenie długofalowych działań w gospodarce nieruchomościami komunalnymi;
- programowanie w gminach przedsięwzięć publicznych;
- wspomaganie działań podmiotów gospodarczych i promocji gminy.

### Metoda opracowania:

Przy opracowaniu „Zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd” przyjęto następującą kolejność wykonywanych prac:

- rozpoznanie zasobu istniejących materiałów oraz opracowań, dotyczących terenu gminy i obszarów stykowych;
- analiza zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju gminy;
- określenie diagnozy uwarunkowań rozwoju gminy;
- określenie celów rozwoju gminy;
- przyjęcie koncepcji kierunków rozwoju gminy;
- określenie zasad polityki przestrzennej na obszarze gminy;
- dokonanie czynności formalno-prawnych.

### Poszczególne etapy opracowania są konsultowane z władzami Gminy oraz społecznością lokalną.

Podstawową fazą prac nad zmianą Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, decydującą o kierunkach jej rozwoju oraz zasadach zagospodarowania przestrzeni jest analiza a następnie diagnoza uwarunkowań rozwoju, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych.

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju wynikają z położenia gminy w województwie w istniejących i projektowanych systemach oraz układach zewnętrznych. Dotyczą one różnych dziedzin np. środowiska przyrodniczego, infrastruktury technicznej, systemów transportowych, wdrażanych programów rządowych, zawartych umów międzynarodowych.

Uwarunkowania wewnętrzne stanowią o wartości i możliwości wykorzystania głównych potencjałów rozwoju tj. przyrodniczego, społecznego oraz gospodarczego. Podsumowaniem uwarunkowań rozwoju jest diagnoza, w której przedstawiony jest pełen obraz gminy z określeniem barier, ograniczeń, konfliktów oraz zagrożeń i preferencji rozwoju.

**Elaborat studium:**

Elaborat „Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd ” składa się z dwóch części.

**Pierwszą część** opracowania uzasadniającą przyjęte rozwiązania w „Zmianie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” stanowi „Diagnoza uwarunkowań rozwoju”, składająca się z części tekstowej - załącznik nr 1 do uchwały oraz z załącznika graficznego w skali 1:25 000 - załącznik nr 2 do uchwały.

**Drugą część** opracowania stanowi tekst wraz z syntezą uwarunkowań zatytułowany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd. Kierunki zagospodarowania przestrzennego i polityka przestrzenna”, składająca się z części tekstowej - załącznik nr 3 do uchwały oraz z załącznika graficznego w skali 1:25 000 – załącznik nr 4 do Uchwały.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o zagospodarowaniu przestrzennym, nie jest aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

# 1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY GIETRZWAŁD

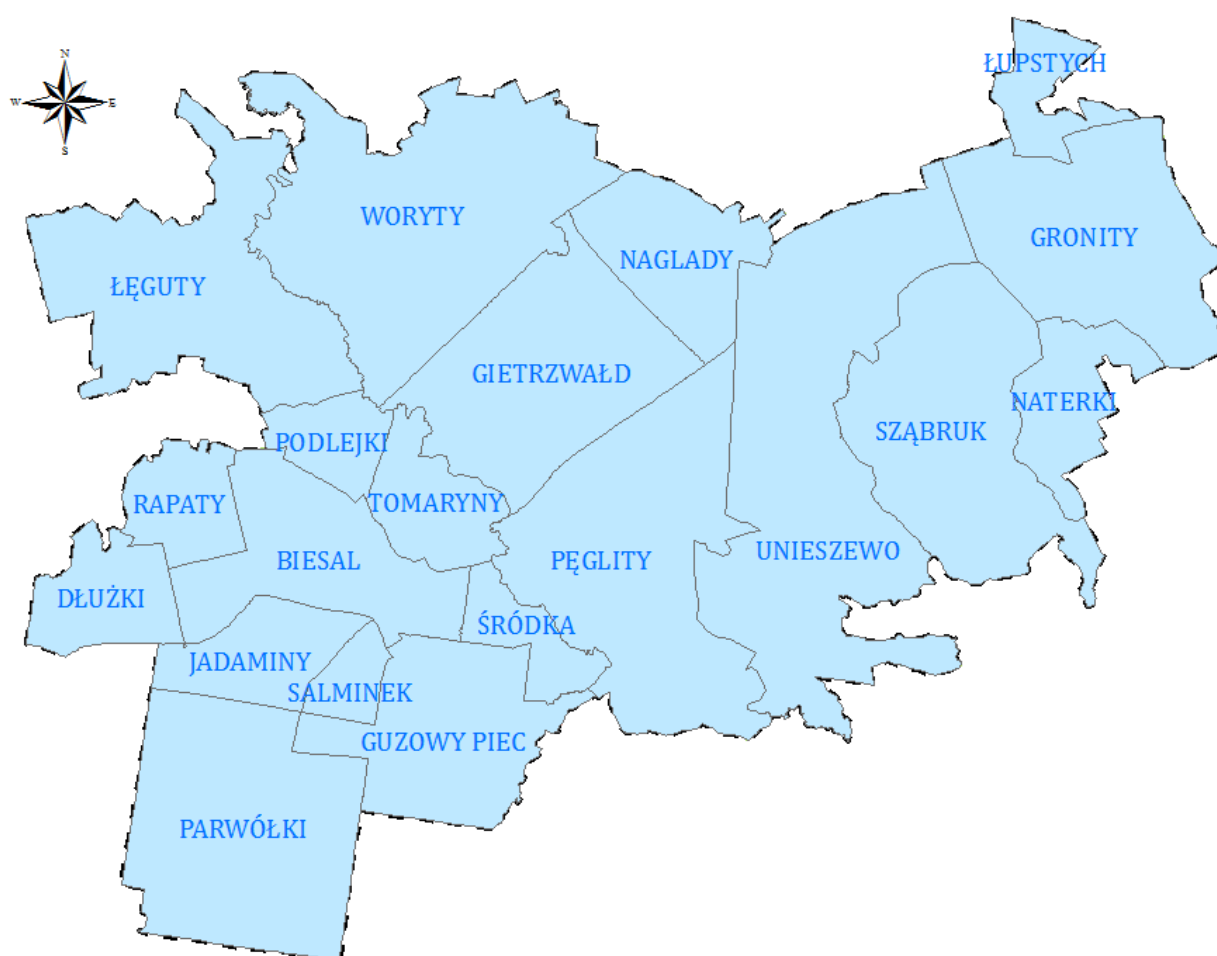
Gmina Gietrzwałd położona jest w województwie warmińsko-mazurskim, w powiecie olsztyńskim. Graniczy z gminami: Stawiguda, Olsztynek, Łukta, Ostróda, Jonkowo oraz z miastem Olsztyn.

Na koniec 2019 r. gminę zamieszkiwało 6906 osób. Cechą charakterystyczną gminy jest to, że główny ośrodek obsługi – wieś Gietrzwałd jest czwartą co do wielkości miejscowością w gminie (miejscowość liczy 555 mieszkańców<sup>1</sup>). Największą liczbę mieszkańców w gminie posiadają następujące miejscowości: Sząbruk (898 mieszkańców), Unieszewo (856 mieszkańców) i Biesal (608 mieszkańców).

Powierzchnia ogólna gminy Gietrzwałd wg. stanu na początek 2018r. wynosi 17233 ha (powierzchnia geodezyjna<sup>2</sup>).

**Rysunek 1.**

**Podział gminy Gietrzwałd na obręby geodezyjne**



**Źródło: Opracowanie własne Ekoplan Pracownia Urbanistyczna**

<sup>1</sup> Dane wg. stanu na 31.12.2014r.

<sup>2</sup> § 75, ust. 2 Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków: „W zbiorczych zestawieniach gruntów oprócz pól powierzchni wynikających z ewidencji, zwanych dalej „powierzchniami ewidencyjnymi”, wykazuje się również pola powierzchni jednostek podziału terytorialnego państwa według państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju, zwane dalej „powierzchniami geodezyjnymi”, oraz różnice między tymi powierzchniami.”

## Struktura funkcjonalno-przestrzenna

W dotychczasowym rozwoju gminy głównymi funkcjami gospodarczymi były: rolnictwo, turystyka i leśnictwo. Podstawową funkcją rozwoju jest rolnictwo oraz działalność produkcyjno-usługowa. Niewielkie zakłady produkcyjne zlokalizowane są głównie w miejscowości Gietrzwałd oraz we wsiach: Łajsy i Naterki. Powiązanie gminy z regionem i krajem zabezpiecza droga krajowa nr 16.

Wieś Gietrzwałd posiada ukształtowaną strukturę funkcjonalno – przestrzenną. Usługi związane z obsługą ludności skoncentrowane są w centralnej części wsi wzdłuż ulicy Kościelnej i Szkolnej, położonej w ciągu dawnej drogi powiatowej Woryty-Gietrzwałd-Tomaszkowo. Północna część wsi to teren związany z dominującą funkcją na obszarze gminy, a także liczącą się w województwie i kraju – jest to obszar związany z zespołem pielgrzymkowym Sanktuarium Maryjnego.

Zabudowa mieszkalno - usługowa i zagrodowa obejmuje pozostały teren wsi rozciągając się równolegle do obejścia w ciągu drogi krajowej nr 16.

Na krańcach miejscowości przy wlotach do drogi krajowej nr 16 zlokalizowane są urządzenia związane z obsługą rolnictwa oraz produkcją i oczyszczalnią ścieków.

|                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Na obszarze gminy zaczynają się kształtować i zaznaczać jednostki funkcjonalno - przestrzenne związane z ciążeniem do dużych ośrodków obsługi: |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

- |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>a) niewielka obszarowo część północno – wschodnia ciążąca do miasta Olsztyna i powiązana z nim funkcjonalnie (rejon miejscowości Łupstych);</li><li>b) część wschodnia i południowo – wschodnia związana z wsią Sząbruk;</li><li>c) środkowa związana z Gietrzwałdem;</li><li>d) oraz zachodnia związana z Biesalem.</li></ul> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

## Uwarunkowania przyrodnicze

Teren gminy odznacza się wysokimi walorami przyrodniczymi. Pozostaje to w związku z urozmaiconą rzeźbą terenu, bogactwem jezior i rzek, interesującą i bogatą w gatunki florą i fauną oraz zróżnicowaną szatą roślinną. Ważnym składnikiem szaty roślinnej są lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione, łącznie zajmujące około 50% powierzchni gminy tj. 8973 ha. Są one ostoją występujących w tej gminie chronionych gatunków roślinnych, a także dla chronionej awifauny i innych gatunków zwierzęcych.

Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się m. in. obszary chronionego krajobrazu, obszary ochrony Natura 2000, rezerwat przyrody oraz kilkadziesiąt pomników przyrody ożywionej i nieożywionej.

## Uwarunkowania kulturowe

Największą atrakcją turystyczną gminy i jednocześnie miejscem o wysokiej wartości kulturowej oraz religijnej jest Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie. Na terenie obszaru opracowania znajduje się kilkadziesiąt obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego m. in.: kościoły czy kapliczki. W wielu miejscowościach zachował się historyczny układ wsi. Wzdłuż drogi Gietrzwałd-Woryty znajduje się Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty.

## Warunki geograficzno-topograficzne

Gmina znajduje się na Warmii i na Mazurach jednocześnie, ponieważ przepływająca przez ten teren z południa na północ rzeka Pasłęka jest naturalną granicą między tymi dwoma historycznymi krainami. Tereny gminy cechują się różnorodnością form terenu z dużą ilością lasów typowych dla krajobrazu młodoglacjalnego, związanego z postojem i recesją lądolodu ostatniego zlodowacenia Wisły. W budowie geologicznej dominują utwory czwartorzędowe. Wyróżnić tu można osady morenowe powstałe w wyniku akumulacyjno-erozyjnej działalności



lodowca oraz osady piaszczysto-żwirowe powstałe w wyniku działalności lodowca i wód polodowcowych. Obszar gminy Gietrzwałd charakteryzuje się również wysoką jeziornością (12 jezior).

#### **Powiązanie z ośrodkiem wojewódzkim**

Cała gmina znajduje się w bezpośrednim oddziaływaniu miasta Olsztyna co widoczne jest w rozwoju poszczególnych funkcji gospodarczych, mniejszym niż na pozostałym obszarze województwa bezrobociem oraz korzystniejszymi wskaźnikami demograficznymi.

## **2 POWIĄZANIA GMINY GIETRZWAŁD Z GMINAMI SĄSIEDNIMI**

### **Aglomeracja Olsztyn**

Północno-zachodnia część gminy Gietrzwałd znajduje się na terenie aglomeracji Olsztyn (Rozporządzenie Nr 43 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn i Rozporządzenie Nr 31 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego zmieniające rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn).

Aglomeracja Olsztyn o równoważnej liczbie mieszkańców 360 000 z oczyszczalnią ścieków w miejscowości Olsztyn, obejmująca swoim zasięgiem Miasto Olsztyn, miejscowości z terenu gminy Barczewo, Stawiguda, Purda, Dywity, Jonkowo oraz miejscowości z terenu gminy Gietrzwałd: Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo, Barwiny, Łupstych, Siła – zgodnie z Uchwałą Nr III/73/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 30.12.2014r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn oraz likwidacji dotychczasowej aglomeracji Olsztyn.

### **Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich**

Gmina Gietrzwałd przynależy do Warmińskiego Związku Gmin. Obszar działania Związku obejmuje m. in. gminy z powiatu olsztyńskiego takie jak: Dobrze Miasto, Dywity, Purda, Stawiguda i Świątki. Wymienione ośrodki znajdują się w granicach administracyjnych powiatu olsztyńskiego i stanowią bezpośrednie sąsiedztwo okolicy miasta Olsztyn.

Ogólnie związek zrzesza ponad 60 gmin. Związek Gmin Warmińsko - Mazurskich został wpisany do Rejestru Związków Międzygminnych 09.05.1992 r. pod nr. 66.

### **Lokalna Grupa Działania**

Gmina Gietrzwałd to jeden z członków Związku Stowarzyszeń „Kraina Drwęc i Pasłęki”. Związek stanowi organizację pozarządową działającą jako Lokalna Grupa Działania (LGD). Związek Stowarzyszeń został zarejestrowany 13.03.2006r. w Krajowym Rejestrze Sądowym w Olsztynie pod numerem 252922. Opracowano również Statut regulujący zasady działania Związku. Celem Grupy jest przeprowadzanie działań zmierzających do rozwoju obszarów wiejskich poprzez m. in. aktywizację mieszkańców, promowanie obszaru, wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych.

Tereny znajdujące się na obszarze działania LGD „Kraina Drwęc i Pasłęki” charakteryzują wybitne walory turystyczne, duży udział jezior i lasów. Gospodarka w gminach członkowskich opiera się głównie na rolnictwie, turystyce i usługach. Teren jest też jednolity pod względem charakterystyki społeczności lokalnych, które cechują: mała aktywność społeczna czy nieduża liczba działających organizacji pozarządowych.

W Lokalnej Strategii Rozwoju Związku gminę Gietrzwałd opisano następująco<sup>3</sup>:

- duży dział ludności w produkcyjnym wieku;
- niski wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym do 100 osób w wieku produkcyjnym;
- dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji;
- znaczny udział ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym;
- duży udział osób bezrobotnych stanowią osoby z wyższym wykształceniem;
- największy dochód budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

---

<sup>3</sup> Zaprezentowane niżej dane odniesione są / porównane do sytuacji w innych gminach członkowskich

### 3 STAN ZAGOSPODAROWANIA

#### 3.1 WYBRANE UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY

##### I. Cele i zasady zagospodarowania przestrzennego ustalone w planie zagospodarowania przestrzennego województwa

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego z 2018r. ~~(Uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr VII/164/15 z dnia 27 maja 2015r.)~~ wskazano nadrzędny cel polityki przestrzennej, do którego należy dążyć:

*„Zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu.”*

Osiągnięcie celu możliwe będzie poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.
2. Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.
3. Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.
4. Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
5. Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.
6. Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenie naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.

Gminę Gietrzwałd w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, zaliczono do obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego Olsztyna. Gmina Gietrzwałd wraz z gminami: Dywity, Jonkowo, Purda, Stawiguda, Barczewo stanowi tzw. strefę zewnętrzną.

Gmina Gietrzwałd jest ukazana jako gmina, która w latach 2000-2010 odnotowała przyrost ludności w wieku produkcyjnym. Po części było to spowodowane położeniem w bliskim sąsiedztwie Olsztyna i napływem ludności miejskiej. Wzrosła koncentracja budownictwa mieszkalnego jednorodzinnego. Występuje też znaczna koncentracja gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej. Sytuacja pod względem dostępności do sieci kanalizacyjnej również jest jedna z największych w województwie jeśli chodzi o gminy.

W opracowaniu zwrócono uwagę na problematykę związaną z nasileniem niekorzystnych zjawisk związanych z procesami osadnictwa. Gietrzwałd i inne sąsiadujące z Olsztynem gminy odczuwają tego negatywne skutki.

Gminę wyróżnia też wysoki wskaźnik nasycenia bazą noclegową w przeliczeniu na 1,0 km<sup>2</sup> powierzchni. Na terenie gminy wskazany jest rozwój turystyki religijnej (sakralnej).

##### II. Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku wskazuje politykę rozwoju opartą na następujących priorytetach strategicznych: konkurencyjna gospodarka, otwarte społeczeństwo i nowoczesne sieci, przy uwzględnieniu walorów środowiska przyrodniczego. Niejednokrotnie to środowisko przyrodnicze stanowi determinantę zachowań inwestorów czy charakteru relacji człowiek-gospodarka.

W Strategii województwa gminę Gietrzwałd scharakteryzowano jako ośrodek charakteryzujący się wzrostem potencjału ludnościowego. Gmina uplasowała się na 85 pozycji w rankingu ogólnopolskim.

### **III. Studium Obszaru Problemowego Strefy Podmiejskiej Miasta Olsztyna. Projekt.**

Opracowanie pt. „Studium obszaru problemowego strefy podmiejskiej miasta Olsztyna” to dokument stanowiący realizację polityki przestrzennej odnoszącej się do miasta Olsztyna i strefy podmiejskiej. Gmina Gietrzwałd jako jedna z gmin została zakwalifikowana do strefy podmiejskiej Olsztyna.

W opracowaniu wskazano, iż w gminie Gietrzwałd należy chronić ruralistyczne układy i zespoły zabudowy w niektórych miejscowościach gminy. Wymienione miejscowości zostały wyróżnione ze względu na walory krajobrazowe, dobre zachowanie substancji architektoniko-budowlanej. Kilka z nich cechuje się również dobrze zachowaną warstwą ruralistyczną i architektoniczną.

W dalszej części dokumentu gminę scharakteryzowano jako jedną z gmin podmiejskich Olsztyna o najwyższej gęstości zaludnienia. Obserwuje się trend rosnącej liczby mieszkańców. Strukturę wieku cechuje korzystna struktura. Jest to też jedna z gmin o niższym wskaźniku bezrobocia. Niski wskaźnik bezrobocia wynika z faktu, iż duża część mieszkańców gminy dojeżdża do pracy w Olsztynie.

Wieś Gietrzwałd stanowi gminny ośrodek obsługi o charakterze wielofunkcyjnym. Ciekawostką jest fakt, iż w samej wsi Gietrzwałd zaobserwowano mniejszą dynamikę rozwoju, co jest związane z dalszą odległością od Olsztyna. Atrakcyjniejsze pod względem zabudowy dla inwestorów były tereny bezpośrednio przyległe do Olsztyna.

Należy też nadmienić, iż w system kanalizacji miejskiej Olsztyna zostały włączone osiedla w miejscowościach: Kudypy, Naterki, Sząbruk, Gronity, Łupstych i Unieszewo. Przez Gietrzwałd przebiega też sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia.

Gminę Gietrzwałd cechuje również duża koncentracja terenów chronionych. Teren leśny w gminie Gietrzwałd oraz w gminach Stawiguda i Purda – jest proponowany do ujęcia w ciąg korytarza ekologicznego Polski – Korytarza Północnego.

We wsi Gietrzwałd zlokalizowane jest również Sanktuarium Maryjne, stanowiące ważne miejsce pielgrzymkowe i kultu religijnego o randze krajowej. To jedyne w Polsce miejsce, gdzie miały miejsce objawienia oficjalnie zaakceptowane przez Kościół. Inna z atrakcji turystycznych znajduje się we wsi Naterki – jest to pełnowymiarowe golfowe pole. W gminie znajduje się wiele miejsc noclegowych, szczególnie zlokalizowanych nad jeziorem Wulpińskim.

Głównym kierunkiem rozwoju przestrzennego są kierunki: wzdłuż drogi krajowej nr 16 Nagłady-Gietrzwałd, wzdłuż projektowanej obwodnicy Olsztyna we wsiach: Gronity, Sząbruk, Unieszewo, Naterki.

W zakresie zadań ponadlokalnych na terenie gminy Gietrzwałd wskazano: przebudowę odcinka drogi krajowej nr 16 na odcinku: Stare Jabłonki-Gietrzwałd, budowę południowej obwodnicy Olsztyna, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1370 N Gietrzwałd-Unieszewo-Sząbruk-Tomaszkowo, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1457 N Sząbruk-Naterki-Kudypy, przebudowę odcinka drogi powiatowej 1425 N Olsztynek-Mańki-Biesal.

Obszar gminy zaliczono do obszaru problemowego. Następuje m. in. opuszczanie siedlisk – wyludniają się tereny wiejskie, przestają być użytkowane w sposób rolniczy. Ludność migruje do miast w celu poszukiwania pracy. Szczególnie zauważalny jest ten trend w mniejszych miejscowościach położonych z dala od ciągów komunikacyjnych.

### 3.2 MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Dla terenów gminy Gietrzwałd uchwalono szereg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (tabela nr 1):

**Tabela 1.**

**Wykaz obowiązujących miejscowych planów dla terenów gminy Gietrzwałd**

| L. P. | NAZWA PLANU                                                                                                                                                            | UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD      | DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| 1     | Ustalenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jez. Wulpińskim w Gminie Gietrzwałd                                        | XXVI/238/97 z 20 marca 1997r.      | Nr 12, poz. 147 z 18.04.1997r.                        |
| 2     | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad Jeziorem Rentyńskim                                                               | XXXI/281/97 z 25 września 1997r.   | Nr 31, poz. 434 z 13 listopada 1997r.                 |
| 3     | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Gietrzwałd polegająca na wprowadzeniu funkcji mieszkalno-usługowej                                        | XXVIII/256/97 z 15 maja 1997r.     | Nr 20, poz. 272 z 01.07.1997r.                        |
| 4     | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego-wieś Naterki, Gmina Gietrzwałd                                                                                          | IV/32/99 z 25 marca 1999r.         | Nr 16, poz. 140 z 01.04.1999r.                        |
| 5     | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty                                                        | VI/67/99 z 29 kwietnia 1999r.      | Nr 27, poz.423 z 02.06.1999r.                         |
| 6     | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Gietrzwałd, Tomaryny, Rapaty                                | VI/68/99 z 29 kwietnia 1999r.      | Nr 27, poz. 424 z 02.06.1999                          |
| 7     | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Śródka i Guzowy Piec                                        | VIII/84/99 z 29 lipca 1999r.       | Nr 57, poz. 1022 z 08.09.1999r.                       |
| 8     | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach geodezyjnych Sząbruk i Naterki                                           | VIII/85/99 z 29 lipca 1999r.       | Nr 57, poz. 1023 z 08.09.1999                         |
| 9     | Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego otoczenia Jeziora Ukiel w Olsztynie (osiedle Łupstych w obszarach oznaczonych symbolami: 74ZNI, 87ZN,101ZL. | XVI/178/2000 z 1 czerwca 2000r.    | Nr 40, poz. z 06.07.2000r.                            |
| 10    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Sząbruk, dotycząca zabudowy mieszkalno-usługowej    | XVIII/200/2000 z 29 września 2000r | Nr 69, poz. 861 z 06.11.2000r.                        |
| 11    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Parwółki                                                                  | XXV/282/2001 z 29 sierpnia 2001r.  | Nr 87, poz. 1311 z 20.09.2001r.                       |
| 12    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty                                                                    | XXV/283/2001 z 29 sierpnia 2001r.  | Nr 87, poz. 1312 z 20.09.2001r.                       |
| 13    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk w m. Siła                                                         | XXIX/343/2002 z 28 lutego 2002r.   | Nr 47, poz.746 z 28 lutego 2002r.                     |
| 14    | 2002 Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-usługowej we wsi Naterki w Gminie Gietrzwałd                                            | XXX/360/2002r z 25 kwietnia 2002r. | Nr 67, poz. 1014 z 2002r.                             |

| L. P. | NAZWA PLANU                                                                                                                                                       | UCHWAŁA RADY<br>GMINY<br>GIETRZWAŁD  | DATA PUBLIKACJI<br>I NR DZIENNIKA<br>URZĘDOWEGO<br>WOJEWÓDZTWA |
|-------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| 15    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu osiedla Łupstych w Gminie Gietrzwałd                                                                     | XXX/361/2002 z 25 kwietnia 2002r.    | Nr 67, poz. 1015 z 2002r.                                      |
| 16    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu przeznaczonego pod zabudowę rekreacyjną indywidualną (letniskową) w m. Rentyny, obręb Woryty                | XXXII/378/2002 z 28 czerwca 2002r.   | Nr 93, poz. 1432 z 01.08.2002r.                                |
| 17    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębach Unieszewo i Pęglity                                                 | XXXIII/388/2002 z 29 sierpnia 2002r. | Nr 137, poz. 1899 z 25.10.2002r.                               |
| 18    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych w rejonie wsi Rentyny na działkach 229/20, 229/21, 229/22 w obrębie Woryty, Gmina Gietrzwałd | XXXV/410/2002 10 październik 2002    | Nr 8, poz. 156 z 2003r.                                        |
| 19    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk dotyczącej zabudowy mieszkaniowej                  | II/13/2002 z 28 listopada 2002r.     | Nr 8, poz. 157 z 09.01.2003r.                                  |
| 20    | Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego (obręb geodez. Unieszewo)                     | V/35/2003 z 27 marca 2003r.          | Nr 65, poz. 920 z 19.04.2003r.                                 |
| 21    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w sąsiedztwie Sanktuarium Maryjnego wieś Gietrzwałd                                                        | XII/107/2003 z 30 grudnia 2003r.     | Nr 25, poz. 340 z 01.03.2004r.                                 |
| 22    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nagłady Gmina Gietrzwałd                                                                              | XIX/162/2004 z 17 września 2004r.    | Nr 151, poz. 1859 z 3 listopada 2004r.                         |
| 23    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług w zakresie kliniki rehabilitacyjnej miejscowości Jadaminy Gmina Gietrzwałd                            | XXVIII/260/05 z 10 listopada 2005r.  | Nr 12, poz. 311 z 17 stycznia 2006r.                           |
| 24    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej miejscowości Unieszewo Gmina Gietrzwałd                                      | XXVIII/261/05 z 10 listopada 2005r.  | Nr 12, poz. 312 z 17 stycznia 2006r.                           |
| 25    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Sząbruk                                                                            | XXXIV/328/2006 z 25 maja 2006r.      | Nr 89, poz. 1510 z 04 lipca 2006r.                             |
| 26    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Łupstych Gmina Gietrzwałd                                                                             | XXXIV/329/2006 z 25 maja 2006r.      | Nr 89, poz. 1511 z 04 lipca 2006r.                             |
| 27    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Gronity Gmina Gietrzwałd                                                                              | XXXIV/330/2006 z 25 maja 2006r.      | Nr 89, poz. 1512 z 04 lipca 2006r.                             |
| 28    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Nagłady i Gietrzwałd                                                              | XXXIV/335/2006 z 25 maja 2006r.      | Nr 92, poz. 1539 z 10 lipca 2006r.                             |
| 29    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkalno- usługowych i rekreacyjnych w obrębie Unieszewo, Gmina Gietrzwałd                               | XXXVI/349/2006 z 07 września 2006r.  | Nr 155, poz. 2275 z 19.10.2006r.                               |
| 30    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Unieszewo, Gmina Gietrzwałd                                                   | IV/29/2007 z 14 lutego 2007r.        | Nr 36, poz. 592 z 16.03.2007r.                                 |
| 31    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd                                                                                     | X/108/2007 z 23 sierpnia 2007r.      | Nr 143, poz. 1850 z 23.08.2007r.                               |
| 32    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w obrębie Sząbruk w gminie Gietrzwałd                                                            | XIX/189/08 z 24 kwietnia 2008r.      | Nr 100, poz. 1751 z 23.06.2008r.                               |
| 33    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Nagłady, Gmina Gietrzwałd                                                                             | XVIII/169/2008 z 6 marca 2008r.      | Nr 66, poz. 1301 z 25.04.2008r.                                |

| L. P. | NAZWA PLANU                                                                                                                                             | UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD               | DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| 34    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Sząbruk                                                                                     | XXIII/223/08 z 28 sierpnia 2008r.           | Nr 164, poz. 2327 z 17.10.2008r                       |
| 35    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkalno-usługowej, położonych w obrębie Sząbruk gmina Gietrzwałd                     | XXIV/235/08 z 25 września 2008r.            | Nr 173, poz. 2538 z 07.11.2008r.,                     |
| 36    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki w gminie Gietrzwałd                    | XXVII/267/2008 z dnia 30 grudnia 2008r.     | Nr 26, poz. 483 z dnia 19.02.2009r.                   |
| 37    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Gietrzwałd                                                     | XXVII/266/2008 z 30 grudnia 2008            | Nr 26, poz. 482 z dnia 19.02.2009r.                   |
| 38    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w części miejscowości Naterki, gmina Gietrzwałd                                                          | XXX/314/2009 z dnia 23 kwietnia 2009r.      | Nr 88, poz. 1482 z dnia 26.06.2009r.                  |
| 39    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd - część B                                              | XXXIV/342/2009 z 3 września 2009r           | Nr 151, poz. 2185 z dnia 13.10.2009                   |
| 40    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowej położonego w obrębie Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd                              | XLIII/476/2010 z 22 lipca 2010r.            | Nr 136, poz. 1826 z dnia 06.09.2010r.                 |
| 41    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej położonych w obrębie Sząbruk, gmina Gietrzwałd                             | XLIII/474/2010 z 22 lipca 2010r.            | Nr 136, poz. 1825 z dnia 06.09.2010r                  |
| 42    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk - działki nr 147/1 i 192/199                                          | XLIII/475/2010 z 22 lipca 2010              | Nr 156, poz. 1995 z dnia 05.10.2010r                  |
| 43    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części miejscowości Woryty, gmina Gietrzwałd                                                      | XLIV/487/2010 z 2 września 2010             | Nr 160, poz. 2062 z dnia 13.10.2010r                  |
| 44    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w miejscowości Sząbruk w gminie Gietrzwałd (część „A”)                                            | XLIV/485/2010 z 2 września 2010             | Nr 160, poz. 2061 z dnia 13.10.2010r                  |
| 45    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowo-usługowej w miejscowości Łupstych, gmina Gietrzwałd                        | Y/31/2011 z 24 lutego 2011r.                | Nr 49, poz. 795 z dnia 20.04. 2011r.                  |
| 46    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie geodezyjnym Woryty -działka Nr 243                                  | YII/43/2011 z 21 kwietnia 2011r.            | Nr 71, poz. 1246 z dnia 08.06. 2011r.                 |
| 47    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty                                  | XX/82/2011 z 25 sierpnia 2011r.             | Nr 139, poz. 2192 z dnia 26.09. 2011r.                |
| 48    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjnych położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd | XV/139/2011 z dnia 28 grudnia 2012r.        | poz. 769 z dnia 17 lutego 2012r.                      |
| 49    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Sząbruk                                                                       | XVI/147/2012 z 26 stycznia 2012r.           | poz. 770 z dnia 17.02.2012r.                          |
| 50    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w miejscowości Unieszewo, działka Nr 178/4 i działki o numerach od 172/11 do 172/19     | XXIV/224/2012 z dnia 11 października 2012r. | poz. 3459 z dnia 12.12.2012r.                         |

| L. P. | NAZWA PLANU                                                                                                                                                              | UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD           | DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA |
|-------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| 51    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Unieszewo                                                                                      | XXV/241/2012 z dnia 8 listopada 2012r.  | poz. 3697 z dnia 28.12.2012r                          |
| 52    | Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części działki Nr 3348/14 w obrębie Gronity i części działki Nr 3342/7 w obrębie Naterki, gmina Gietrzwałd         | XXVI/257 /2012 z dnia 29 grudnia 2012r. | poz. 667 z dnia 11 lutego 2013r.                      |
| 53    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Sząbruk, gmina Gietrzwałd                                                                     | XXIX/278/2013 z dnia 31 stycznia 2013r. | poz. 1287 z dnia 21.03.2013r.                         |
| 54    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty                                                                                         | XXXI/3 06/2013 z dnia 28 marca 2013r.   | poz. 1873 z dnia 15.05.2013r.                         |
| 55    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w obrębie Łęguty, gmina Gietrzwałd                                                         | XXXIV/340/2013 z dnia 20czerwca 2013r.  | poz. 2508 z dnia 20.08.2013r.                         |
| 56    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w otoczeniu Jeziora Wulpińskiego - obręb Unieszewo                                                       | XXXV/347/2013 z dnia 22 sierpnia 2013r. | poz. 2813 z dnia 08.10.2013r.                         |
| 57    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu obrębu Łupstych, gmina Gietrzwałd                                                                 | XXXVII/3 76/2013 z dnia 30.10.2013r.    | poz. 3762 z dnia 27 grudnia 2013r.                    |
| 58    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu geodezyjnego Gietrzwałd                                                                  | XLV/463/2014 z dnia 24.06.2014r.        | poz. 2608 z dnia 21 lipca 2014r.                      |
| 59    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy rekreacyjnej w części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd                                                 | V/34/2015 z dnia 17 marca 2015 r.       | poz. 1614 z dnia 29 kwietnia 2015r.                   |
| 60    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd                                                                                | V/34/2015 z dnia 17 marca 2015 r.       | poz. 1615 z dnia 29 kwietnia 2015r.                   |
| 61    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd                                | V/33/2015 z dnia 17 marca 2015 r.       | poz. 1613 z dnia 29 kwietnia 2015r.                   |
| 62    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zabudowy rekreacyjnej i sportowej w rejonie wsi Naterki, gmina Gietrzwałd obejmującego fragment pola golfowego. | XIII/136/2015 z dnia 29 grudnia 2015r.  | Poz. 600 z dnia 29 stycznia 2016r.                    |
| 63    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Woryty                                                                         | XIII/137/2015 z dnia 29 grudnia 2015 r  | Poz. 601 z dnia 29 stycznia 2016r.                    |
| 64    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w obrębie Woryty nad jeziorem Rentyńskim                                                       | XV/148/2016 z dnia 23 lutego 2016r      | Poz. 1266 z dnia 16 marca 2016                        |
| 65    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gietrzwałd w części obrębu Sząbruku                                                                       | XV/147/2016 z dnia 23 lutego 2016 r.    | Poz. 1281 z dnia 21 marca 2016r.                      |
| 66    | Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części obrębu Biesal, gmina Gietrzwałd                                                                                    | XXI/216/2016 z dnia 27.10.2016r.        | poz. 4759 z dnia 30 listopada 2016r.                  |
| 67    | Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zakazu zabudowy w części obrębów Nagłady i Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd                                         | XXI/218/2016 z dnia 27.10.2016r.        | poz. 4949 z dnia 06 grudnia 2016r.                    |



| L. P. | NAZWA PLANU                                                                                                                            | UCHWAŁA RADY GMINY GIETRZWAŁD              | DATA PUBLIKACJI I NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO WOJEWÓDZTWA |
|-------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------|-------------------------------------------------------|
| 68    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>                                   | <i>XXVI/274/2017 z dnia 29.05.2017r.</i>   | <i>poz. 2718 z dnia 14 czerwca 2017r.</i>             |
| 69    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obrębu Woryty, gmina Gietrzwałd</i>                                       | <i>XXVI/275/2017 z dnia 29.05.2017r.</i>   | <i>poz. 2719 z dnia 14 czerwca 2017r.</i>             |
| 70    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Gietrzwałd w części obrębu Unieszewo</i>                                       | <i>XXXIII/335/2017 z dnia 28.12.2017r.</i> | <i>poz. 579 z dnia 31 stycznia 2018r.</i>             |
| 71    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych we wschodniej części obrębu Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>       | <i>XXXIX/397/2018 z dnia 20.06.2018r.</i>  | <i>poz. 3384 z 25 lipca 2018r.</i>                    |
| 72    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych nad jeziorem Wulpińskim w obrębie Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i> | <i>I/10/2018 z dnia 19.11.2018r.</i>       | <i>poz. 5357 z 27 grudnia 2018r.</i>                  |
| 73    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>                                 | <i>II/22/2018 z dnia 27 grudnia 2018r.</i> | <i>poz. 622 z 25 stycznia 2019r.</i>                  |
| 74    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w zachodniej części wsi Unieszewo, gmina Gietrzwałd</i>           | <i>VI/47/2019 z dnia 21 marca 2019r.</i>   | <i>poz. 1974 z dnia 10.04.2019r.</i>                  |
| 75    | <i>Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Gietrzwałd, gmina Gietrzwałd</i>                                 | <i>IX/66/2019 z dnia 4 czerwca 2019r.</i>  | <i>poz. 3610 z dnia 11.07.2019r.</i>                  |

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zostały opracowane dla obszaru gminy o powierzchni wynoszącej ok. 1624 ha (co stanowi ok. 9,4 % ogólnej powierzchni gminy Gietrzwałd). Około 80 % wszystkich terenów objętych miejscowymi planami stanowią tereny o przeznaczeniu pod funkcje związane z zabudową terenu: mieszkalną, mieszkalno-usługową, turystyczną, wielofunkcyjną itd.

Wiele z tych terenów jest do dzisiaj niezagospodarowana. Opracowanie tylu planów pod rozwój zabudowy spowodowało zmiany w strukturze władania gruntami, co nie przełożyło się na dynamiczny i skoncentrowany rozwój zabudowy. Tym samym w wielu przypadkach wielohektarowe tereny przeznaczone pod rozwój zabudowy cechują się charakterem zabudowy rozproszonej, dla której nieekonomiczne jest realizowanie inwestycji gminnych w zakresie budowy dróg czy zaopatrzenia w podstawowe sieci infrastruktury technicznej. Z punktu widzenia ekonomii więcej korzyści finansowych przyniosłoby gminie realizowanie sieci infrastruktury technicznej dla terenów zwartej zabudowy.

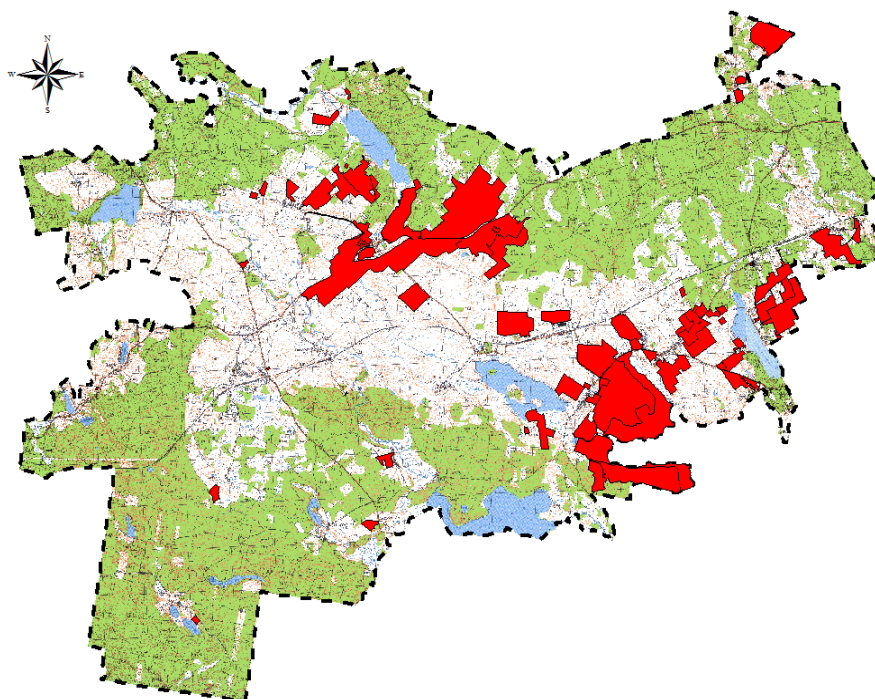
Innym problemem wynikającym z uchwalonych planów miejscowych jest brak zapewnienia na terenach rozwojowych możliwości realizacji podstawowych usług publicznych czy ogólnodostępnych terenów zieleni urządzonej a także usług sportu i rekreacji. W efekcie powyższego na terenach rozwojowych zauważalny jest brak urządzonych przestrzeni publicznych stanowiących podstawową cechę tożsamości wsi, gminy a w większej skali - również regionu.

Na poniższym rysunku wskazano kolorem czerwonym tereny, dla których obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Największe zagęszczenie przedmiotowych terenów występuje w obrębach geodezyjnych:

- Gietrzwałd, Woryty, Nagłady (tereny rozwoju zabudowy, Gietrzwałd stanowi siedzibę władz administracyjnych, teren zlokalizowany przy drodze krajowej nr 16 związany z obsługą podróżnych);
- Naterki, Gronity, Sząbruk, Unieszewo (tereny zabudowy mieszkalnej i rekreacji indywidualnej, obszary położone nad jeziorem Wulpińskim i Naterskim);
- Łupstych (tereny przyległe pod względem administracyjnym do miasta Olsztyn, zlokalizowane nad jeziorem Ukiel).

**Rysunek 2.**

**Przestrzenne rozmieszczenie terenów, dla których obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego**



*Źródło: Opracowanie własne. Ekoplan Pracownia Urbanistyczna*

### 3.3 FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE

Obszar gminy Gietrzwałd charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami fizjograficznymi. Dało to podstawę do wydzielenia obszarów (jednostek strukturalnych) różniących się między sobą, a wewnętrznie mających podobne cechy środowiska przyrodniczego (tabela nr 2). Głównymi kryteriami ich wydzielenia były: przydatność funkcjonalna, walory przyrodniczo – krajobrazowe i wrażliwość środowiska na działalność ludzką. Przestrzenne rozmieszczenie poszczególnych jednostek zostało zobrazowane na rysunku nr 2.

**Tabela 2. Fizjograficzne jednostki strukturalne gminy Gietrzwałd.**

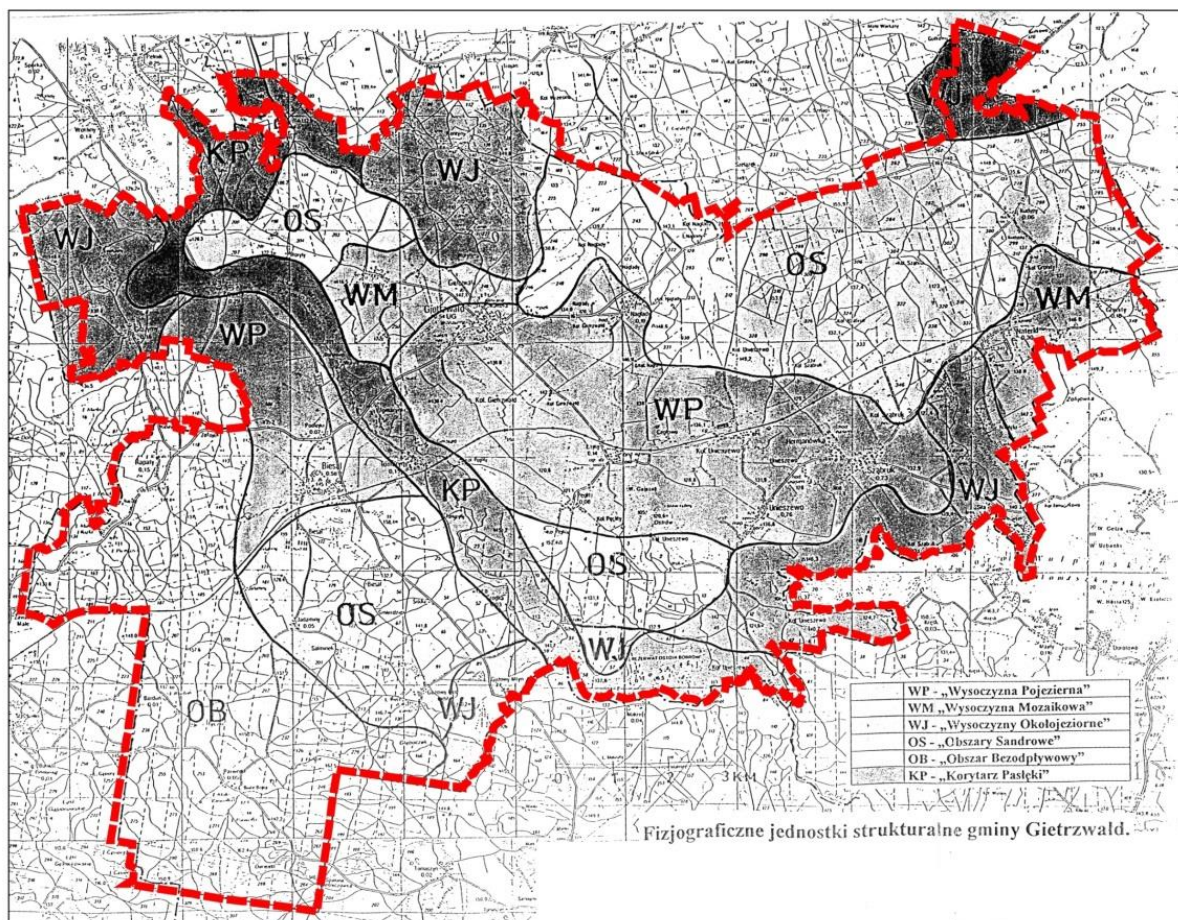
| FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE GMINY GIETRZWAŁD |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| SYMBOL                                                 | CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | ZASADY UŻYTKOWANIA                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| „WP”                                                   | <p><b>„WP” „Wysoczyzna Pojezierna”</b></p> <p>Tereny rolnicze, charakteryzujące się występowaniem w przewadze urodzajnych gleb. Niska lesistość.</p> <p>W podłożu dominuje glina zwałowa i ilasto-pylaste osady zastoiskowe.</p> <p>Położone w zlewni pojezierniej, ale w oddaleniu od jezior. Wody podziemne na ogół izolowane od powierzchni terenu.</p> <p>Położone na obszarze chronionego krajobrazu.</p> | <p>Obszary stosunkowo odporne na działalność ludzką, lecz oddziaływujące pośrednio na mało odporne jeziora.</p> <p>Warunki przyrodnicze predestynują te obszary gminy do utrzymania funkcji rolnej jako podstawowej funkcji gospodarczej, a także rzemiosła i drobnego przemysłu.</p> <p>Postulowane formy przyjazne środowisku oraz ograniczanie rozwoju wielkoobszarowych monokultur, sprzyjanie mozaikowości krajobrazu.</p> <p>Zasadą w jednostkach osadniczych powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu.</p> <p>W zabudowie rozproszonej dopuszczalne indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej.</p> |
| „WM”                                                   | <p><b>„WM” „Wysoczyzna Mozaikowa”.</b></p> <p>Obszary faliste i pagórkowate, w przewadze</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | <p>Obszary stosunkowo odporne na działalność ludzką, lecz oddziaływujące pośrednio na mało odporne jeziora.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

| FIZJOGRAFICZNE JEDNOSTKI STRUKTURALNE GMINY GIETRZWAŁD |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|--------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| SYMBOL                                                 | CHARAKTERYSTYKA JEDNOSTEK                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | ZASADY UŻYTKOWANIA                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|                                                        | rolnicze, w części obecnie rolniczo nieużytkowane. Przydatność rolnicza gleb zróżnicowana, podobnie mozaikowa budowa podłoża gruntowego. Położone w zlewni pojezierniej, ale w oddaleniu od jezior. Wody podziemne na ogół izolowane od powierzchni terenu. Położone na obszarze chronionego krajobrazu.                                                                                                                                    | Predestynowane do rozwoju wielofunkcyjnego: funkcja rolna, osadnictwo, drobny przemysł i rzemiosło. Postulowane formy przyjazne środowisku. Zasadą w jednostkach osadniczych powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. W zabudowie rozproszonej dopuszczalne indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej.                                                                                                                                                                 |
| „WJ”                                                   | „WJ” „Wysoczyzny Okołojeziorne”. Obszary podobne w charakterze do „WM”, lecz położone w pobliżu jezior. Lokalnie znaczny udział kompleksów leśnych, głównie na siedliskach borowych. Na ogół bardzo wysokie walory krajobrazowe. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.                                                                                                                                                              | Obszary oddziałujące bezpośrednio na środowisko przyrodnicze jezior. Predestynowane głównie do funkcji rekreacyjnej w powiązaniu z jeziorami. W użytkowaniu terenów pożądanym jest wysoki udział trwałej zieleni, w tym dolesień. Na dopływach do jezior sugeruje się tworzenie zbiorników wodnych redukujących zanieczyszczenia (zbiorniki te można tworzyć np. przez wyeksploatowanie pokładów torfu i kredy jeziornej). Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. |
| „OS”                                                   | „OS” „Obszary Sandrowe”. Obszary równinne i faliste o wysokiej lesistości, z dużym udziałem zwartych kompleksów leśnych. W podłożu dominują osady piaszczyste. Lasy głównie sosnowe na siedlisku boru świeżego. Przydatność rolnicza gleb na ogół niska. Znaczna część terenów ma charakter wododziałowy i źródłiskowy. Lokalnie można się spodziewać wzmożonej infiltracji do wód wglębnych. Położone na obszarach chronionego krajobrazu. | Obszary o wysokiej randze przyrodniczej. Ważne dla stabilności stosunków wodnych. Predestynowane głównie do funkcji leśnej (lasów wielofunkcyjnych), a także lokalnie – do funkcji rekreacyjnej, osadnictwa. Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem do oczyszczalni w ramach gminnego systemu.                                                                                                                                                                                                               |
| „OB”                                                   | „OB” „Obszar Bezodpływowy”. Obszar pagórkowaty z dominacją zwartego kompleksu leśnego. W podłożu dominują osady piaszczyste. Lasy głównie sosnowe na siedlisku lasu mieszanego świeżego. Przydatność rolnicza gleb niska. Obszar, którego wody nie mają powierzchniowego powiązania z ogólną siecią hydrograficzną. Jest to obszar wzmożonego zasilania wód wglębnych. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.                        | Obszar o wysokiej randze przyrodniczej i krajobrazowej, szczególnie istotny dla jakości wód wglębnych. Predestynowany głównie do funkcji leśnej (lasów wielofunkcyjnych), a także lokalnie rekreacyjnej. Zasadą powinno być odprowadzenie ścieków kolektorem poza obszar, do oczyszczalni w ramach gminnego systemu. Nie powinno się odprowadzać ścieków w grunt.                                                                                                                                                         |
| „KP”                                                   | „KP” „Korytarz Pasłęki”. Dolina Pasłęki, dolnej Główny i tereny przyległe. Ośią pasa terenu jest rzeka Pasłęka, i rezerwat przyrody „Rzeka Pasłęka”. Wysoka ranga przyrodnicza o znaczeniu europejskim. Położone na obszarach chronionego krajobrazu.                                                                                                                                                                                       | Teren ważny jako naturalny korytarz środowiskowy o znaczeniu regionalnym oraz spełniający rolę strefy ochronnej rezerwatu rzeki Pasłęki. W celu zachowania drożności przyrodniczej korytarza zalecane jest ekstensywne użytkowanie terenu. Powinno się unikać tworzenia barier utrudniających migrację zwierząt.                                                                                                                                                                                                          |



**Rysunek 3.**

**Rozmieszczenie fizjograficznych jednostek strukturalnych na terenie gminy Gietrzwałd**



## **4 UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEG O**

### **4.1 GEOMORFOLOGIA I BUDOWA GEOLOGICZNA**

Gmina Gietrzwałd położona jest w obrębie jednostki fizjograficznej zwanej Pojezierzem Olsztyńskim.

Pierwszą i dominującą przestrzennie jednostką geomorfologiczną jest sandr o rzeźbie przeważnie falistej. Budują go utwory piaszczyste i piaszczysto – żwirowe, osadzone przez wody lodowcowe w fazie pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Jego rzeźba jest w przewadze falista. Miejscami jego powierzchnia jest niemal równinna- jak w północno-zachodniej części gminy (między jeziorami Giłwa i Isąg) oraz na południe od Biesala. Natomiast w południowo-zachodniej części gminy charakteryzuje się on dynamiczną, pagórkowatą rzeźbą, którą podkreślają pagórki i wzgórza czołowo morenowe. Piaszczyste i piaszczysto-żwirowe strefy czołowo morenowe o intensywnym urzeźbieniu występują też na południowy-wschód od Biesala, na północny-wschód od jeziora Giłwa oraz w rejonie wsi Rapaty i wsi Dłużki.

Drugą jednostką geomorfologiczną o znacznym rozprzestrzenieniu jest wysoczyzna morenowa zbudowana w przewadze z glin zwałowych, będąca osadem moreny dennej lodowca fazy pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Rzeźba terenu jest na ogół falista. Rozciąga

się ona niemal równoleżnikowym pasem od północno-zachodniej do południowo-wschodniej części gminy. Wśród niej występują płyty ilasto-pyłastych utworów zastoiskowych np. w rejonie Gietrzwałdu, Łajs i Naterek.

Obszary wysoczyznowe rozczłonkowane są licznymi dolinami o przebiegu najczęściej zbliżonym do NW-SE, wypełnionymi osadami holoceniowymi. W mniejszym stopniu są to osady rzeczne (głównie piaski) a na większych powierzchniach osady jeziorne (mułki, gytie) lub organiczne (namuły i torfy). Wypełniają je też wody licznych jezior.

Znaczna część tych dolin to rynny subglacjalne, na ogół głęboko (do 30-50m) wcięte w obszary wysoczyznowe. Większe z nich to:

- rynna biegnąca od jez. Isąg poprzez jez. Mielnik, jez. Dłużki (z odgałęzieniem do jez. Rapaty) do jez. Barduń i jez. Parwółki (z odgałęzieniem do jez. Helgut);
- rynna jez. Sarąg obejmująca też znaczną część doliny Pasłęki;
- rynna jez. Wulpińskiego obejmująca też długi odcinek doliny Giławki;
- rynna jez. Giłwa.

Powierzchnie terenów wyniesionych położone są przeważnie na wysokościach 120-150 m n.p.m. z kulminacją ok. 175 m n.p.m. w południowo-zachodniej części gminy. Natomiast główne doliny leżą na wysokościach 95-110 m n.p.m.

Miąszość utworów osadzonych w epoce lodowcowej jest zróżnicowana. Przeważnie wynosi 100-150 m, ale w podczwartorzędowych dolinach o przebiegu NW-SE występujących w rejonie Biesala i Naterek-dochodzi do 200-250 m. Podłoże podczwartorzędowe stanowią na ogół osady neogenu wykształcone w przewodzie jako ily i mułki.

Według podziału geologicznego obszar gminy leży w obrębie syneklizy perybałtyckiej, w jej strefie przejściowej do wyniesienia mazursko – suwalskiego. Prekambryjska platforma skał krystalicznych nadbudowana jest skałami osadowymi o miąższościach rzędu 1,8 – 2,2 km. Powierzchnia stropowa skał krystalicznych dość stromo zapada w kierunku zachodnim.

## **4.2 GLEBY**

Według danych, jakimi dysponuje Starostwo Powiatowe w Olsztynie, w 2018r. geodezyjna powierzchnia gminy Gietrzwałd wynosiła 17 233 ha. Użytki rolne zajmowały 36,7 % ogólnej powierzchni gminy tj. 6321 ha. Największy udział w strukturze użytków rolnych miały grunty orne (69,7 % powierzchni użytków rolnych) a następnie łąki i pastwiska trwałe (ok. 27% ogólnej powierzchni użytków rolnych).

Dominującym typem są gleby brunatne właściwe. Gleby bielcowe i brunatne wylugowane zajmują niewielką powierzchnię i skupiają się głównie w rejonie wsi Tomaryny, Podlejski, Łęguty i Gronity.

Najbardziej przydatne rolniczo w obrębie gminy są gleby kompleksu pszenno dobrego i pszenno-żytniego w przewodzie IIIb i IVa klasy bonitacyjnej. Występują one na dużych powierzchniach w rejonie Sząbruka, Unieszewa, Łajs, Gietrzwałdu, Pęglit, Podlejski, Biesala i Łęgut. W składzie mechanicznym przeważają gliny lekkie, a w rejonie Łajs i Gietrzwałdu - ily i pyły ilaste. Gleby tych kompleksów charakteryzują się zasobnością w składniki pokarmowe i na ogół prawidłowymi stosunkami wodnymi.

Taki sam skład mechaniczny mają gleby kompleksu pszenno wadliwego występujące głównie na obszarach silnie skonfigurowanych i zboczach wysoczyzny. Są one mniej przydatne do upraw płużnych ze względu na trudności w uprawie mechanicznej, podatność na erozję i okresowo zbyt małą wilgotność. Większe ich skupienia występują na północnych obrzeżach jez. Wulpińskiego, a także na południe od Woryt oraz koło Sząbruka i Naterek.

Natomiast gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego o podobnym do wyżej wymienionych składzie mechanicznym występują na ogół w zagłębieniach terenu i są zwykle nadmiernie wilgotne. Zajmują one nieduże powierzchnie głównie w rejonie Nagład, Łajs i Pęglit.

Gleby średniurodzajne kompleksu żytniego dobrego w przewodzie IVb klasy bonitacyjnej zalegają na większych powierzchniach w rejonie Gronit, Naterek, na południe od Nagład, na

północ od Woryt i koło Łęgut. W składzie mechanicznym przeważają piaski gliniaste lekkie na glinie lekkiej lub na piaskach, względnie - pyły. Są to gleby mniej zasobne w składniki pokarmowe i bardziej wrażliwe na suszę. Na północ od Łajs występują gleby pylaste podmokłe, kompleksu zbożowo-pastewnego lekkiego.

Gleby słabourodajne kompleksu żytniego słabego i żytnio-łubinowego, głównie V i VI klasy botanicznej zalegają na znacznych powierzchniach w południowo-zachodniej części gminy - w rejonie Dłużek, Rapat, Biesala, Jadamin, Guzowego Pieca, a także w rejonie Woryt i Gronit oraz w dolinie Pasłęki. Są to gleby wytworzone z piasków słabogliniastych zalegających na piaskach luźnych, wrażliwe na suszę, często trwale za suche. Obecnie są one na ogół rolniczo nieużytkowane. W wyniku naturalnej sukcesji wtórnej, znaczne powierzchnie ugorowanych od lat terenów rolnych porastają młode zadrzewienia, głównie sosny i brzozy.

Trwałe użytki zielone, których największe obszary znajdują się w dolinie Giławki oraz Pasłęki należą głównie do użytków zielonych średnich kompleksu 2z, III i IV klasy bonitacyjnej. W skład jego wchodzi gleby torfowe, mułowo-torfowe i mady. Mniejszy udział mają gleby wchodzące w skład kompleksu 3z- użytków zielonych słabych, V i VI klasy bonitacyjnej.

W wyniku naturalnego procesu obniżania powierzchni zmeliorowanych łąk na glebach pochodzenia organicznego, część użytków zielonych ulega wtórnemu zabagnieniu.

### **4.3 WODY POWIERZCHNIOWE**

Teren gminy leży w zlewni trzech dużych rzek: Drwęcy, Pasłęki i Łyny. Do zlewni Drwęcy należy południowo-zachodni skraj gminy – faktycznie są to w większości obszary bez odpływu powierzchniowego. W zlewni Łyny znajduje się wschodnia część gminy (rejon Łupstycha, Kudyp, i Gronit). Pozostała część gminy – dominująca przestrzennie – leży w zalewni Pasłęki.

Z przeważającej części obszarów gminy wody płynące uchodzą do jezior – są to tereny zlewni pojeziernej. Poza zlewnią pojezierną położony jest jedynie dolny bieg Giławki z dopływającym do niej Kanałem Trojańskim (teren na północ od Woryt i Rentyn).

Dość duże powierzchnie zajmują tereny nie mające powierzchniowego powiązania z ogólną siecią hydrograficzną. Są to tereny bezodpływowe i występują głównie w południowo-zachodniej części gminy (m. in. zlewnia bezodpływowych jezior: Parwółki i Dłużek), a także na części terenów leśnych północnej części gminy.

#### **A. RZEKI**

Największą rzeką przepływającą przez teren gminy jest Pasłęka. Drugą co do wielkości jest rzeka Giłwa (Giławka) - prawy dopływ Pasłęki. Ponadto ciekami podstawowymi, płynącymi przez teren gminy są: Grażnica uchodząca do jez. Łęguty; Kanał Trojański – prawy dopływ Giłwy; Kanał Sząbruk i Kanał Siła – wpływające do jez. Wulpińskiego oraz Kanał Dajtki uchodzący do jez. Kortowskiego. W południowej części gminy (rejon Guzowego Młyna) znajduje się przejściowy odcinek rzeki Jemiołówki z Młynówką- uchodzącej do jez. Sarąg.

#### **Rzeka Pasłęka**

Rzeka Pasłęka to rzeka I rzędu (zlewnia Zalewu Wiślanego). Teren rzeki znajduje się w granicach rezerwatu przyrody „Ostoja bobrów na rzece Pasłęka”. Średnia z przepływów rocznych (SSQ) z wielolecia (1993r.-2003r.) na posterunku wodowskazowym w miejscowości Tomaryny wyniosła 1,05 m<sup>3</sup>/s.

W 2012r. przeprowadzono badanie jakości zlewni rzeki na odcinku: „Pasłęka od wypływu z jez. Sarąg do Marąga z jeziorem Łęguty i Isąg”. Wyniki badań przedstawiono w opracowaniu pt.: „Ocena jakości rzek badanych w 2012 roku” Delegatura w Elblągu. Elbląg 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie. Jakość wód kontrolowano w zakresie monitoringu diagnostycznego w ppk „Pasłęka-Pelnik”.

W 2012r. wykonano następujące badania:

- badanie makrofitów przeprowadzono w miejscowości Pelnik (teren sąsiedniej gminy - Łukty) dnia 26.07.2012r. – klasyfikacja wód do klasy II;

- makrobezkręgowce bentosowe – klasa II; elementy hydromorfologiczne – klasa I; elementy fizykochemiczne – klasa II;
- ocena stanu chemicznego – stan dobry. Wartości wybranych wskaźników nie przekroczyły wartości granicznych podanych w przepisach. Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych - spełnia wymogi zarówno dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych, jak i dla obszarów ochrony gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb).

Ocena elementów biologicznych i fizykochemicznych pozwoliła ocenić potencjał ekologiczny zlewni rzeki Pasłęki na badanym odcinku: „Pasłęka od wypływu z jez. Sarąg do Marąga z jeziorem Łęguty i Isąg” jako dobry i powyżej dobrego. Stan jednolitej części wód oceniono również jako dobry.

W opracowaniu wskazano też elementy antropogeniczne mające wpływ na jakość wód w obszarze zlewni rzeki Pasłęki:

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Grazymach odprowadzająca ścieki do rzeki Grażnicy uchodzącej do jez. Łęguty (51,5 m<sup>3</sup>d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia w Biesalu, z której ścieki odpływają poprzez rów melioracyjny do Pasłęki (46,5 m<sup>3</sup>d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Łęgutach wprowadzająca bezpośrednio ścieki komunalne do zlewni (24,0 m<sup>3</sup>d/d ścieków – dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd);
- ferma drobiu Biesal odprowadzająca ścieki technologiczne za pośrednictwem rowu melioracyjnego uchodzącego do jez. Łęguty.

### **Rzeka Giłwa**

Giławka (Giłwa) jest prawym dopływem Pasłęki. Giłwa wypływa z jez. Wulpińskiego, przepływa przez jezioro Giłwa i na północno-zachodnim skraju gminy wpada do Pasłęki. Rzeka II rzędu.

Badanie stanu jakości wód rzeki przeprowadzone w 2008r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska wykazało, iż stan ekologiczny badanej jednolitej części wód jest dobry. Badanie przeprowadzono tylko w jednym punkcie - powyżej ujścia do rzeki Pasłęki. Zawartość chlorofilu „a” wskazała na bardzo dobry stan ekologiczny wód. Ponadto wartości zbadanych elementów fizykochemicznych wskazały na I-II klasę jakości wód.

Główne punktowe źródło zanieczyszczające rzekę to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Gietrzwałdzie, która odprowadza ścieki poprzez rów melioracyjny – około 187,3 m<sup>3</sup>d/d ścieków.

### **Rzeka Jemiołówka.**

Rzeka II rzędu, lewobrzeżny dopływ Pasłęki. W 2008r. przeprowadzono badanie jakości wód rzeki w przekroju pomiarowo-kontrolnym poniżej oczyszczalni ścieków w Olsztynku. Badania elementów biologicznych wskazały na stan ekologiczny dobry. Tylko dwa badane fizykochemiczne wskaźniki wskazały klasę I tj. temperatura wody i odczyn. Wskaźnikami obniżającymi jakość wody były m. in.: fosfor ogólny czy azot amonowy. Ogólny stan ekologiczny zbadanej jednolitej części wód rzeki wskazano na umiarkowany.

Główne punktowe źródło zanieczyszczeń rzeki powyżej badanego w 2008 roku przekroju, stanowi mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia dla Olsztyna zlokalizowana we wsi Wilkowo. Ścieki z oczyszczalni są odprowadzane do rzeki poprzez rów melioracyjny – około 2360 m<sup>3</sup>d/d ścieków.

## **B. JEZIORA**

Istotnym elementem sieci hydrograficznej gminy są jeziora. Jeziora znajdujące się w zlewni Pasłęki: Sarąg, Łęguty, Rentyńskie (Giłwa), Naterskie, Barduny, Rapaty, Dłużeczek, Pieniążek. Jeziora znajdujące się w zlewni Drwęcy: Helgut, Guzowy Piec, Parwółki, Małe Parwółki.

Wśród jezior powierzchnią wyróżnia się jezioro Sarąg, a głębokością jez. Łęguty. Większość jezior jest pochodzenia rynnowego. Charakterystyczne jest występowanie w zachodniej części gminy niewielkich akwenów hydrologicznie zamkniętych. Podstawowe parametry jezior przedstawiono w tabeli nr 3.

Ponadto do granic gminy przylegają duże akweny jeziorne m. in.: Isąg, i Wulpińskie w zlewni Pasłęki oraz Ukiel w zlewni Pregoty.

**Tabela 3.**

**Wykaz jezior zlokalizowanych na terenie gminy Gietrzwałd**

| ZESTAWIENIE JEZIOR NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD |                          |              |                                                  |
|------------------------------------------------|--------------------------|--------------|--------------------------------------------------|
| L. p.                                          | Nazwa jeziora            | Pow.<br>[ha] | Stan jeziora                                     |
| 1                                              | Sarąg                    | 183,0        | Zagrożone degradacją                             |
| 2                                              | Rentyńskie<br>/Giłwa/    | 100,8        | -                                                |
| 3                                              | Świątajno<br>Naterskie   | 73,7         | -                                                |
| 4                                              | Łęguty<br>/Dłużniewo/    | 60,9         | Wody pozaklasowe                                 |
| 5                                              | Białe Błota<br>/Helgut/  | 16,7         | Zbiornik o umiarkowanie<br>zakłóconym środowisku |
| 6                                              | Guzowy Piec              | 9,6          | Zbiornik o umiarkowanie<br>zakłóconym środowisku |
| 7                                              | Parwółki                 | 8,4          | Zagrożone degradacją                             |
| 8                                              | Barduń /Barduny/         | 6,8          | Zagrożone degradacją                             |
| 9                                              | Dłużeczek<br>(Dłużki II) | 6,0          | Zagrożone degradacją                             |
| 10                                             | Rapaty                   | 4,6          | Zagrożone degradacją                             |
| 11                                             | Pieniążek<br>(Dłużki I)  | 3,7          | Zagrożone degradacją                             |
| 12                                             | Parwółki Małe            | 3,7          | Zagrożone degradacją                             |
|                                                | <b>SUMA</b>              | <b>477,9</b> |                                                  |

*Źródło: Program Rozwoju Lokalnego na lata 2005-2010*

### **Jez. Świątajno Naterskie**

Jezioro zlokalizowane w południowo-wschodniej części gminy Gietrzwałd na terenie obszaru chronionego krajobrazu, w granicach mezoregionu Pojezierze Olsztyńskie. Jezioro jest płytkie, muliste. Rzeźba dna jest słabo zróżnicowana. Brzegi są miejscami płaskie a linia brzegowa regularna. Bezpośrednie sąsiedztwo zbiornika stanowią pola, łąki i lasy.

Ponad 20% powierzchni zlewni bezpośredniej zajmują obszary zabudowane. Sąsiedztwo zbiornika jest zagospodarowane też pod względem rekreacyjnym, zlokalizowano m. in. budynki rekreacji indywidualnej, gospodarstwo agroturystyczne czy zabudowane działki rekreacyjne.

Badania trzeciego co do wielkości jeziora gminy Gietrzwałd przeprowadzono w 2012r. Wyniki badań przedstawiono w dokumencie Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska o tytule: „Ocena jakości wód jezior badanych w 2012 roku”. Jakość wód jeziora w oparciu o zbadane elementy przedstawia się następująco:

- elementy biologiczne: chlorofil „a” i fitoplankton – stan ekologiczny jeziora określono jako zły; fitobentos okrzemkowy – stan bardzo dobry; makrofity – stan jeziora dobry.



- elementy fizykochemiczne: średnia widzialność – wartość graniczna dla I i II klasy wód; przewodność w 20°C – spełnienie norm klasy I i II; stężenie azotu ogólnego i fosforu ogólnego – w granicach określonych dla I i II klasy wód.
- stan ekologiczny – V klasa czystości; stan zły;
- stan chemiczny – stan dobry.

#### **Jeziora: Sarąg, Łęguty, Giłwa**

W latach 90. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie przeprowadził badanie jakości wód jezior takich jak: Sarąg, Łęguty czy Giłwa. Wg. kategorii podatności wody jez. Sarąg i Łęguty zakwalifikowano do klasy II, a jez. Giłwa – klasy III.

Główną przyczyną zanieczyszczeń wód było występowanie punktowych źródeł zanieczyszczeń odprowadzających ścieki do dopływu jeziora.

### **4.4 WODY PODZIEMNE**

#### **Wody zwykłe (słodkie)**

Podstawowym użytkowym piętrzem wodonośnym na terenie gminy jest piętro czwartorzędowe, związane z plejstocenijskimi piaskami i żwirami zalegającymi przeważnie na głębokościach od kilkunastu do ok. 80 metrów. Czwartorzędowy poziom wodonośny ma często charakter nieciągły. Ogólnie jednak warunki zaopatrzenia terenów gminy w wodę z ujęć podziemnych należy ocenić jako korzystne.

Wg. Mapy Obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce, na terenie gminy Gietrzwałd nie znajdują się główne zbiorniki wód podziemnych.

Na wschód od gminy Gietrzwałd znajduje się natomiast GZPW nr 213 – Zbiornik międzymorenowy Olsztyn. GZWP nr 213 to wstępnie rozpoznany obszar, w obrębie którego czwartorzędowy poziom wodonośny charakteryzuje się znaczną zasobnością i wydajnością. Na terenie gminy, w jej północno-wschodniej części znajduje się fragment obszaru ochronnego GZPW nr 213 w tym obszar o zaostrzonych rygorach.

Ujmowane na terenie gminy studniami głębinowymi warstwy wodonośne na ogół charakteryzują się dobrymi lub średnimi parametrami filtracyjnymi (wydajności jednostkowe zawierają się przeważnie w przedziałach 3-10 lub 1-3 m<sup>3</sup>/godz./1m depresji zwierciadła wody). Pozwala to zwykle osiągać wydajności pojedynczych studni w wielkości kilkudziesięciu m<sup>3</sup>/godz. Zwierciadło wody w ujmowanych warstwach wodonośnych na ogół występuje pod napięciem subartezyjskim, a na południe od jez. Wulpińskiego –nawet pod ciśnieniem artezyjskim.

Trzeciorzędowe piętro wodonośne na terenie gminy nie zostało rozpoznane. Zwykle jego wydajność jest mniejsza.

W części zachodniej gminy bazą drenażową ujmowanego studniami wierconymi poziomu wodonośnego jest dolina Pasłęki. Głównym jego obszarem zasilania są najprawdopodobniej bezodpływowe tereny południowo-zachodniej gminy.

W części wschodniej gminy obraz jest bardziej skomplikowany. Generalnie można sądzić, że poziom użytkowych warstw wodonośnych na wysoczyźnie na ogół związany jest hydraulicznie z wodami powierzchniowymi dolin subglacjalnych.

Ujmowane studniami wierconymi warstwy wodonośne są przeważnie chronione od powierzchni utworami nieprzepuszczalnymi (głównie gliną zwałową) o grubości od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów. Słabszą izolację mają studnie w Łęguckim Młynie i Tomarynach. Są one narażone na zanieczyszczenia, czego wyrazem było występujące skażenie bakteriami typu fekalnego studni w Łęguckim Młynie.

Jakość wód użytkowego poziomu wodonośnego jest zróżnicowana. Dominują wody średniej jakości, które wymagają nieskomplikowanego uzdatniania ze względu na ponadnormatywne zawartości związków żelaza i manganu. Lokalnie zalegają wody dobre, nie wymagające uzdatnienia. W południowo-wschodniej części gminy, w rejonie jeziora Wulpińskiego występują wody wymagające skomplikowanego uzdatnienia.

Z wodociągów korzysta ok. 94,4 % mieszkańców gminy, a pochodząca z nich woda generalnie nadaje się do spożycia. Punkt poboru wody znajduje się w Jadaminach.

### **Wody mineralne**

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego występują wody chlorkowo-sodowe. Część województwa, na której leży gmina Gietrzwałd określana jest jako stosunkowo perspektywiczna w występowanie wód mineralnych o znaczeniu leczniczym. Zalegania solanek o znaczeniu leczniczym i mineralizacji ogólnej rzędu 30-50 g/l można się spodziewać w piaskowcach dolnej i środkowej jury na głębokościach zbliżonych do 1km. Problematyczna jest sprawa osiągnięcia odpowiedniej wydajności ujęcia. Pod tym względem pewniejsza jest seria warmińska triasu dolnego, zalegająca na głębokości około 1,5 km, o wyższej mineralizacji - wymagającej rozcieńczenia wodą zwykłą.

Spodziewać się należy wód mineralnych pospolitych, nadających się głównie do kąpieli leczniczych i rekreacyjnych.

### **Wody geotermalne**

Wody geotermalne, tj. wody podziemne o temperaturze powyżej 20°C zalegają w osadach mezozoiku i paleozoiku. Najwyższe temperatury posiadają wody zalegające najgłębiej w utworach kambru, na głębokości około 2 km. Temperatura tych wód może wynosić około 40°C. Są to solanki znacznie zmineralizowane - rzędu 100 - 200 g/dm<sup>3</sup>. Nieznana jest ich wydajność.

Ponadto w warstwach płytszych występuje energia niskotemperaturowa, zawarta w gruntach i wodach.

Wykorzystanie energii wód geotermalnych, występujących w rejonie gminy Gietrzwałd, wymagać będzie zastosowania pomp ciepłych. Dotyczy to prawdopodobnie również tych wód najcieplejszych - kambryjskich.

## **4.5 KOPALINY**

Na obszarze gminy udokumentowane zostały złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej i kredy jeziornej oraz wstępnie rozpoznano złoża torfów i kruszywa naturalnego.

**Zgodnie z danymi udostępnionymi na geoportalu Państwowego Instytutu Geologicznego (<http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/pages/index.jsf?conversationContext=2>) - na terenie gminy Gietrzwałd nie występują tereny i obszary górnicze.**

### **Surowce ilaste ceramiki budowlanej**

Surowce ilaste ceramiki budowlanej znajdują się głównie w rejonie Łajs i Gietrzwałdu. Geologicznie udokumentowano trzy złoża:

1. "Łajsy" - w 1966r. Zasoby wynosiły 4 mln m<sup>3</sup>. Na terenie złoża ustawiono obszar górniczy. Kopaliną są mułki ilaste do produkcji wyrobów cienkościennej ceramiki budowlanej. Grubość nadkładu nad złożem wynosi średnio 1,1-1,6m, a miąższość złoża -średnio 5,5-6,3 m.

Wg. danych zawartych w opracowaniu pt.: „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg. stanu na 31.12.2013r.” zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 3105 tys. m<sup>3</sup> a zasoby przemysłowe - 697 tys. m<sup>3</sup>. Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane. Złoże objęte koncesją Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

2. "Łajsy II". Udokumentowane w 1983r. Zasoby złoża wynoszą 0,6 mln. m<sup>3</sup>, grubość nadkładu -średnio 0,5m, miąższość złoża -średnio 5,7-6,6m. Nie eksploatowane. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 569 tys. m<sup>3</sup> (stan na: 31.12.2013r.). Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo. Decyzją Marszałka GW.7422.79.2013 z dnia 08.01.2014r. zostało wykreślone z rejestru.

Złoże Łajsy i Łajsy II stanowią bazę surowcową dla cegielni w Łajsach.

3. "Pęglity" - zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 355 tys. m<sup>3</sup>, zasoby przemysłowe - 355 tys. m<sup>3</sup>. Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane. Objęte koncesją Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Decyzją Marszałka GW.7422.78.2013 z dnia 08.01.2014r. zostało wykreślone z rejestru.

### **Kreda jeziorna i kreda pisząca**

Złoża kredy jeziornej występują w dolinach rzek Giławki i Pasłęki. Udokumentowano dwa złoża do celów rolniczych (wapnowania gleb):

1. "Unieszewo" - w 1988 r. szacunkową wielkość oceniono na 418 tys. ton, (w tym 134 tys. ton w filarze ochronnym rzeki Giławki. Powierzchnia złoża: 8,7 ha, miąższość od 1,0m do 6,7m. Średnia zawartość CaO w złożu wynosi 42%. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 194,5 tys. ton (stan na: 31.12.2013r.). Złoże, z którego wydobyte zostało zaniechane.
2. "Barwiny" - w 1985 r. szacunkową wielkość oceniono na 1975 tys. ton (w tym 330 tys. ton w filarze ochronnym rzeki Pasłęki). Złoże znajduje się w dolinie Pasłęki u ujścia do jeziora Sarąg, przy czym jego część znajduje się na terenie gminy Olsztynek. Powierzchnia złoża wynosi 30 ha, miąższość od 1,0 do 7,6m. Zawartość CaO w złożu - średnio 46%. Zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 1645,00 tys. ton (stan na: 31.12.2013r.). Złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo.

W niektórych rejonach gminy stwierdzono również możliwość występowania kolejnych złóż kredy jeziornej m. in. w dolinie rzeki Giławki oraz cieku płynącego w okolicach Sząbruka.

### **Kruszywa naturalne**

Złoża kruszywa nie zostały jeszcze udokumentowane. Występowanie kruszywa stwierdzono w rejonie Rapat, Gietrzwałdu, Łupstycha i Unieszewa. Kruszywo nie jest obecnie eksploatowane, występuje co najwyżej wydobyte na indywidualną skalę - w okolicy Rapat, Pęglit, Unieszewa i Naterek.

Eksploatacja w przeszłości oprócz Rapat koncentrowała się w rejonie Łupstycha i Unieszewa. Obecnie wydobyte tego surowca występuje tylko na niewielką skalę. Czynne lub okresowo czynne wyrobiska (na ogół piasku) stwierdzane są w rejonie Rapat, Pęglit, Unieszewa i Naterek, Woryt. Tereny, gdzie można się spodziewać domieszki frakcji żwirowej to wzgórza ożowe w Naterkach oraz na północ od Gronit i w rejonie Unieszewa (koło byłego wysypiska). Ponadto w przeszłości eksploatacja kruszywa grubego odbywała się na północ od Rentyn (strefa czołowomorenowa) - lecz jest to teren zalesiony.

### **Torf**

Złoża torfu na terenie gminy zostały rozpoznane tylko dokumentacjami wstępnymi o zasobach szacunkowych. Obszar gminy jest bogaty w złoża torfu. Przeważają złoża torfu niskiego. Mniej jest złóż torfu przejściowego i wysokiego. Złoża duże zalegają w rejonie Rentyn i Kudyp. Torfy ze złóż zalegających na terenie gminy mogą być przydatne do celów rolniczych, ogrodniczych, a także balneologicznych - pod warunkiem spełnienia wymagań sanitarnych.

## **4.6 KLIMAT**

Klimat gminy Gietrzwałd, podobnie jak klimat Polski, odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością typów pogody. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza. Fluktuacje stanów pogody są nawet większe niż w pozostałych nizinnych regionach kraju, co związane jest z różnorodnością fizjograficzną podłoża: urozmaiconą rzeźbą, występowaniem dużych kompleksów leśnych, obszarów podmokłych oraz bogatej sieci wód powierzchniowych.

Mazurska dzielnica klimatyczna – do której należy gmina Gietrzwałd – jest najchłodniejsza w nizinnej części Polski, a związane jest to głównie z chłodnymi zimami i wiosnami. Warunki te kształtują bardzo krótki okres wegetacyjny, który dla rejonu Olsztyna wynosi tylko około 200 dni. Dla porównania dla Szczecina i Wrocławia sezon wegetacyjny wynosi około 230 dni.

Średnia roczna temperatura w rejonie Olsztyna wynosi około 7,1°C. Średnia liczba dni gorących (powyżej 25°C) wynosi 26. Średnia liczba dni mroźnych (poniżej 0°C) wynosi około 50.

Roczne sumy opadów wynoszą średnio około 610 mm. Największe opady są latem (w lipcu około 90 mm), a najmniejsze zimą i wczesną wiosną (styczeń – kwiecień; 32 - 26 mm). Dni z opadem jest około 160 w roku. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio około 106 dni w roku. Najwięcej dni pochmurnych występuje późną jesienią (w grudniu), a najmniej późnym latem (we wrześniu). Zachmurzenie generalnie jest większe w okresie późnej jesieni i zimą, mniejsze w pozostałych porach roku.

Przeważają zdecydowanie wiatry z kierunku południowo – zachodniego (18%). Także dość znaczny udział mają wiatry z kierunku zachodniego (13%). Częstość wiania wiatrów z pozostałych kierunków wynosi średnio około 7-10%. Przeważają wiatry słabe i o średniej prędkości.

Na klimat lokalny ma wpływ rzeźba terenu. Obniżenia terenowe przyczyniają się do zalegania chłodnego, wilgotnego powietrza, dużych wahań dobowych temperatury, mniejszych prędkości wiatrów, występowania przymrozków wczesną jesienią.

Topoklimat terenów wyniesionych jest na ogół bardziej sprzyjający pobytowi ludzi. Cechą ujemną jest narażenie na działanie silnych wiatrów w kulminacjach pagórków.

#### **4.7 HAŁAS**

Największym zagrożeniem powodującym pogorszenie warunków akustycznych na terenie całego województwa warmińsko-mazurskiego jest niewątpliwie hałas komunikacyjny (głównie drogowy) i hałas przemysłowo-instalacyjny.

##### **Hałas drogowy**

W 2005r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska przeprowadził badania hałasu i natężenia ruchu wzdłuż drogi krajowej nr 16. Wyznaczono 6 punktów pomiarowych, w tym jeden na terenie gminy Gietrzwałd, w miejscowości Rapaty. Hałas badano w odległości 1,5 m od elewacji budynku najbardziej narażonego na oddziaływanie hałasu, na wysokości 4,0 m mierzonych od poziomu gruntu.

W badanym punkcie odnotowano przekroczenie dopuszczalnego poziomu dźwięku. Poziom hałasu  $L_{Aeq}^4$  wyniósł 73,4 dB podczas gdy wartość dopuszczalna to 60 dB. Wskazano również, iż przez miejscowość Rapaty przejeżdża 405 samochodów lekkich i 97 ciężkich na godzinę.

**Nowym źródłem hałasu na terenie gminy Gietrzwałd jest obwodnica Olsztyna (fragment przebiegający na odcinku od węzła Południe do węzła Kudypy), w sąsiedztwie której należy spodziewać się przekroczenia wartości progowych dotyczących hałasu i drgań dla zabudowy mieszkaniowej. Konieczne jest monitorowanie sytuacji i przeprowadzenie badań, w szczególności dotyczących terenów położonych w miejscowości Gronity.**

##### **Hałas przemysłowy**

Głównym źródłem hałasu w województwie są place budów, urządzenia obiektów handlowych, zakłady przemysłu drzewnego, imprezy na otwartym powietrzu itp. W ostatnich latach zaobserwowano trend zmniejszania negatywnego oddziaływania hałasu przemysłowego na otoczenie w daytime porze.

---

<sup>4</sup>  $L_{Aeq D}$  – Równoważny poziom dźwięku A, wyrażonego w decybelach [dB], dla pory dnia (od godz. 6:00 do godz. 22:00)

#### 4.8 PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE NIEJONIZUJĄCE

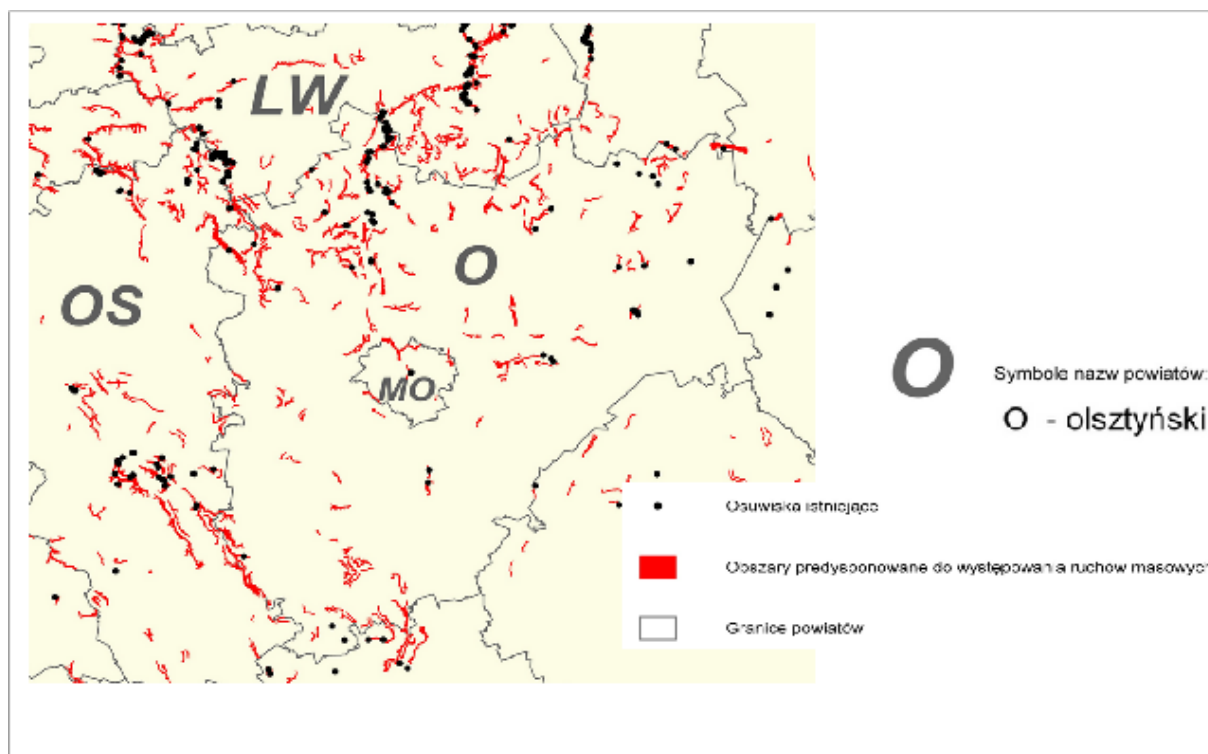
W 2011r. na terenie gminy Gietrzwałd przeprowadzono pomiary pól elektromagnetycznych. Pion pomiarowy zlokalizowany był w miejscowości Gietrzwałd i Nagłady. Wartość pomiaru wielkości fizycznej charakteryzującej promieniowanie elektromagnetyczne w Gietrzwałdzie wyniosła 0,07 V/m a w Nagładach – 0,14 V/m. Dopuszczalna wartość wskaźnika wynosi 7 V/m (*V/m – jednostka pola elektrycznego tj. volt na metr*). Nie została zatem przekroczona dopuszczalna norma.

#### 4.9 OSUWISKA

Na terenie gminy Gietrzwałd zlokalizowano obszary predysponowane do występowania ruchów masowych.

**Rysunek 4.**

**Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie warmińsko-mazurskim**



Źródło: [http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj\\_warm-mazurskie.jpg](http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj_warm-mazurskie.jpg)

#### 4.10 POWIETRZE

Na terenie obszaru opracowania nie znajdują się stacje monitoringu jakości powietrza działające w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska wg. stanu na 2014r. Najbliższe stacje znajdują się w miastach Ostróda i Olsztyn. Pomiary są wykonywane automatycznie i mierzą miejskie tło zanieczyszczeń powietrza w rejonach dzielnic mieszkaniowych.

W 2012r. dokonano natomiast oceny jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim. Analiza zebranych danych wskazała na ogół dobrą jakość powietrza. Lokalnie

występują miejsca cechujące się zwiększoną emisją zanieczyszczeń przemysłowych, samochodowych czy powstających podczas niepełnego spalania paliw stałych. Wartości średnioroczne zanieczyszczeń gazowych np. SO<sub>2</sub>, NO<sub>2</sub> czy CO mają niskie notowane wartości stężeń, nie występują przekroczenia norm.

Południowo-zachodnia i zachodnia część województwa, w której zlokalizowana jest gmina Gietrzwałd, jest narażona na gorszą jakość powietrza. Główną przyczyną, która stanowi niebezpieczeństwo pogorszenia jakości powietrza jest wzrastająca ilość pojazdów mechanicznych na drogach, źle zlokalizowana funkcja przemysłowa czy spalanie paliw stałych o słabej jakości, ogrzewanie gospodarstw domowych sztucznymi tworzywami. W latach 2010-2012 zanotowano szczególnie przekroczenia norm benzo(a)pirenem i pyłem zawieszonym Pm<sub>10</sub>.

Z badań stanu powietrza atmosferycznego prowadzonych na terenie województwa w kompleksach leśnych (dotyczących zawartości tlenków siarki i azotu) można wnioskować, że ich zawartość jest niższa niż średnio w Polsce. Ich stężenia średnioroczne mieszczą się w normach obowiązujących dla obszarów specjalnie chronionych, takich jak leśne kompleksy promocyjne, uzdrowiska i parki narodowe.

#### **4.11 TERENY POWODZIOWE**

Na terenie gminy Gietrzwałd występują tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi z prawdopodobieństwem wystąpienia 1% (raz na 100 lat) oraz tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi z prawdopodobieństwem wystąpienia 10 % (raz na 10 lat), stanowiące obszary szczególnego zagrożenia powodzią.

Przedmiotowe tereny zostały wskazane na mapach stanowiących załączniki graficzne nr 2 i 4 do uchwały.

#### **4.12 MAŁA RETENCJA**

Zgodnie z „Programem małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015” na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się jeziora i stawy do hodowli ryb:

- staw rybny w miejscowości Łajsy (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 17,0 ha; pojemność: 204,0 tys. m<sup>3</sup>);
- stawy rybne – 7 sztuk, w miejscowości Nagłady (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 0,53 ha; pojemność: 6,4 tys. m<sup>3</sup>);
- stawy rybne – 4 sztuki, w miejscowości Woryty (zlewnia: Giłwa; powierzchnia: 0,18 ha; pojemność: 2,2 tys. m<sup>3</sup>);
- staw rybny w miejscowości Śródka (zlewnia: Pasłęka; powierzchnia: 0,06 ha; pojemność: 0,7 tys. m<sup>3</sup>);
- staw rybny w miejscowości Sząbruk (zlewnia: Sząbruk; powierzchnia: 0,1 ha; pojemność: 1,2 tys. m<sup>3</sup>).

W dokumencie wskazano też projektowane jeziora i stawy do hodowli ryb - w miejscowościach takich jak: Woryty, Biesal, Śródka, Łajsy, Unieszewo, Gietrzwałd, Sząbruk.

## 5 OCHRONA PRZYRODY

### 5.1 OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszary chronionego krajobrazu - to największa powierzchniowo jednostka krajowego systemu obszarów chronionych, obejmująca wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów i względnie niezakłóconej równowadze ekologicznej. Obszary te podlegają zagospodarowaniu w taki sposób, aby zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obszary chronionego krajobrazu pełnią rolę otulinową i łącznikową m.in. dla parków narodowych oraz krajobrazowych, łącząc sieć obszarów chronionych w jednolity i ciągły system.

Większość obszaru gminy Gietrzwałd objęta jest ochroną w postaci obszarów chronionego krajobrazu. Obszary te nie obejmują północno – wschodniej części gminy w okolicach miejscowości Naterki i Gronity, a także północno – zachodniej części gminy Gietrzwałd w okolicach miejscowości Biesal.

Zlokalizowane są fragmenty następujących obszarów chronionego krajobrazu:

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Środkowej Łyny**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Uchwały Nr XXVI/606/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Środkowej Łyny**, zlokalizowany w północno-wschodniej części gminy;
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Uchwały Nr XXVI/605/17 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki**, zlokalizowany w środkowej części gminy;
- **Obszar Chronionego Krajobrazu Lasów Taborskich**, gdzie zastosowanie mają przepisy **Rozporządzenia Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Nr 150 z dnia 13 listopada 2008r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasów Taborskich**; zlokalizowany w zachodniej części gminy.

Zaznacza się, że w/w przepisy zostały podane tylko informacyjnie i mogą ulec zmianie a w związku z tym, w przypadku opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy kierować się aktualnymi przepisami prawa.

### 5.2 OBSZARY NATURA 2000

Obszary Natura 2000 - forma ochrony o znaczeniu zarówno krajowym jak i wspólnotowym. Obszary Natura 2000 mogą w całości lub częściowo pokrywać się z obszarami objętymi innymi formami ochrony, ale mogą obejmować także obszary do tej pory nie objęte ochroną prawną. Przyjęte zasady gospodarowania na tych obszarach są odmienne od zasad określonych dla innych form ochrony przyrody, w tym także dotyczących dopuszczania do realizacji różnego typu przedsięwzięć. Głównym założeniem funkcjonowania systemu Natura 2000 jest „ochrona przez zachowanie form użytkowania ziemi sprzyjającym chronionym wartościom”.

Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się fragmenty obszarów Natura2000:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSOP) Natura2000:
  - o **Dolina Pasłęki** – kod obszaru: PLB280002; Obszar wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska. Obszar stanowi ptasią ostoję rangi europejskiej. Znajdują się tu zarówno gatunki ptaków wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej jak i ptaki ujęte w Polskiej Czerwonej Księdze np.: gąsiorek, zimorodek, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy. Lokalizacja w środkowej części gminy Gietrzwałd wzdłuż rzeki Pasłęki. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska



w Olsztynie z dnia 2 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Pasłęki PLB280002.

- obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Natura2000:
  - o **Rzeka Pasłęka** – kod obszaru: PLH280006; Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Obszar stanowi ostoję bobra w Polsce północno-wschodniej. Rzeka Pasłęka i jej dopływy to siedlisko ryb reofilnych i tarlisko ryb wędrownych. Obszar stanowi również ostoję ptaków o randze europejskiej E78. Przykładowe ważne gatunki zwierząt: bielik, czapla biała, dzięcioł czarny, wydra, bóbr, piskorz, głowacz białopłetwy. Niektóre ważne typy siedlisk przyrodniczych to: łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe; torfowiska przejściowe i trzęsawiska; zmiennowilgotne łąki trzęślicowe. Lokalizacja w środkowej części gminy Gietrzwałd wzdłuż rzeki Pasłęki. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 14 maja 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Rzeka Pasłęka PLH280006.
  - o **Dolina Drwęcy** – kod obszaru: PLH280001. Obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej. Na obszarze znajdują się ważne dla Europy: gatunki roślin (np.: starodub łąkowy), zwierząt (np.: wydra, bóbr europejski, bocian biały, czerwończyk nieparek) i typy siedlisk przyrodniczych (np.: naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne; żyzne buczyny; wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi). Lokalizacja w południowo-zachodniej części gminy Gietrzwałd. Zastosowanie ma: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH280001.

Zaznacza się, że w/w przepisy zostały podane tylko informacyjnie i mogą ulec zmianie a w związku z tym, w przypadku opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy kierować się aktualnymi przepisami prawa.

### **5.3 REZERWAT PRZYRODY**

Na terenie gminy znajduje się fragment rezerwatu „**Ostoja bobrów na rzece Pasłęce**”, co do którego zastosowanie mają przepisy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 stycznia 1970 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody.

Rezerwat obejmuje rzekę Pasłękę wraz z gruntami, które przylegają od źródeł rzeki do granic miasta Braniewo, wraz z trzema przepływającymi jeziorami: Sarąg (o powierzchni 183 ha), Łęguty (o powierzchni 60,90 ha) i Isąg, zaporowym Jeziorem Pierzchalskim oraz dolnymi odcinkami dopływów: Marąg, Drwęca Warmińska i Wałsza”.

Rezerwat utworzony został w celu zachowania siedlisk bobrów i charakteryzuje się zróżnicowaniem pod względem krajobrazowym. Innymi gatunkami, których obecność stwierdzono na terenie rezerwatu są: bielik, żuraw, orlik krzykliwy, wydra czy norka amerykańska. Szata roślinna rezerwatu cechuje się różnorodnością siedliskową. Spotykamy gatunki drzew takie jak m. in. sosny pospolite, jesiony wyniosłe, graby zwyczajne czy brzozy brodawkowate. Runo rezerwatu zamieszkuje wiele rzadkich i chronionych gatunków, wśród nich: lilia złotogłów, wawrzynek wilczełyko czy kopytnik pospolity.

### **5.4 POMNIKI PRZYRODY**

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.



Na terenie gminy Gietrzwałd znajdują się 32 pomniki przyrody w tym 2 głązy i 30 drzew - głównie dęby szypułkowe i lipy (tabela nr 4).

**Tabela 4.**

**Wykaz pomników przyrody żywej i nieżywej, znajdujących się na terenie gminy Gietrzwałd**

| POMNIKI PRZYRODY |        |                                                                                            |                |          |                                                                          |                                                                                                                  |
|------------------|--------|--------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|----------|--------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| L. p.            | Nr ew. | Obiekt                                                                                     | Obwód [cm]     | Wys. [m] | Lokalizacja                                                              | Rok uznania                                                                                                      |
| 1                | 95     | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i> - 2 szt.                                         | 425;340        | 25       | N-ctwo Kudypy, m. Łęguty, cmentarz przy kościele ewangelickim            | Rlb-16/95/52 29.12.1952 r.                                                                                       |
| 2                | 264    | głaz- granitognejs szary                                                                   | 800            | 0,8      | m. Grazy, przy drodze do Rapat                                           | R.XII.264/61 27.11.1961 r.                                                                                       |
| 3                | 310    | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                                     | 480            | 27       | Grazy, 150m od drogi do Rapat                                            | R-X-310/64 14.03.1964 r.                                                                                         |
| 4                | 365    | głaz                                                                                       | 500            | 1        | L-ctwo Łaski oddz. 93k (1971)                                            | Nr 365/75 17.04.1975 r.                                                                                          |
| 5                | 405    | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i> - 2 szt.                                            | 350            | 26       | przy szosie Olsztyn-Ostróda, 500m od lotniska Dajtki                     | RGŻL-op-405/84 11.06.1984 r.                                                                                     |
| 6                | 406    | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i> - 2 szt.                                            | 370, 520       | 26       | Przy drodze Kudypy-Gronity, na skraju osady N-ctwa                       | RGŻL-op-406/84 11.06.1984 r.                                                                                     |
| 7                | 442    | modrzew europejski<br><i>Larix decidua</i>                                                 | 230-340        | 30       | L-ctwo Mielki oddz. 29a                                                  | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.                                                        |
| 8                | 443    | sosna zwyczajna<br><i>Pinus silvestris</i>                                                 | 340            | 31       | L-ctwo B. Błota oddz. 196f, przy drodze leśnej                           | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.                                                        |
| 9                | 444    | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i>                                                  | 510            | 27       | m. Grazy, SW część parku Domu Opieki Społecznej dla Dorosłych (za oborą) | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.                                                        |
| 10               | 445    | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                                     | 360            | 22       | SE brzeg J. Łęguty                                                       | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 31.12.1986r.                                                          |
| 11               | 446    | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i> - aleja dł. 700m                                 | 270-400        | 17-23    | Od parku do lasu przy drodze z Grazy na W                                | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 12 poz. 236 z 31.12.1986r.                                                        |
| 12               | 499    | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i> - 4 szt.                                            | 270-360        | 27       | N-ctwo Kudypy, NE od wsi Kudypy, oddz. 298a                              | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 4 poz. 88 z 15.03.1989 r.<br>Zarz. Nr 21 Woj. Olsztyńskiego z 08.03.1989 r.       |
| 13               | 536    | klon pospolity <i>Acer platanoides</i> - 2 szt.,<br>dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i> | 450,530<br>330 | 19-23    | m. Biesal, przy drodze gminnej, na gruncie A. Maca                       | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r.<br>Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r. |
| 14               | 537    | sosna pospolita<br><i>Pinus silvestris</i>                                                 | 340            | 33       | L-ctwo Barduń oddz. 220c                                                 | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 6, poz. 86 z 19.02.1991 r.<br>Zarz. Nr 16 Woj. Olsztyńskiego z dnia 11.02.1991 r. |

| POMNIKI PRZYRODY |        |                                                                                |                              |          |                                                                                |                                                             |
|------------------|--------|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|----------|--------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| L. p.            | Nr ew. | Obiekt                                                                         | Obwód [cm]                   | Wys. [m] | Lokalizacja                                                                    | Rok uznania                                                 |
| 15               | 553    | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i>                                      | 440                          | 28       | m. Podleжки, skarpa przy stodole 130 m od szosy Olsztyn-Ostróda                | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 7, poz. 66 z 16.04.1992 r.   |
| 16               | 836    | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i> - aleja 40 szt., w tym 6 pomnikowych | 445, 324, 325, 410, 320, 317 | 20-25    | N-ctwo Kudypy, L-ctwo Żelazowice, oddz. 104j,k, przy drodze Woryty-leśniczówka | Dz. Urz. Woj. Olsztyńskiego Nr 20, poz. 202 z 08.09.1995 r. |
| 17               | 960    | sosna pospolita<br><i>Pinus silvestris</i><br>„Sosna z Gronit”                 | 344                          | 28       | m. Gronity, N-ctwo Kudypy, L-ctwo Stary Dwór oddz. 338,                        | Dz. Urz. Woj. Warm.- Maz. Nr 152, poz. 2513 z 27.12.2001 r. |
| 18               | 1199   | świerk pospolity<br><i>Picea abies</i>                                         | 300                          | 35       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113m                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 19               | 1200   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 385                          | 30       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 113n                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 20               | 1201   | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i>                                      | 490                          | 28       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 149d                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 21               | 1202   | buk pospolity <i>Fagus sylvatica</i>                                           | 370                          | 33       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 159d                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 22               | 1203   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 400                          | 32       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 161c                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 23               | 1204   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 430                          | 32       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 190h                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 24               | 1205   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 410                          | 31       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Draby oddz. 191a                                 | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 25               | 1206   | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i>                                      | 380                          | 26       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d                                | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 26               | 1207   | lipa drobnolistna<br><i>Tilia cordata</i>                                      | 515                          | 28       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 182x                                | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 27               | 1208   | dąb bezszypułkowy<br><i>Quercus petraea</i>                                    | 405                          | 35       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d                                | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 28               | 1209   | dąb bezszypułkowy<br><i>Quercus petraea</i>                                    | 383                          | 35       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Barduń oddz. 207d                                | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 29               | 1211   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 283                          | 29       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Białe Błota oddz. 274c                           | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 30               | 1212   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 380                          | 30       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 290f                              | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 31               | 1213   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 400                          | 30       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz. 293g                              | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |
| 32               | 1214   | dąb szypułkowy<br><i>Quercus robur</i>                                         | 450                          | 30       | N-ctwo Stare Jabłonki, L-ctwo Ostrowin oddz.                                   | Dz. Urz. Woj. Warm- Maz. Nr 134, poz. 1685 z 29.09.2004 r.  |

| POMNIKI PRZYRODY |        |        |            |          |             |             |
|------------------|--------|--------|------------|----------|-------------|-------------|
| L. p.            | Nr ew. | Obiekt | Obwód [cm] | Wys. [m] | Lokalizacja | Rok uznania |
|                  |        |        |            |          | 312h        | r.          |

Źródło: <http://olsztyn.rdos.gov.pl/>

### 5.5 LASY OCHRONNE

Część powierzchni leśnych na terenie gminy zostało uznane za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych (klasyfikacja HCFV). Są to lasy: w rezerwachach, obszary chronionego krajobrazu, wodochronne, glebochronne i lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności.

Część lasów gminy Gietrzwałd objęta jest statusem ochronnym (las grupy I). Dotyczy to lasów we wschodniej części gminy - podmiejskie lasy masowego wypoczynku oraz mniejszych powierzchni lasów rezerwatowych, wodochronnych, glebochronnych, nasiennych i ostoi zwierząt. Między innymi z wymienionych względów lasy obszaru gminy wchodzi w skład większego obszaru lasów wielofunkcyjnych.

Reasumując, gmina Gietrzwałd stanowi ośrodek cechujący się wysokimi walorami przyrodniczymi. **Mnogość form ochrony przyrody wiąże się z koniecznością uwzględnienia przyjętych zapisów ochronnych jak i koniecznością wprowadzania nowych działań, ograniczających oddziaływanie człowieka na środowisko.**

## 6 RYS HISTORYCZNY I DZIEDZICTWO KULTUROWE

### 6.1 CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH MIEJSCOWOŚCI GMINY GIETRZWAŁD

#### Charakterystyka historyczna układu ruralistycznego

Zagadnienie kształtu wsi wysuwa się na czoło zagadnień związanych z osadnictwem i jego formami na terenie byłych Prus lub Warmii.

Sama wieś Gietrzwałd obecnie ma charakter wielodrożnicy. Wielodrożnice powstawały na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych i nierzadko stawały się osadami o charakterze handlowo - usługowym. Powstawały one dzięki rozbudowie istniejących już wsi. Podstawową formą osadniczą na Warmii były owalnice i ulicówki. Cechą charakterystyczną owalnic i ulicówek było to, że działki pod zabudowę były wydzielane z pól uprawnych i niezależne od nich. Widoczny był tu wpływ warunków geograficznych. Wsie owalnice lokowano wokół placów, stawów lub po obu stronach rzek (w tym wypadku zabudowa wsi Gietrzwałd rozmieszczona była po obu stronach rzeki Giłwy). W późniejszym okresie rozbudowana do ulicówki.

Cechą charakterystyczną zagrody chłopskiej na Warmii było oddzielenie budynku mieszkalnego od pozostałej zabudowy gospodarczej. Budynek mieszkalny zwany murowańcem lub chałupą zajmował front działki siedliskowej i zwrócony był szczytem lub ścianą frontową do drogi.

Od strony drogi znajdowała się duża izba i alkierz, od podwórza sień i komora. W pobliżu domu stawiano budynki inwentarskie: stajnie dla koni oraz chlewy i obory, natomiast w poprzek działki siedliskowej stawiano stodołę.

Na tym terenie znano jeden typ stodół. Były to trzyczęściowe budynki z klepiskiem pośrodku i dwoma sásiekami. Oprócz tych budynków często na działkach lokowano wozownie, szopy na opał, szopy na narzędzia rolnicze, które często dostawiano do stodół.

Pozycja społeczna często rzutowała na wielkość i rozplanowania zagród chłopskich, a także na ich położenie we wsi. We wszystkich zagrodach obok zabudowań, podwórza i dróg dojazdowych znajdowały się niewielkie działki przeznaczone na ogródki kwiatowe (przed domami) jak również ogrody warzywne oraz sady z tyłu lub z boku zabudowań.

### **Gietrzwałd**

Gietrzwałd, będący „sercem” gminy, wkomponowany jest w malowniczy krajobraz. Położony jest w dolinie rzeki Giłwy płynącej leniwie licznymi meandrami przez wieś. Obszar gminy Gietrzwałd oraz samej miejscowości odznacza się wybitnymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi.

Gietrzwałd posiada zwartą zabudowę. Dominantę architektoniczną stanowi usytuowana na wzgórzu wieża Bazyliki oraz kompleks Sanktuarium Maryjnego.

#### **Fotografia 1.**

##### ***Widok z lotu ptaka na wieś Gietrzwałd***



Występują cztery typy zagród:

1. w pierwszym typie budynek mieszkalny usytuowany jest prostopadle do drogi. Dwa budynki gospodarcze - jeden ustawiony prostopadle a drugi równolegle do drogi. Wejście jest od podwórza, a brama wjazdowa od szczytu budynku mieszkalnego;
2. w typie drugim, budynek gospodarczy ustawiony jest równolegle do budynku mieszkalnego i względem niego przesunięty, wejścia od budynków są od strony drogi, a brama wjazdowa od frontu;
3. w typie trzecim budynek mieszkalny i budynek gospodarczy znajdują się na jednej osi i równolegle do drogi, wejścia do budynków od strony podwórza, a budynek mieszkalny od strony drogi;
4. w typie czwartym budynek mieszkalny znajduje się od strony drogi i równolegle do niej, działka jest wydłużona. Znajdują się trzy budynki gospodarcze, wejścia do budynków znajdują się od podwórza. Występują zagrody z podwórzem gospodarczym, wokół którego zlokalizowane są budynki gospodarcze. Występuje sad i warzywniak oraz ogród ozdobny, czasami przedogródek. W ostatnich latach przybyło wiele nowych zabudowań, szczególnie wzdłuż ulic Ogrodowej i Klonowej.

Budynki mieszkalne najczęściej to przedwojenne obiekty, niestety niektóre znacznie przekształcone. Budynki murowane są z czerwonej cegły lub częściowo otynkowane. Najczęstszy kształt posesji zbliżony jest do czworokąta, w przypadku niektórych typów działka jest bardziej wydłużona.

Panoramę na wieś zapewnia wyznaczona na załączniku nr 2 „Strefa ekspozycji krajobrazowo-kulturowej z zakazem zabudowy”, która powinna stać się podstawą wyznaczenia ograniczenia zabudowy na przedpolu widokowym.

### **Łęguty**

Łęguty są wsią Sołecką, otoczoną lasami, jeziorami i polami uprawnymi. Przez Łęguty przepływa rzeka Pasłęka. Łęguty to wieś typowo popegeerowska, z zabudową wielorodzinną wzdłuż drogi (bloki z płyty żelbetonowej, czworaki), średnio zadbana. Główne punkty wsi to kościół i boisko z placem zabaw. W okolicy znajduje się jezioro Łęguty (Dłużniewo), które podnosi atrakcyjność miejscowości.

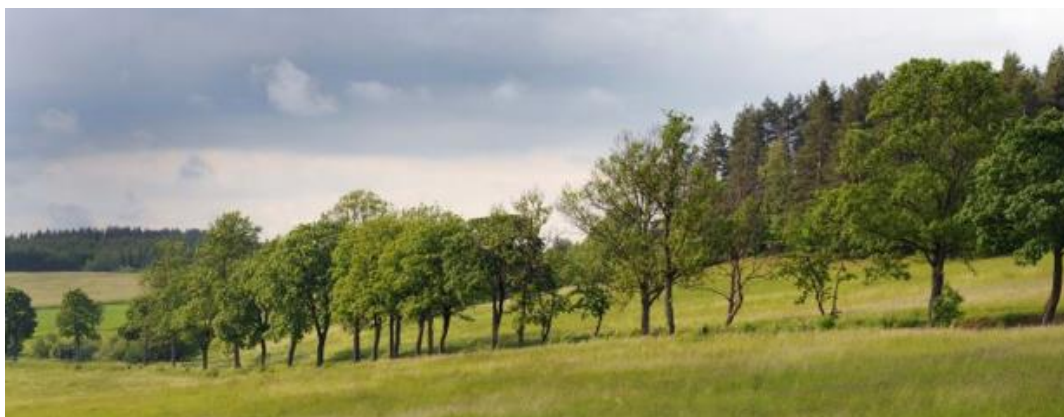
### **Woryty**

Wieś zlokalizowana w odległości ok. 2 km od Gietrzwałdu. Atrakcyjna pod względem turystycznym i przyrodniczym, położona wśród łąk i lasów. Krajobraz urozmaicają liczne kapliczki przydrożne. Rodowici mieszkańcy prowadzą gospodarstwa rolne. We wsi nie ma kościoła i szkoły co stanowi uciążliwość dla mieszkańców Woryt.

Ciekawostką jest, iż na trasie Woryty-Gietrzwałd wzdłuż dawnej drogi powiatowej utworzono Park Kulturowy w celu ochrony przydrożnej alei drzew.

#### **Fotografia 2.**

#### ***Aleja drzew na drodze Gietrzwałd – Woryty stanowiąca park kulturowy***



Wieś typu ulicówka. Budynki usytuowane po obu stronach drogi, dom mieszkalny od frontu. W miejscowości znajduje się zabudowa charakterystyczna dla regionu. Starsze budynki są zbudowane z czerwonej cegły licowej, posiadają skośne dachy o 45° kącie nachylenia połaci dachowych, dachy pokryte czerwoną dachówką. Najczęściej budynki są usytuowane główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do drogi głównej.

Występują 3 typy zagród:

1. budynek usytuowany prostopadle do drogi. Dwa lub trzy budynki gospodarcze zlokalizowane z lewej lub prawej strony budynku mieszkalnego;
2. budynek usytuowany prostopadle lub równolegle do drogi. Budynki gospodarcze zlokalizowane prostopadle lub równolegle do budynku mieszkalnego;
3. budynek usytuowany prostopadle lub równolegle do drogi lub w niewielkim oddaleniu. Jeden lub dwa budynki gospodarcze.

Przeważają budynki mieszkalne zbudowane na planie prostokąta, dwukondygnacyjne, z dwuspadowym dachem krytym dachówką ceramiczną. Połacie boczne i szczytowe wysunięte.

Czasami występują drewniane werandy przed głównym wejściem do budynku czy wystawki w dachu na osi centralnej elewacji frontowej.

Budynki gospodarcze również na planie prostokąta. Murowane z cegły, dachy dwuspadowe kryte dachówką ceramiczną.

## Naterki

Naterki to obecnie jedna z najbardziej dynamicznie rozwijających się miejscowości w gminie. Wieś można podzielić na „starą” i „nową”. Pierwszą część stanowią typowe warmińskie domy z czerwonej cegły. Druga część to osiedle z nowoczesnymi domami i eleganckimi rezydencjami a także zabudowa rekreacji indywidualnej nad jeziorem. Obecnie wieś pełni głównie funkcję mieszkalną. Większość mieszkańców dojeżdża do pracy w miastach, głównie do Olsztyna. Znaczenie ma również turystyka i rekreacyjno-wypoczynkowa funkcja wsi, którą cechują duże walory przyrodnicze i malownicze położenie. Znajduje się tu jedno z większych w Polsce jezior, skansen maszyn rolniczych a też pole golfowe.

Obecnie można zaobserwować zmianę struktury mieszkańców Naterki – osiedlają się nowi mieszkańcy, głównie z Olsztyna, i stanowią oni coraz większy procent w stosunku do dawnych mieszkańców wsi. Miejsca pracy oferuje m. in. tartak i stolarnie. Zlokalizowane są też dwa gospodarstwa rolne.

### *Rysunek 5.*

#### *Logo gminy Naterki*



Występują dwa typy zagród:

1. pierwszy typ dzieli się na 2 podtypy: podtyp I to budynek mieszkalny usytuowany prostopadle do drogi, z prawej strony działki. Budynki gospodarcze zlokalizowane równolegle lub prostopadle do drogi, położone blisko lub w oddaleniu od drogi lub z mieszkalnym budynkiem zlokalizowanym pośrodku działki a gospodarczym z jego prawej strony, blisko drogi;
2. drugi typ dzieli się na 4 podtypy: podtyp I: mieszkalny budynek usytuowany główną kalenicą równolegle do drogi, pośrodku działki. Gospodarcze budynki równolegle do drogi, w lewej części działki. Podtyp II: mieszkalny budynek usytuowany główną kalenicą prostopadle do drogi i blisko niej. Budynki gospodarcze ustawione równolegle do drogi. Działka o wydłużonym kształcie. Podtyp III: budynek mieszkalny zlokalizowany pośrodku działki, równolegle do drogi. Budynek gospodarczy blisko domu, prostopadle do drogi. Podtyp IV: budynek mieszkalny z lewej strony działki, prostopadle do drogi. Dwa budynki gospodarcze usytuowane główną kalenicą równolegle do drogi, po przeciwnych stronach.

Kształty działek w Naterkach są zbliżone do kwadratu lub prostokąta, czasem posiadają kształt nieregularny. Budynki mieszkalne w większości murowane z czerwonej cegły, rzadziej



drewniane. Budynki gospodarcze towarzyszą zabudowaniom mieszkalnym w liczbie od jednego do trzech.

### **Sząbruk**

Największa miejscowość gminy Gietrzwałd. Położona nieopodal jeziora Wulpińskiego. W miejscowości znajduje się szkoła, Wiejski Dom Kultury, biblioteka. Znajdziemy tu też jeden z najstarszych na Warmii kościołów: Kościół pw. św. Mikołaja.

Wieś posiada ciekawą architekturę. Budynki mieszkalne charakteryzuje dwukondygnacyjność (parter i poddasze użytkowe), ciekawe ganki, budowa z czerwonej cegły. Budynki gospodarcze również z czerwonej cegły z drewnianą górą.

#### **Fotografia 3.**

*Kościół pod wezwaniem świętego Mikołaja w Sząbruku*



We wsi występują 3 rodzaje zagrod:

1. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku lub z lewej strony. Budynki gospodarcze (jeden lub dwa) zlokalizowane w oddaleniu, usytuowane prostopadłe do drogi głównej. Wjazd na posesję mieści się z lewej strony działki;
2. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku działki. W niektórych przypadkach istnieją dobudówki z prawej strony budynków, prostopadłe usytuowane do drogi głównej. Budynki gospodarcze (od jednego do trzech) umieszczone równolegle lub prostopadłe do budynku mieszkalnego;
3. budynek mieszkalny usytuowany główną kalenicą w przybliżeniu równolegle do głównej drogi, pośrodku działki. Budynki gospodarcze stoją równolegle i prostopadłe do drogi głównej. Zlokalizowane pośrodku działki lub w oddaleniu od budynku mieszkalnego.

### **Unieszewo**

Wieś składa się z dwóch części. Zabudowa jednej z nich skupia się wokół stacji PKP na linii Olsztyn - Ostróda, a druga położona jest 2 km dalej nad rzeczką Giłwą, nieopodal brzegu jeziora Wulpińskiego. Obie części wsi łączy droga powiatowa nr 1370 N.

Od strony zachodniej, pomiędzy miejscowością Łajsy i Unieszewo, znajduje się duży staw o naturalnym charakterze, który jest ostoją bardzo wielu gatunków zwierząt, w tym chronionych. Za stawem wieś opiera się o duży kompleks leśny o zróżnicowanym drzewostanie. Malownicza rzeźba terenu zachęca do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej kajakowej. Przez tereny sołectwa przepływa rzeczka Giłwa, wypływająca z jez. Wulpińskiego i wpadająca do rzeki Pasłęki, stanowiącej zachodnią granicę Warmii.

W dzisiejszej zabudowie wsi wciąż można doszukać się pierwotnego układu przestrzennego. Zabudowa usytuowana była wzdłuż dwóch łączących się przy wjeździe i wyjeździe dróg, przebiegających wokół wydłużonego, owalnego placu. Plac, pierwotnie niezabudowany, służył jako przestrzeń wspólna. W pierwszym okresie był często miejscem, gdzie spędzano bydło, tam też znajdował się z reguły niewielki, naturalny zbiornik wody. Później

budowano tam np. szkołę, remizę czy kościół. Taki układ, przekształcany i modyfikowany na przestrzeni wieków jest w Unieszewie widoczny do dziś.

#### **Rysunek 6.**

##### **Logo miejscowości Unieszewo**

W centrum,  
dawnej szkoły,  
prywatne  
przestrzeń wspólna  
Z uwagi na  
przeważa

sukcesywnie modernizowana. Obok istniejących siedlisk powstaje również zabudowa  
jednorodzinna  
o charakterze podmiejskim.



na owalnym placu stoi budynek  
która została podzielona na  
mieszkania ale istnieje również  
w postaci boiska i placu zabaw.  
pierwotnie rolniczy charakter wsi  
zabudowa zagrodowa,

## **Biesal**

Wieś Biesal to jedna z większych osad w gminie Gietrzwałd. Zabudowa wsi ma charakter wielodrożnicy. Budynki są parterowe lub jednokondygnacyjne, pokryte w większości dachami spadzistymi. Zabudowa tworzy jednolity układ rozciągnięty wzdłuż gminnych i lokalnych dróg. Najstarsza część wsi rozpostarła się wzdłuż drogi biegnącej lekkim łukiem ze wschodu na zachód, niemal równoległe do przebiegających na południe od niej torów kolejowych. Za torami znajduje się stacja kolejowa.

Na niewielkim wzgórzu w części zachodniej został usadowiony na początku XX wieku niewielki kościółek. Obok mieści się przykościelny cmentarz, w sąsiedztwie funkcjonuje cmentarz komunalny, a w odległości około stu metrów są pozostałości cmentarza ewangelickiego. Przy drodze w okolicach tzw. drugiego przejazdu kolejowego zlokalizowany jest niewielki reliktowy stawek, za przejazdem ferma indyków. Szkoła zajmuje prawie centralne miejsce we wsi i wąską działką opiera się o wzgórze. Wieś posiada własne ujęcie wody, jest skanalizowana. Ścieki odprowadzane są do miejscowej oczyszczalni.

#### **Rysunek 7.**

##### **Stacja kolejowa w Biesalu**





## Podlejki

Położone na północ od miejscowości Biesal, w odległości kilkuset metrów. W części północno-wschodniej Biesala poprzez nową zabudowę następuje stopniowe przybliżenie do Podlejek. Podleжки są położone wzdłuż doliny niewielkiego okresowego dopływu Pasłęki, na skrzyżowaniu dróg Olsztyn-Ostróda i Olsztynek-Morąg. Droga nr 16 przebiega środkiem miejscowości i jest źródłem wielu uciążliwości zarówno dla kierowców jak i mieszkańców.

Występują dwa typy zagród:

1. budynek mieszkalny zlokalizowany równolegle do drogi głównej. Budynki gospodarcze usytuowane prostopadle do drogi, w oddaleniu od budynku mieszkalnego;
2. budynek mieszkalny zlokalizowany równolegle do drogi głównej, pośrodku działki. Niektóre z budynków posiadają z prawej strony przybudówkę. Budynki gospodarcze przeważnie ustawione równolegle do budynku mieszkalnego.

Przewaga budynków mieszkalnych jednokondygnacyjnych z poddaszem użytkowym, murowanych z czerwonej cegły. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką ceramiczną, o nachyleniu połaci dachowych  $40^{\circ}$ - $45^{\circ}$ . Budynki gospodarcze najczęściej drewniane, na fundamentach kamiennych. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką ceramiczną, o nachyleniu połaci dachowych  $40^{\circ}$ - $45^{\circ}$ .

W miejscowości Podleжки zatarła się struktura ruralistyczno-przestrzenna wsi co było skutkiem przesiedleń i migracji ludności. Nie zaobserwujemy tu wyraźnych kompozycyjnych osi zakończonych dominantą. Zachowały się tylko typowe dla Warmii krzyż i przydrożna kapliczka.

## Gronity

Wieś pełni głównie funkcje mieszkalną i rekreacyjną – jest miejscem spędzania wolnego czasu jej mieszkańców, pracujących głównie w sąsiednim Olsztynie. Jest również miejscem pracy i życia dla pozostałych, utrzymujących się z pracy we własnych gospodarstwach rolnych i ogrodniczych (7 gospodarstw) oraz pracy we własnych małych firmach. Ponadto – z uwagi na położenie wśród lasów – Gronity dla mieszkańców sąsiedniego Olsztyna są atrakcyjnym celem rodzinnych wycieczek rowerowych, spacerów, a okoliczne lasy miejscem polowań i zbierania runa leśnego. Funkcje wsi wynikają z korzystnego położenia – niewielkiej odległości od miasta wojewódzkiego Olsztyn (ok. 3 km.), atrakcyjnie położonych działek pod budownictwo jednorodzinne, a także niezwykle atrakcyjnych warunków krajobrazowo-przyrodniczych.

**Fotografia 4.**  
**miejscowości**



**Przestrzeń publiczna w**  
**Gronity**

### **Zmiany w wyglądzie tradycyjnych wsi gminy Gietrzwałd**

W ostatnim okresie w regionach gminy Gietrzwałd obserwuje się rozwój jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej nie związanej z działalnością rolniczą. Zjawisko osiedlania się nowych mieszkańców ma wpływ na zmianę wyglądu tradycyjnej wsi. W większości ludność napływową stanowią osoby zatrudnione w Olsztynie, dla których dana wieś gminna stanie się „sypialnią”. Pojawiają się domy w nowoczesnym stylu, które pod względem architektonicznym nie zawsze nawiązują do architektury danej wsi. Nie występuje też typowe dla zabudowy zagrodowej podwórze gospodarcze i budynki gospodarcze. Przy budowanych budynkach jednorodzinnych powstają ogrody z elementami małej architektury o charakterze rekreacyjnym.

## **6.2 PRAWNE ZASADY OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH**

Głównym aktem prawnym stanowiącym o ochronie zabytków jest ustawa z dnia 23 lipca 2003. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa definiuje pojęcie zabytku, zabytku archeologicznego, historycznego układu ruralistycznego, krajobrazu kulturowego itp.

Przez zabytek należy rozumieć nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ochrona zabytków ma głównie na celu kontrolę stanu zachowania zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zapewnienie różnorodnych warunków umożliwiających trwałe zachowanie zabytków czy zapobieganie ewentualnym zagrożeniom, które mogłyby spowodować uszczerbek zabytków.

Ochronę zabytków sprawują organy administracji publicznej. Natomiast opiekę nad zabytkami sprawują właściciele lub posiadacze zabytków. Opieka w tym przypadku polega na zapewnieniu warunków do m. in. popularyzowania czy upowszechniania wiedzy o zabytku i jego znaczeniu dla historii i kultury, naukowym badaniu, dokumentowaniu zabytku, prowadzeniu prac konserwatorskich, prac restauratorskich itp.

Ochronie i opiece podlegają zabytki nieruchome, zabytki ruchome i zabytki archeologiczne.

W omówionych poniżej punktach będzie również występowało pojęcie walorów krajobrazowych, które należy rozumieć jako wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim: rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka. Należy również wyjaśnić pojęcie krajobrazu kulturowego, przez który rozumie się przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

W dalszej części opracowania wskazane zostaną obiekty znajdujące się na terenie gminy Gietrzwałd, które zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków, wpisane do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, stanowiące zabytki archeologiczne czy istniejący park kulturowy.

## **6.3 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW**

Gmina Gietrzwałd jest w trakcie sporządzania gminnej ewidencji zabytków w celu objęcia ochroną obiektów, które wykazują wartość naukową czy historyczną. Przyjęcie gminnej ewidencji zabytków będzie skutkowało ochroną obiektów w niej ujętych. W ewidencji ujęte będą m. in.: zabytkowa zabudowa mieszkaniowa, zabytkowa zabudowa gospodarcza, zabytkowa zabudowa sakralna, zespoły dworsko – parkowe i folwarki, zabytkowa zabudowa usług użyteczności publicznej, kapliczki, cmentarze czy zabytki techniki. Wykaz obiektów, które

ujmuje się w sporządzanej gminnej ewidencji zabytków przedstawiono w rozdziale 17 niniejszego opracowania w aneksie nr 1.

#### 6.4 REJESTR ZABYTEKÓW WOJ. WARM.-MAZ.

**Tabela 5.**

**Wykaz obiektów ujętych w warmińsko-mazurskim rejestrze zabytków**

| L. p. | Miejscowość | Obiekt                                                                                                                                                                                                                                                                             | Nr rejestru z datą wpisu                      |
|-------|-------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|
| 1     | Barwiny     | Park dworski                                                                                                                                                                                                                                                                       | 3724 z 30.12.1986                             |
| 2     | Biesal      | Kaplica ewangelicko-augsburska, ob. rzym.-kat. p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP                                                                                                                                                                                                     | A-2857 z 18.01.2000                           |
| 3     | Biesal      | Zespół stacji kolejowej w tym: <ul style="list-style-type: none"> <li>• budynek stacyjny, nr 9;</li> <li>• wieża ciśnień ze stacją pomp i magazynem;</li> <li>• budynek ekspedycji kolejowej;</li> <li>• 2 domy kolejarzy, nr 10 i 11;</li> <li>• 4 budynki gospodarcze</li> </ul> | A-4592 z 02.04.2012                           |
| 4     | Gietrzwałd  | Kościół par. p.w. NMP                                                                                                                                                                                                                                                              | 268 (G/46) z 26.08.1949 oraz 994 z 27.03.1968 |
| 5     | Gietrzwałd  | Kapliczka                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2859 z 19.03.1991                             |
| 6     | Gietrzwałd  | Kapliczka                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2860 z 19.03.1991                             |
| 7     | Gietrzwałd  | Kapliczka                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2861 z 19.03.1991                             |
| 8     | Gietrzwałd  | Kaplica wotywna p.w. Św. Józefa, ob. kaplica pogrzebowa obok kościoła par.                                                                                                                                                                                                         | A-2000 z 20.09.2002                           |
| 9     | Gietrzwałd  | Kaplica przydrożna                                                                                                                                                                                                                                                                 | 269 (G/45) z 20.03.1957 oraz 991 z 27.03.1968 |
| 10    | Gietrzwałd  | Kaplica przydrożna, na terenie posesji nr 74                                                                                                                                                                                                                                       | 2864 z 19.03.1991                             |
| 11    | Gietrzwałd  | Kaplica przydrożna, przy skrzyżowaniu dróg do Woryt                                                                                                                                                                                                                                | 2863 z 19.03.1991                             |
| 12    | Gietrzwałd  | Kaplica przydrożna, przy drodze Olsztyn - Ostróda                                                                                                                                                                                                                                  | 2903 z 19.03.1991                             |
| 13    | Gietrzwałd  | Plebania                                                                                                                                                                                                                                                                           | A-2862 z 20.09.2002                           |
| 14    | Gietrzwałd  | Organistówka                                                                                                                                                                                                                                                                       | A-1999 z 20.09.2002                           |
| 15    | Gietrzwałd  | Dom nr 13                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2866 z 04.09.1986 i 28.07.1992                |
| 16    | Gietrzwałd  | Dom nr 16                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2867 z 25.01.1990                             |
| 17    | Gietrzwałd  | Dom nr 31 (szkoła polska, drewniana)                                                                                                                                                                                                                                               | 3628 z 30.09.1985                             |
| 18    | Gietrzwałd  | Dom nr 33                                                                                                                                                                                                                                                                          | 1412 z 10.08.1973                             |
| 19    | Grazymy     | Pałac w zespole pałacowym                                                                                                                                                                                                                                                          | 1011 z 21.02.1968                             |
| 20    | Grazymy     | Park w zespole pałacowym                                                                                                                                                                                                                                                           | 3726 z 30.12.1986                             |
| 21    | Guzowy Młyn | Zespół młyna - elektrowni wodnej, w tym: <ul style="list-style-type: none"> <li>• młyn;</li> <li>• dom mieszkalny;</li> <li>• budowle hydrotechniczne</li> </ul>                                                                                                                   | 2868 z 16.17.1997                             |
| 22    | Łąjsy       | Pałac w zespole pałacowym                                                                                                                                                                                                                                                          | 2870 z 15.12.1997                             |
| 23    | Łąjsy       | Spichlerz w zespole pałacowym                                                                                                                                                                                                                                                      | 3753 z 11.10.1988                             |
| 24    | Łąjsy       | Park w zespole pałacowym                                                                                                                                                                                                                                                           | 3725 z 30.12.1986                             |
| 25    | Łęguty      | Kościół ewangelicko-augsburski                                                                                                                                                                                                                                                     | 96 (Ł/3) z 18.07.1949 oraz 1006 z 21.02.1968  |
| 26    | Łęguty      | Cmentarz                                                                                                                                                                                                                                                                           | 96 (Ł/3) z 18.07.1949 oraz 1006 z 21.02.1968  |
| 27    | Naglady     | Kapliczka                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2876 z 02.03.1992                             |
| 28    | Naglady     | Kapliczka z dzwonnniczką                                                                                                                                                                                                                                                           | 2877 z 12.02.1992                             |

| L. p. | Miejscowość | Obiekt                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Nr rejestru z datą wpisu |
|-------|-------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| 29    | Sząbruk     | Kościół par. p.w. Św. Mikołaja i Jana Ewangelisty                                                                                                                                                                                                                                                         | 1004 z 19.03.1968        |
| 30    | Sząbruk     | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 19                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2883 z 12.02.1992        |
| 31    | Sząbruk     | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 71                                                                                                                                                                                                                                                                  | 4193 z 12.02.1992        |
| 32    | Sząbruk     | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 73                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2881 z 12.02.1992        |
| 33    | Tomaryny    | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 11                                                                                                                                                                                                                                                                  | 4190 z 12.02.1992        |
| 34    | Tomaryny    | Wieże obronne mostu kolejowego                                                                                                                                                                                                                                                                            | 2885 z 23.10.1997        |
| 35    | Unieszewo   | Kapliczka, przy posesji nr 6                                                                                                                                                                                                                                                                              | 2889 z 10.03.1997        |
| 36    | Unieszewo   | Dom, d. szkoła polska                                                                                                                                                                                                                                                                                     | 3631 z 30.09.1985        |
| 37    | Unieszewo   | Zespół stacji kolejowej, w tym: <ul style="list-style-type: none"> <li>• budynek stacyjny z budynkiem ekspedycji kolejowej, nr 69;</li> <li>• 3 domy kolejarzy, nr 66; 67; 68;</li> <li>• 5 budynków gospodarczych;</li> <li>• d. karczma, ob. dom nr 65;</li> <li>• szpaler zieleni peronowej</li> </ul> | A-4590 z 09.03.2012      |
| 38    | Woryty      | Kapliczka z dzwonnniczką                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2895 z 02.03.1992        |
| 39    | Woryty      | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 11                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2896 z 19.03.1991        |
| 40    | Woryty      | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 30                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2897 z 12.02.1992        |
| 41    | Woryty      | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 33                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2898 z 2.03.1992         |
| 42    | Woryty      | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 46                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2899 z 10.03.1992        |
| 43    | Woryty      | Kapliczka przydrożna, przy posesji nr 48                                                                                                                                                                                                                                                                  | 2900 z 12.02.1992        |
| 44    | Woryty      | Dom nr 11, d. Szkoła polska                                                                                                                                                                                                                                                                               | 3629 z 30.09.1985        |

Źródło: [www.wuoz.olsztyn.pl/](http://www.wuoz.olsztyn.pl/); dane pozyskane dnia 01.06.2015r.

## 6.5 PARK KULTUROWY

Jedną z form ochrony zabytków w rozumieniu przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami jest utworzenie parku kulturowego. Uchwałą z dnia 26 marca 2009r. Nr XXIX/301/2009 Rada Gminy w Gietrzwałdzie utworzyła **Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty**.

Celem utworzenia Parku była ochrona wyjątkowych walorów krajobrazu kulturowego ziemi warmińskiej i wyróżniających się w nim krajobrazowo terenów, w tym historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka przestrzeni zawierającej twory cywilizacji i elementy przyrodnicze. Park obejmuje obszar dawnej drogi powiatowej nr 1423 N, biegnącej od miejscowości Gietrzwałd do Woryt. Wzdłuż dawnej drogi powiatowej nr 1423 N znajduje się aleja mieszana złożona z klonów pospolitych i jesionów wyniosłych.

Dla Parku opracowano również Plan Ochrony Parku Kulturowego stanowiący załącznik nr 1 do Uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XL/447/ 2010 z dnia 22.04.2010r.

## 6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytki archeologiczne znajdujące się na terenie gminy wskazano w poniższej tabeli:

**Tabela 6.**

**Wykaz zabytków archeologicznych**

| ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD |             |        |             |            |            |                              |            |            |
|----------------------------------------------------|-------------|--------|-------------|------------|------------|------------------------------|------------|------------|
| L. p.                                              | Miejscowość | Obiekt | Nr Rejestru | Data wpisu | Nr działki | Nr stanowiska w miejscowości | Nr Decyzji | Obszar AZP |

|   |          |                                    |       |                |        |       |                    |              |
|---|----------|------------------------------------|-------|----------------|--------|-------|--------------------|--------------|
| 1 | Łupstych | Gródek strażniczy                  | C-008 | 28.01.1<br>949 | 3229/9 | st. I | Pr.N.IV-<br>1-7/49 | 24-<br>60/27 |
| 2 | Sząbruk  | Osiedle obronne,<br>wczesnożelazne | C-128 | 27.05.1<br>983 | 209/1  | st. I | 26/A/8<br>3        | 25-<br>60/6  |

Źródło: [www.wuoz.olsztyn.pl/](http://www.wuoz.olsztyn.pl/)

## 6.7 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

**Tabela 7.**

**Wykaz stanowisk archeologicznych**

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                                          |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Biesal      | 25-58          | I                       | 43                   | ---              | znalezisko luźne, epoka kamienia (dane archiwalne)                                                                        |
|      | Biesal      | 25-58          | II                      | 7                    | ---              | kopiec, nowożytność                                                                                                       |
|      | Biesal      | 25-58          | III                     | 8                    | ---              | 1/ osada, wczesne średniowiecze;<br>2/ osada, pradzieje                                                                   |
|      | Biesal      | 25-58          | IV                      | 15                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Biesal      | 25-58          | V                       | 16                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ osada, późne średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, nowożytność           |
|      | Biesal      | 25-58          | VI                      | 17                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                                                         |
|      | Biesal      | 25-58          | VII                     | 18                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Biesal      | 25-58          | VIII                    | 27                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Dłużki      | 25-58          | I                       | 1                    | ---              | ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                              |
|      | Dłużki      | 25-58          | II                      | 2                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | I                       | 1                    | ---              | grodzisko, wczesne średniowiecze (dane archiwalne)                                                                        |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                        |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | II                      | 2                    | ---              | osada, starożytność (dane archiwalne)                                                                   |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | III                     | 3                    | ---              | osada, neolit (dane archiwalne)                                                                         |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | IV                      | 4                    | ---              | znalezisko luźne, neolit (dane archiwalne)                                                              |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | V                       | 5                    | ---              | śląd osadnictwa, średniowiecze                                                                          |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | VI                      | 30                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, nowożytność;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność                                    |
|      | Gietrzwałd  | 24-59          | VII                     | 29                   | ---              | osada, epoka brązu                                                                                      |
|      | Gietrzwałd  | 25-59          | VIII                    | 4                    | ---              | śląd osadnictwa, paleolit/mezolit                                                                       |
|      | Gietrzwałd  | 25-59          | IX                      | 5                    | ---              | 1/ osada, późne średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                                                 |
|      | Gietrzwałd  | 25-59          | X                       | 6                    | ---              | osada, późne średniowiecze                                                                              |
|      | Gietrzwałd  | 25-59          | XI                      | 7                    | ---              | śląd osadnictwa, starożytność                                                                           |
|      | Gietrzwałd  | 25-59          | XII                     | 17                   | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                                            |
|      | Gietrzwałd  | 25-58          | XIII                    | 19                   | ---              | śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze                                                                  |
|      | Gronity     | 24-60          | I                       | 28                   | ---              | śląd osadnictwa, epoka brązu (dane archiwalne)                                                          |
|      | Gronity     | 24-60          | II                      | 1                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                   |
|      | Gronity     | 24-60          | III                     | 2                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                   |
|      | Gronity     | 24-60          | IV                      | 3                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność;<br>3/ ślad osadnictwa, pradzieje |
|      | Gronity     | 24-60          | V                       | 4                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                   |
|      | Gronity     | 24-60          | VI                      | 5                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                                             |
|      | Gronity     | 24-60          | VII                     | 6                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                   |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                                           |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Gronity     | 24-60          | VIII                    | 7                    | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                                                               |
|      | Gronity     | 24-60          | IX                      | 24                   | ---              | śląd osadnictwa, średniowiecze                                                                                             |
|      | Gronity     | 24-60          | X                       | 25                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                                      |
|      | Gronity     | 25-60          | XI                      | 25                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>3/ śląd osadnictwa, nowożytność  |
|      | Gronity     | 25-60          | XII                     | 26                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                                |
|      | Gronity     | 24-60          | XIII                    | 29                   | ---              | 1/ osada, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                                                                          |
|      | Guzowy Piec | 26-59          | I                       | 57                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, epoka kamienia;<br>2/ śląd osadnictwa, pradzieje;<br>3/ osada, średniowiecze;<br>4/ osada, nowożytność |
|      | Guzowy Piec | 26-59          | II                      | 58                   | ---              | 1/ osada, średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                                                |
|      | Guzowy Piec | 26-59          | III                     | 59                   | ---              | osada, nowożytność                                                                                                         |
|      | Guzowy Piec | 26-59          | IV                      | 60                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                                                                |
|      | Jadaminy    | 25-58          | I                       | 24                   | ---              | 1/ osada, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                                          |
|      | Jadaminy    | 25-58          | II                      | 25                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                              |
|      | Jadaminy    | 25-58          | III                     | 26                   | ---              | 1/ osada, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                                          |
|      | Łęguty      | 25-58          | I                       | 9                    | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                                                               |
|      | Łęguty      | 25-58          | II                      | 11                   | ---              | śląd osadnictwa, epoka kamienia                                                                                            |
|      | Łęguty      | 25-58          | III                     | 13                   | ---              | śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze                                                                                     |
|      | Łęguty      | 25-58          | IV                      | 14                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne                                                                                                  |



| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków    | Funkcja i chronologia stanowiska                                                      |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
|      |             |                |                         |                      |                     | średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                     |
|      | Łęguty      | 25-58          | V                       | 34                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze |
|      | Łęguty      | 25-58          | VI                      | 36                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                     |
|      | Łupstych    | 24-60          | I                       | 27                   | C-008 z 28.01.49 r. | gródek strażniczy „Stary Szaniec”, wczesne średniowiecze                              |
|      | Łupstych    | 24-60          | II                      | 18                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                        |
|      | Łupstych    | 24-60          | III                     | 13                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                           |
|      | Łupstych    | 24-60          | IV                      | 14                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                           |
|      | Łupstych    | 24-60          | V                       | 15                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność                           |
|      | Łupstych    | 24-60          | VI                      | 17                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                        |
|      | Naglady     | 24-59          | I                       | 23                   | ---                 | ślad osadnictwa, nowożytność                                                          |
|      | Naglady     | 24-59          | II                      | 24                   | ---                 | ślad osadnictwa, starożytność                                                         |
|      | Naglady     | 24-59          | III                     | 25                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                 |
|      | Naglady     | 24-59          | IV                      | 26                   | ---                 | 1/ osada, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                           |
|      | Naglady     | 24-59          | V                       | 27                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                 |
|      | Naglady     | 24-59          | VI                      | 28                   | ---                 | ślad osadnictwa, starożytność                                                         |
|      | Naterki     | 25-60          | I                       | 11                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                        |
|      | Naterki     | 25-60          | II                      | 15                   | ---                 | ślad osadnictwa, nowożytność                                                          |
|      | Naterki     | 24-60          | III                     | 23                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                 |
|      | Parwółki    | 26-58          | I                       | 1                    | ---                 | osada, późne średniowiecze                                                            |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                                          |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Parwółki    | 26-58          | II                      | 2                    | ---              | osada, późne średniowiecze                                                                                                |
|      | Parwółki    | 26-58          | III                     | 3                    | ---              | osada, późne średniowiecze                                                                                                |
|      | Parwółki    | 26-58          | IV                      | 4                    | ---              | grodzisko?, późne średniowiecze                                                                                           |
|      | Parwółki    | 26-58          | V                       | 5                    | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                                                              |
|      | Parwółki    | 26-58          | VI                      | 6                    | ---              | osada, nowożytność (dane archiwalne)                                                                                      |
|      | Pęglity     | 25-59          | I                       | 8                    | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Pęglity     | 25-59          | II                      | 12                   | ---              | śląd osadnictwa, późne średniowiecze                                                                                      |
|      | Pęglity     | 25-59          | III                     | 13                   | ---              | śląd osadnictwa, późne średniowiecze                                                                                      |
|      | Pęglity     | 25-59          | IV                      | 14                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Pęglity     | 25-59          | V                       | 15                   | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Pęglity     | 25-59          | VI                      | 16                   | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                                                              |
|      | Podlejki    | 25-58          | I                       | 41                   | ---              | cmentarzysko, okres wpływów rzymskich                                                                                     |
|      | Podlejki    | 25-58          | II                      | 42                   | ---              | znalezisko luźne, epoka brązu                                                                                             |
|      | Podlejki    | 25-58          | III                     | 3                    | ---              | 1/ osada?, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność;<br>3/ śląd osadnictwa, chronologia nieokreślona       |
|      | Podlejki    | 25-58          | IV                      | 4                    | ---              | 1/ śląd osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>3/ śląd osadnictwa, nowożytność |
|      | Podlejki    | 25-58          | V                       | 5                    | ---              | 1/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ śląd osadnictwa, nowożytność                                               |
|      | Podlejki    | 25-58          | VI                      | 6                    | ---              | 1/ cmentarzysko?, wczesna epoka żelaza;<br>2/ śląd osadnictwa, późne średniowiecze                                        |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                            |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
|      | Podlejki    | 25-58          | VII                     | 12                   | ---              | śląd osadnictwa, nowożytność                                                |
|      | Podlejki    | 25-58          | VIII                    | 22                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Podlejki    | 25-58          | IX                      | 23                   | ---              | śląd osadnictwa, późne średniowiecze                                        |
|      | Podlejki    | 25-58          | X                       | 30                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Podlejki    | 25-58          | XI                      | 31                   | ---              | śląd osadnictwa, okres wpływów rzymskich                                    |
|      | Podlejki    | 25-58          | XII                     | 32                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Podlejki    | 25-58          | XIII                    | 33                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Podlejki    | 25-58          | XIV                     | 37                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ osada, nowożytność           |
|      | Podlejki    | 25-58          | XV                      | 38                   | ---              | śląd osadnictwa, epoka kamienia                                             |
|      | Rapaty      | 25-58          | I                       | 35                   | ---              | 1/ osada, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność           |
|      | Rentyny     | 24-59          | I                       | 7                    | ---              | śląd osadnictwa, średniowiecze                                              |
|      | Rentyny     | 24-59          | II                      | 10                   | ---              | śląd osadnictwa, średniowiecze                                              |
|      | Rentyny     | 24-59          | III                     | 11                   | ---              | śląd osadnictwa, wczesna epoka żelaza                                       |
|      | Rentyny     | 24-59          | IV                      | 18                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność      |
|      | Rentyny     | 24-59          | V                       | 19                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ osada, starożytność                |
|      | Rentyny     | 24-59          | VI                      | 20                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność     |
|      | Salminek    | 25-58          | I                       | 39                   | ---              | mielerz, chronologia nieokreślona                                           |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków    | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                                   |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|---------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Sząbruk     | 25-60          | I                       | 6                    | C-128 z 27.05.83 r. | 1/ osiedle obronne, wczesna epoka żelaza;<br>2/ osada, wczesne średniowiecze                                       |
|      | Sząbruk     | 25-60          | II                      | 7                    | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, epoka brązu;<br>2/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, nowożytność          |
|      | Sząbruk     | 25-60          | III                     | 8                    | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ osada, średniowiecze;<br>3/ osada, nowożytność                    |
|      | Sząbruk     | 25-60          | IV                      | 9                    | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                                                     |
|      | Sząbruk     | 25-60          | V                       | 16                   | ---                 | osada, wczesne średniowiecze                                                                                       |
|      | Sząbruk     | 25-60          | VI                      | 17                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                                                     |
|      | Sząbruk     | 25-60          | VII                     | 18                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, wczesna epoka żelaza;<br>2/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, nowożytność |
|      | Sząbruk     | 25-60          | VIII                    | 19                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, epoka brązu'<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                |
|      | Sząbruk     | 25-60          | IX                      | 20                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                              |
|      | Sząbruk     | 25-60          | X                       | 21                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                              |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XI                      | 22                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                              |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XII                     | 23                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                                                     |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XIII                    | 24                   | ---                 | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                              |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XIV                     | 27                   | ---                 | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                                                     |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XV                      | 28                   | ---                 | ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze                                                                             |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                                                                                                       |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|      | Sząbruk     | 25-60          | XVI                     | 29                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                  |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XVII                    | 30                   | ---              | ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze                                                                                                                 |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XVIII                   | 34                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                  |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XIX                     | 35                   | ---              | ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                                                           |
|      | Sząbruk     | 25-60          | XX                      | 36                   | ---              | ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                                                           |
|      | Śródka      | 25-59          | I                       | 11                   | ---              | ślad osadnictwa, późne średniowiecze                                                                                                                   |
|      | Tomaryny    | 25-59          | I                       | 18                   | ---              | ślad osadnictwa, nowożytność                                                                                                                           |
|      | Tomaryny    | 25-59          | II                      | 9                    | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                                            |
|      | Tomaryny    | 25-59          | III                     | 10                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, nowożytność;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność                                                                                   |
|      | Tomaryny    | 25-58          | IV                      | 20                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, epoka kamienia;<br>2/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>4/ osada, nowożytność |
|      | Tomaryny    | 25-58          | V                       | 21                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze                                                                  |
|      | Tomaryny    | 25-58          | VI                      | 28                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                                            |
|      | Tomaryny    | 25-58          | VII                     | 29                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, późne średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                                                                            |
|      | Unieszewo   | 25-60          | I                       | 31                   | ---              | ślad osadnictwa, epoka kamienia (dane archiwalne)                                                                                                      |
|      | Unieszewo   | 25-59          | II                      | 1                    | ---              | ślad osadnictwa, neolit (dane archiwalne)                                                                                                              |
|      | Unieszewo   | 26-59          | II                      | 69                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, epoka                                                                                                                              |

| L.p. | Miejscowość | Nr obszaru AZP | Nr stan. w miejscowości | Nr stan. na obszarze | Nr rej. zabytków | Funkcja i chronologia stanowiska                                              |
|------|-------------|----------------|-------------------------|----------------------|------------------|-------------------------------------------------------------------------------|
|      |             |                |                         |                      |                  | brązu;<br>2/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>3/ ślad osadnictwa, pradzieje |
|      | Unieszewo   | 26-60          | III                     | 18                   | ---              | ślad osadnictwa, okres nowożytny                                              |
|      | Unieszewo   | 25-59          | IV                      | 2                    | ---              | ślad osadnictwa, wczesne średniowiecze (dane archiwalne)                      |
|      | Unieszewo   | 25-59          | V                       | 3                    | ---              | osada, późne średniowiecze (dane archiwalne)                                  |
|      | Woryty      | 24-59          | IX                      | 6                    | ---              | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                |
|      | Woryty      | 24-59          | X                       | 8                    | ---              | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                |
|      | Woryty      | 24-59          | XI                      | 9                    | ---              | ślad osadnictwa, średniowiecze                                                |
|      | Woryty      | 24-59          | XII                     | 12                   | ---              | osada, neolit                                                                 |
|      | Woryty      | 24-59          | XIII                    | 13                   | ---              | 1/ cmentarzysko, epoka brązu;<br>2/ ślad osadnictwa, średniowiecze            |
|      | Woryty      | 24-59          | XIV                     | 14                   | ---              | 1/ osada, epoka brązu;<br>2/ ślad osadnictwa, nowożytność                     |
|      | Woryty      | 24-59          | XV                      | 15                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność        |
|      | Woryty      | 24-59          | XVI                     | 16                   | ---              | 1/ ślad osadnictwa, średniowiecze;<br>2/ ślad osadnictwa, starożytność        |
|      | Woryty      | 24-59          | XVII                    | 17                   | ---              | osada, średniowiecze                                                          |
|      | Woryty      | 25-58          | XVIII                   | 10                   | ---              | ślad osadnictwa, epoka brązu                                                  |

## 6.8 ALEJE TYPOWANE DO OCHRONY

**Tabela 8.**

**Wykaz alei przydrożnych typowanych do ochrony**

| WALORYZACJA ALEI PRZYDROŻNYCH |          |                                                                                                    |                                                                    |                                                               |
|-------------------------------|----------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| L. p.                         | Nr drogi | Przebieg drogi                                                                                     | Droga lub odcinek drogi typowany do ochrony                        | Uwaga                                                         |
| 1                             | 531      | Łukta – Podlejski                                                                                  | Cały przebieg                                                      | Aleja typowana do ochrony jako element krajobrazu kulturowego |
| 2                             | 1230N    | Ostróda – Lubajny – skrzyżowanie z drogą nr16 – Stare Jabłonki – Buńki – Parwółki – Tomaszyn Mańki | Odcinek od skrzyżowania z drogą nr 7 do lasu za Starymi Jabłonkami |                                                               |
| 3                             | 1370N    | Gietrzwałd – Łajsy –                                                                               | Na całej długości                                                  |                                                               |

| WALORYZACJA ALEI PRZYDROŻNYCH |                         |                                                                |                                                                                                                                         |                                                               |
|-------------------------------|-------------------------|----------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| L. p.                         | Nr drogi                | Przebieg drogi                                                 | Droga lub odcinek drogi typowany do ochrony                                                                                             | Uwaga                                                         |
| 4                             |                         | Cegłowo – Unieszewo - Sząbruk – Tomaszkowo – droga kraj. nr 51 | Odcinek dojazdowy z Unieszewa do stacji kolejowej Unieszewo. Odcinek dojazdowy z majątku ziemskiego Łajsy do przejazdu kolejowego Łajsy | Propozycja wpisu do rejestru zabytków                         |
| 5                             | 1425N                   | Podlejki – Olsztynek                                           | Na całej długości                                                                                                                       | Aleja typowana do ochrony jako element krajobrazu kulturowego |
| 6                             | 1457 N                  | droga kraj. nr 16 (Kudypy) – Sząbruk                           |                                                                                                                                         |                                                               |
| 7                             | Droga wewnętrzna gminna | Unieszewo – Kolonia Unieszewo                                  | Na całej długości                                                                                                                       | Aleja typowana do ochrony                                     |

*Źródło: Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego oraz opracowanie własne*

## 7 DEMOGRAFIA

### Zagadnienia demograficzne

Wg. danych Głównego Urzędu Statystycznego, 31.12.2018r. gminę zamieszkiwało faktycznie 6771 mieszkańców (tabela nr 9). Gmina Gietrzwałd zajmuje powierzchnię 172 km<sup>2</sup>, co przy obecnej liczbie mieszkańców daje gęstość zaludnienia około 39 osób/km<sup>2</sup>.

**Tabela 9.**

**Zmiany liczby ludności zamieszkującej gminę na przełomie lat 2008-2018**

| Rok/Wyszczególnienie                                | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 |
|-----------------------------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania         | 5621 | 5734 | 5980 | 6066 | 6191 | 6348 | 6485 | 6522 | 6536 | 6638 | 6771 |
| Gęstość zaludnienia [liczba osób/1km <sup>2</sup> ] | 33   | 33   | 35   | 35   | 36   | 37   | 37   | 38   | 38   | 38   | 39   |
| Liczba małżeństw na 1000 ludności                   | 6,6  | 9,2  | 4,7  | 4,5  | 4,6  | 3,8  | 6,9  | 3,5  | 3,5  | 5,2  | 5,3  |

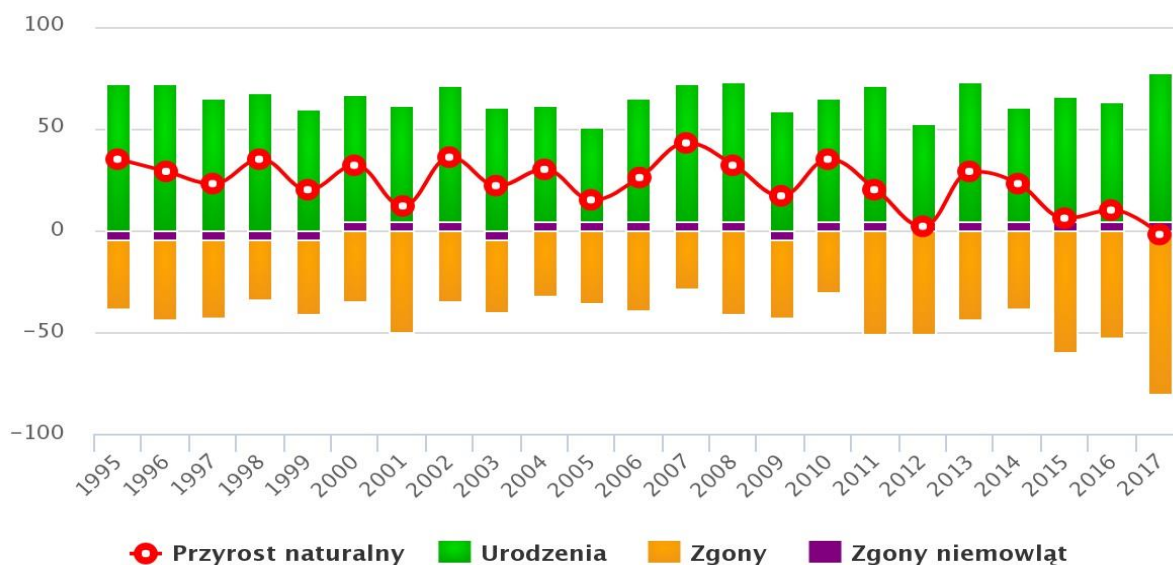
*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

Z danych własnych i prowadzonych ewidencji przez Urząd Gminy w Gietrzwałdzie, na koniec 2014r. liczba ludności w wybranych miejscowościach przedstawiała się następująco: Sząbruk – 898 mieszkańców, Unieszewo – 856, Biesal – 608, Gietrzwałd – 555, Gronity – 449, Woryty – 389, Naterki – 389, Łupstych – 286, Łęguty – 254, Nagłady – 286.

Największy przyrost liczby mieszkańców pomiędzy 2009r. a 2014r. odnotowano w Sząbruku (wzrost o 156 osób), Gronitach (przyrost o 72 osoby), Unieszewie (65 osób), Nagładach (53 osoby). Zmniejszenie liczby zameldowań nastąpiło m. in. w miejscowościach: Guzowy Piec, Kudypy.

W większości wsi gminnych obserwuje się przyrost liczby mieszkańców głównie za sprawą napływu ludności z Olsztyna. Ludność odpływową z gminy stanowią zazwyczaj ludzie młodzi, którzy nie mają tu perspektyw zawodowych.

**Wykres 1. Przyrost naturalny w gminie Gietrzwałd w latach 1995-2017**



*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

Poziom przyrostu naturalnego od 2009 roku (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) dla gminy Gietrzwałd utrzymuje się na dodatnim poziomie i jest większy niż poziom przyrostu naturalnego dla województwa warmińsko-mazurskiego (tabela nr 10).

W przyszłości zgodnie z ogólną tendencją spadek liczby urodzeń może również nastąpić w gminie Gietrzwałd. Jednak w najbliższym okresie prognozuje się napływ ludności z miasta Olsztyna, szczególnie osób w wieku produkcyjnym co będzie miało wpływ na wskaźnik przyrostu naturalnego – będzie na dodatnim poziomie.

**Tabela 10.**

**Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Gietrzwałd na tle województwa warmińsko-mazurskiego**

| PRZYROST NATURALNY I SALDO MIGRACJI W GMINIE GIETRZWAŁD I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM |                           |                |                                 |                |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------|----------------|---------------------------------|----------------|
| Rok                                                                                        | Gmina Gietrzwałd          |                | Województwo warmińsko-mazurskie |                |
|                                                                                            | Przyrost naturalny        | Saldo migracji | Przyrost naturalny              | Saldo migracji |
|                                                                                            | Wskaźnik na 1000 ludności |                |                                 |                |
| 2009                                                                                       | 3,0                       | 19,5           | 2,3                             | -2,0           |
| 2010                                                                                       | 5,9                       | 14,7           | 1,9                             | -1,9           |
| 2011                                                                                       | 3,3                       | 10,9           | 1,2                             | -2,1           |
| 2012                                                                                       | 0,3                       | 14,8           | 0,6                             | -1,8           |
| 2013                                                                                       | 4,6                       | 20,0           | -0,2                            | -2,6           |
| 2014                                                                                       | 3,5                       | 16,0           | 0,6                             | -2,5           |
| 2015                                                                                       | 0,9                       | 7,0            | -0,5                            | -0,7           |
| 2016                                                                                       | 1,5                       | 5,5            | -0,4                            | -2,1           |
| 2017                                                                                       | -0,3                      | 14,7           | 0,1                             | -1,9           |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

Nie bez znaczenia na wzrost liczby mieszkańców ma sąsiedztwo miasta Olsztyn. Szczególnym zainteresowaniem pod względem zamieszkania cieszą się takie miejscowości jak: Gronity, Naterki, Sząbruk, Unieszewo, Łupstych, Nagłady i Gietrzwałd. Czynnikiem

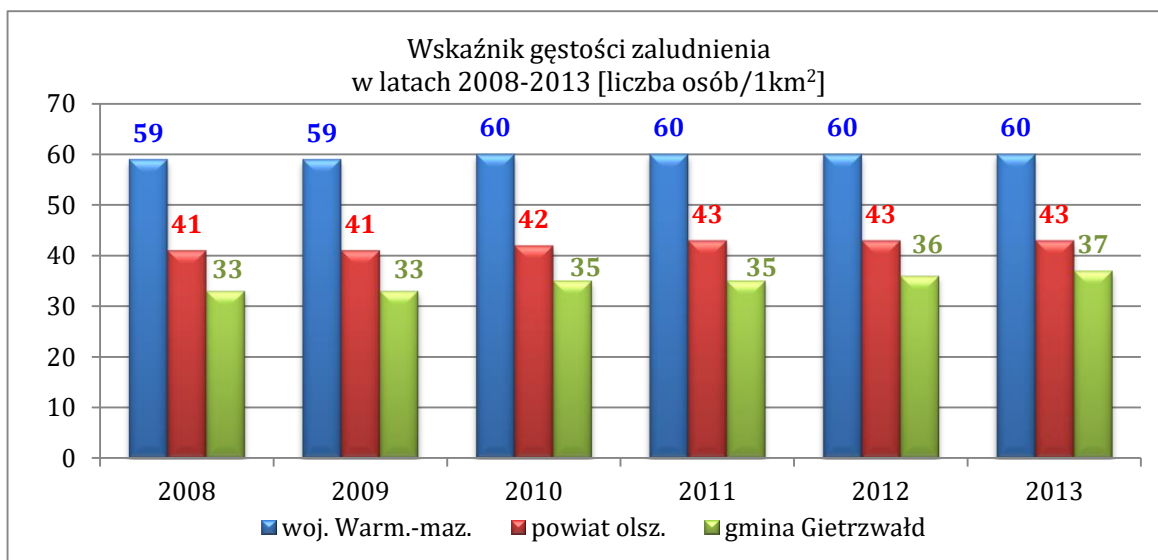


decydującymi o rozwoju demograficznym są również przyrost naturalny i saldo migracji.

Gęstość zaludnienia w gminie Gietrzwałd jest niższa niż w powiecie olsztyńskim (43 osoby/km<sup>2</sup>) i województwie warmińsko-mazurskim (60 osób/km<sup>2</sup>) (wykres nr 2). Należy jednak mieć na uwadze, iż w gminie Gietrzwałd odnotowuje się w ostatnich latach wzrost gęstości zaludnienia co wskazano na poniższym wykresie. Gęstość zaludnienia w województwie i powiecie utrzymuje się na stabilnym, niemal niezmiennym poziomie.

#### Wykres 2.

##### Zmiany wskaźnika gęstości zaludnienia w latach 2008-2013 w gminie Gietrzwałd



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Saldo migracji w województwie warmińsko-mazurskim przyjmuje natomiast ujemny poziom w analizowanych latach 2009-2017. W 2017r. saldo migracji na 1000 osób w województwie warmińsko-mazurskim **wyniosło -1,9**. Przyczyną tego zjawiska w województwie warmińsko-mazurskim jest ogólna tendencja zmniejszenia się liczby urodzeń związana ze zmianą stylu życia, a także pogarszającymi się warunkami ekonomicznymi. Jednak w gminie Gietrzwałd pod względem przyrostu naturalnego sytuacja jest korzystna, ponieważ nie osiągnął on wartości ujemnej, a jednocześnie jest on wyższy niż w województwie warmińsko-mazurskim. **W 2017r. przyrost naturalny w województwie był dodatni i wyniósł 0,1 a dla gminy Gietrzwałd – wyniósł -0,3.**

#### Migracje

Saldo migracji wewnętrznych (zameldowania i wymeldowania gminne) a także saldo migracji zagranicznych (wymeldowania za granicę i zameldowania z za granicy) w 2017r. było dodatnie (tabela nr 11). Liczba ludności napływowej przekroczyła liczbę ludności odpływowej. Największą różnicę liczebną pomiędzy obiema grupami stwierdzono w 2013r. – dla migracji wewnętrznych wyniosła 120 osób (saldo dodatnie w 2013r.) a dla migracji zagranicznych – 42 osoby (saldo ujemne w 2005r.).

Saldo migracji zagranicznych w przeliczeniu na 1000 osób w 2003r. było na poziomie ujemnym równym -6,4, w 2013r. na poziomie dodatnim równym 0,8, a w 2017 wyniosło -0,1.

Ludność odpływową stanowić mogą w dużej mierze ludzie młodzi, migrujący w celach ekonomicznych np. do Olsztyna lub w celach edukacyjnych. Ponadto może istnieć migracja mieszkańców wsi, sąsiadujących w miastem do danego miasta. Dotyczy to szczególnie szybko rozwijających się ośrodków miejskich. Z kolei ludność miejska przeprowadza się na tereny wiejskie w poszukiwaniu ciszy i wiejskiego krajobrazu, z dala od zgiełku dużego miasta.

Na terenie gminy wciąż występują znaczne rezerwy terenu pod budownictwo mieszkalne jednorodzinne. Szczególnie wzrost liczby mieszkańców zauważalny jest miejscowościach położonych niedaleko od miasta Olsztyn i wzdłuż drogi krajowej nr 16. Przedmiotowe wsie stają się „sypialniami” dla ludności pracującej w Olsztynie. Rosnące w ostatnim dziesięcioleciu saldo migracji wewnętrznych mogło być spowodowane właśnie napływem ludności z miasta Olsztyn w celu osadniczym.

Na rozmiary migracji w przypadku gminy Gietrzwałd ma również wpływ infrastruktura komunikacyjna (dobre skomunikowanie z Olsztynem i z gminami sąsiednimi) umożliwiającą szybkie podróżowanie czy rozbudowa infrastruktury społecznej.

**Tabela 11.**

**Zmiany wskaźnika salda migracji w latach 2003-2013 w gminie Gietrzwałd**

|                              | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
|------------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Saldo migracji wewnętrznych  | 95   | 108  | 90   | 67   | 91   | 120  | 112  | 49   | 40   | 99   |
| Saldo migracji zagranicznych | -6   | 3    | -3   | -1   | 0    | 5    | -4   | 0    | -4   | -1   |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

Gmina Gietrzwałd jest też drugą gminą w powiecie pod względem wielkości wskaźnika migracji na pobyt stały tj. saldo migracji na 1000 osób wynosi 20. Wyższy poziom wskaźnika salda migracji (wg. danych z 2017r.) wystąpił tylko w gminie Stawiguda i wyniósł 32,8. Najniższy wskaźnik był w gminie miejsko-wiejskiej Biskupiec, na poziomie ujemnym i wyniósł minus 6,5. Dodatkowo saldo migracji na 1000 osób odnotowano również w innych gminach leżących w pobliżu Olsztyna: Dywity (14,9), Jonkowo (16,4) czy Purda (11,8). Wskaźnik przyjął ujemną wartość m. in. w gminach: Dobrze Miasto, Kolno czy Świątki.

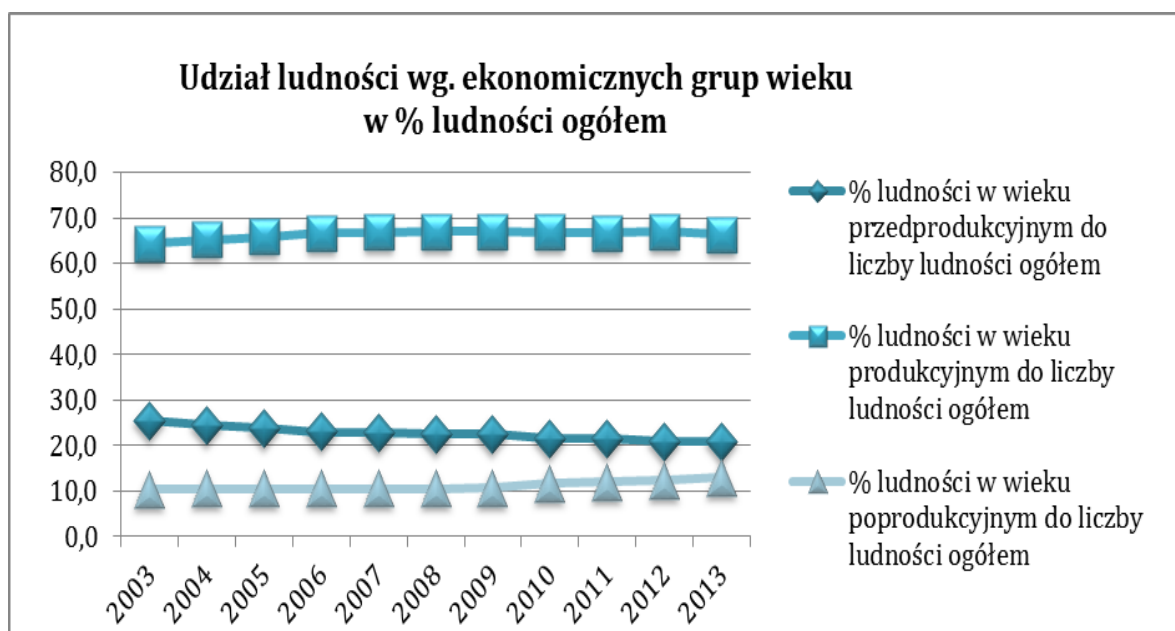
Można przypuszczać, iż zaistniały trend może oznaczać, iż ludność z terenów oddalonych od miasta Olsztyn migruje do stolicy województwa. Natomiast saldo migracji w pobliskich gminach jest dodatnie z tytułu napływu ludności z Olsztyna na tereny podmiejskie i tam się osiedlania (miejscem pracy często pozostaje Olsztyn).

### **Ekonomiczne grupy wieku**

Zmiany liczby ludności pod względem podziału na ekonomiczne grupy wieku (ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym) w latach 2003-2013 ukazano na poniższym wykresie (wykres nr 3).

**Wykres 3.**

**Zmiany wskaźnika udziału ludności wg. ekonomicznych grup wieku w ludności gminy ogółem, w latach 2003-2013**



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W analizowanych latach 2003-2013 zaobserwowano wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Udział procentowy liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w 2013r. był o niemal 5 % niższy niż w 2003r. (2003r. – 25,3 %; 2013r. – 20,7%). Mniejszą dynamikę zmian wykazał wskaźnik liczby ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym.

**Tabela 12.**

**Struktura ludności według wieku w gminie Gietrzwałd w porównaniu z sytuacją w powiecie olsztyńskim i województwie warmińsko-mazurskim**

| STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU W GMINIE GIETRZWAŁD, POWIECIE OLSZTYŃSKIM I WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM |                   |        |              |        |                |        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|--------|--------------|--------|----------------|--------|
| UDZIAŁ LUDNOŚCI WG. EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W % LUDNOŚCI OGÓŁEM                                             |                   |        |              |        |                |        |
| Jednostka administracyjna                                                                                    | Przedprodukcyjnym |        | Produkcyjnym |        | Poprodukcyjnym |        |
|                                                                                                              | 2012r.            | 2013r. | 2012r.       | 2013r. | 2012r.         | 2013r. |
| Woj. warm.-maz.                                                                                              | 19,3              | 19,0   | 65,0         | 64,7   | 15,7           | 16,3   |
| Powiat olsztyński                                                                                            | 20,0              | 19,8   | 66,4         | 66,0   | 13,7           | 14,3   |
| Gmina Gietrzwałd                                                                                             | 20,8              | 20,7   | 64,0         | 66,4   | 12,2           | 12,9   |

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

### Pracujący

Według danych z końca 2017r. w gminie Gietrzwałd liczba pracujących na 1000 mieszkańców wynosiła 113 osób z czego większość stanowili mężczyźni. Zatrudnienie kształtowało się następująco:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 23,3%;
- przemysł i budownictwo – 37,9%;
- handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja – 11,5%;

- działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi – 2,1%.

## Bezrobocie

Bezrobocie jest jednym z ważniejszych problemów województwa warmińsko-mazurskiego. Problem ten dotknął szczególnie dotkliwie mieszkańców obszarów wiejskich, a jego skala świadczy o szczególnie trudnej sytuacji mieszkańców wsi na rynku pracy.

Pod koniec 2017r. w gminie Gietrzwałd bezrobocie rejestrowane wynosiło 10,9% (w tym 8,2% wśród mężczyzn i 13,8% wśród kobiet).

- udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 9,5 %;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 8,3 %;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 10,9 %.

Dla porównania ogólna liczba bezrobotnych w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 10 9181 (tabela nr 13). Niecałe 0,4 % osób bezrobotnych w województwie stanowiły osoby z gminy Gietrzwałd.

**Tabela 13.**

**Zmiany liczby bezrobotnych w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2013**

| ROK  | GMINA GIETRZWAŁD                        |                                                                                  | WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE         |                                                                                  |
|------|-----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|
|      | BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI [LICZBA OSÓB] | UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM [%] | BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI [LICZBA OSÓB] | UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM [%] |
| 2009 | 334                                     | 8,7                                                                              | 10 9181                                 | 11,7                                                                             |
| 2010 | 364                                     | 9,1                                                                              | 10 5942                                 | 11,1                                                                             |
| 2011 | 348                                     | 8,6                                                                              | 10 7333                                 | 11,3                                                                             |
| 2012 | 388                                     | 9,4                                                                              | 11 3223                                 | 12,0                                                                             |
| 2013 | 401                                     | 9,5                                                                              | 11 5873                                 | 12,4                                                                             |

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W 2009r. w gminie Gietrzwałd zarejestrowane były 334 osoby bezrobotne. W ciągu ostatnich lat (2009-2013) odnotowuje się systematyczny wzrost liczby osób bezrobotnych, a do roku 2014 systematyczny spadek liczby bezrobotnych.

Poniżej przedstawiono zmiany stopy bezrobocia w latach 2004-2017:

**Wykres 4. Szacunkowa stopa bezrobocia w gminie Gietrzwałd**



**Spośród osób pozostających bez pracy większość stanowią kobiety.** Liczba mężczyzn zarejestrowanych jako osoby bezrobotne wzrosła z poziomu 173 w 2009r. do 187 w 2013r. Większy przyrost zanotowano w grupie kobiet – tu liczba bezrobotnych wzrosła o 53 osoby na przełomie badanych lat.

Pomimo odnotowanego wzrostu liczby osób bezrobotnych odnotowano spadek udziału osób korzystających z pomocy społecznej:

- w 2012r. 232 gospodarstwa korzystały ze środowiskowej pomocy społecznej, a w 2013r. – 228 gospodarstw;
- udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem spadł z poziomu 14,2% w 2009r. do 9,7% w 2013r;
- udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku również spadł z poziomu 43,9% w 2009r. do 30,0% w 2013

**Tabela 14.**

**Pomoc społeczna w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w powiecie olsztyńskim**

|                  | BEZROBOTNI<br>ZAREJESTROWANI<br>OGÓŁEM | GOSPODARSTWA<br>DOMOWE<br>KORZYSTAJĄCE<br>ZE<br>ŚRODOWISKOWEJ<br>POMOCY<br>SPOŁECZNEJ | UDZIAŁ OSÓB W<br>GOSPODARSTWACH<br>DOMOWYCH<br>KORZYSTAJĄCYCH ZE<br>ŚRODOWISKOWEJ<br>POMOCY SPOŁECZNEJ W<br>LUDNOŚCI OGÓŁEM | UDZIAŁ DZIECI W WIEKU<br>DO LAT 17, NA KTÓRE<br>RODZICE OTRZYMUJĄ<br>ZASIŁEK RODZINNY W<br>OGÓLNEJ LICZBIE DZIECI<br>W TYM WIEKU |
|------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2009r.           |                                        |                                                                                       |                                                                                                                             |                                                                                                                                  |
| powiat olsz.     | 7687                                   | 5409                                                                                  | 12,8                                                                                                                        | 47,6                                                                                                                             |
| gmina Gietrzwałd | 334                                    | 271                                                                                   | 14,2                                                                                                                        | 43,9                                                                                                                             |
| 2010r.           |                                        |                                                                                       |                                                                                                                             |                                                                                                                                  |
| powiat olsz.     | 7574                                   | 5364                                                                                  | 12,3                                                                                                                        | 44,2                                                                                                                             |
| gmina Gietrzwałd | 364                                    | 254                                                                                   | 12,3                                                                                                                        | 37,6                                                                                                                             |
| 2011r.           |                                        |                                                                                       |                                                                                                                             |                                                                                                                                  |
| powiat olsz.     | 7801                                   | 5262                                                                                  | 11,5                                                                                                                        | 41,4                                                                                                                             |

|                  | BEZROBOTNI<br>ZAREJESTROWANI<br>OGÓŁEM | GOSPODARSTWA<br>DOMOWE<br>KORZYSTAJĄCE<br>ZE<br>ŚRODOWISKOWEJ<br>POMOCY<br>SPOŁECZNEJ | UDZIAŁ OSÓB W<br>GOSPODARSTWACH<br>DOMOWYCH<br>KORZYSTAJĄCYCH ZE<br>ŚRODOWISKOWEJ<br>POMOCY SPOŁECZNEJ W<br>LUDNOŚCI OGÓŁEM | UDZIAŁ DZIECI W WIEKU<br>DO LAT 17, NA KTÓRE<br>RODZICE OTRZYMUJĄ<br>ZASIŁEK RODZINNY W<br>OGÓLNEJ LICZBIE DZIECI<br>W TYM WIEKU |
|------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| gmina Gietrzwałd | 348                                    | 229                                                                                   | 10,2                                                                                                                        | 34,3                                                                                                                             |
| 2012r.           |                                        |                                                                                       |                                                                                                                             |                                                                                                                                  |
| powiat olsz.     | 8488                                   | 5390                                                                                  | 11,5                                                                                                                        | 38,1                                                                                                                             |
| gmina Gietrzwałd | 388                                    | 238                                                                                   | 10,3                                                                                                                        | 31,4                                                                                                                             |
| 2013r.           |                                        |                                                                                       |                                                                                                                             |                                                                                                                                  |
| powiat olsz.     | <b>8949</b>                            | <b>5798</b>                                                                           | <b>12,1</b>                                                                                                                 | <b>36,2</b>                                                                                                                      |
| gmina Gietrzwałd | <b>401</b>                             | <b>234</b>                                                                            | <b>9,7</b>                                                                                                                  | <b>30</b>                                                                                                                        |

W latach 2009-2011 wydatki budżetu gminy Gietrzwałd na zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zmalały. W 2009r. przedmiotowe wydatki stanowiły 324 541,32 zł. W 2011r. – 165 411,73 zł.

### Prognoza

Reasumując, w najbliższych latach w gminie Gietrzwałd będzie obserwowany wzrost liczby mieszkańców - co będzie związane z trendem polegającym na napływie i osiedlaniu się ludności z miasta Olsztyn.

Tereny gminy są położone w bliskiej odległości do Olsztyna, dobrze skomunikowane, działki budowlane są położone atrakcyjnie, na terenie gminy występują atrakcyjne walory przyrodnicze i krajobrazowe. Nowo wydzielone działki budowlane w atrakcyjnej okolicy będą systematycznie wyprzedawane i zabudowywane, głównie przez obecnych mieszkańców Olsztyna.

Prognozuje się stały napływ ludności na tereny gminy spowodowany m. in. znaczną liczbą działek inwestycyjnych na sprzedaż, przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne. Prognozuje się, iż rozwój funkcji mieszkalnej jednorodzinnej i rekreacji indywidualnej w miejscowościach takich jak: Gronity, Naterki czy Sząbruk. Nie przewiduje się takiej sytuacji w miejscowościach oddalonych od Olsztyna, oddalonych od drogi krajowej nr 16 np. w Łęgutach, Parwólkach czy Jadaminach.

Przewiduje się natomiast spadek liczby rodowitych mieszkańców gminy, szczególnie osób młodych. Migracje będą miały przyczynę zarobkową (w poszukiwaniu pracy) czy edukacyjną (wyjazd na uczelnie wyższe).

## 8 GOSPODARKA

Gmina Gietrzwałd ma charakter rolniczo-przemysłowy. Podstawową funkcją rozwoju jest rolnictwo oraz działalność produkcyjno-usługowa.

W ostatnich latach w gminie Gietrzwałd obserwowano coroczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Na koniec 2013r. na terenie gminy Gietrzwałd było zarejestrowanych w rejestrze REGON 611 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowana większość z nich bo aż 592 należało do sektora prywatnego. Zaledwie 19 podmiotów zaliczało się do sektora publicznego. 468 osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą.

Liczba podmiotów z sektora publicznego w badanych latach 2009-2017 utrzymywała się na jednakowym poziomie tj. 482 podmioty w 2009r., 611 podmiotów w 2013r. i 689 w 2017 r..

Liczba podmiotów zaliczonych do sektora prywatnego wzrosła w analizowanym okresie o ponad 100. W 2017r. wzrosła również liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o 31 w porównaniu z rokiem poprzednim.

**Tabela 15.**

**Zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie Gietrzwałd w latach 2009-2013**

|                                                                       | 2009r.     | 2010r.     | 2011r.     | 2012r.     | 2013r.     | 2017       |
|-----------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|------------|------------|------------|
| <b>Podmioty gospodarki narodowej ogółem</b>                           | <b>482</b> | <b>516</b> | <b>541</b> | <b>576</b> | <b>611</b> | <b>689</b> |
| w tym sektor publiczny                                                | 18         | 18         | 18         | 19         | 19         | 19         |
| w tym sektor prywatny                                                 | 464        | 498        | 523        | 557        | 592        | 670        |
| <b>Podmioty wg. PKD 2007 - ogółem</b>                                 | <b>482</b> | <b>516</b> | <b>541</b> | <b>576</b> | <b>611</b> | <b>689</b> |
| w tym rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo                      | 37         | 41         | 44         | 49         | 50         | 42         |
| w tym przemysł i budownictwo                                          | 105        | 113        | 130        | 129        | 137        | 143        |
| w tym pozostała działalność                                           | 340        | 362        | 367        | 398        | 424        | 504        |
| Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg. sekcji PKD 2007 | b.d.       | b.d.       | b.d.       | 437        | 468        | 653        |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

Jedną z przyczyn rosnącej liczby podmiotów może być obserwowany w ostatnich latach napływ ludności z Olsztyna. Wielu napływowych mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą - szczególnie w miejscu zamieszkania (domu). Dodatkowo rozwój terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej stanowi bodziec do lokalizacji usług i przedsiębiorstw związanych z obsługą tych terenów.

W 2017r. w gminie Gietrzwałd 653 osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą (sektor prywatny) co dawało 9 miejsce gminie w klasyfikacji gmin powiatu olsztyńskiego (tabela nr 16). Największa liczba osób fizycznych prowadzących działalność była w gminach: Dywity, Barczewo i Biskupiec. Należy mieć na uwadze, iż gminy: Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Olsztynek i Jeziorany to gminy miejsko-wiejskie a przeważnie to miasto jest głównym miejscem lokalizacji działalności gospodarczej i usług, a nie teren wiejski. W miastach liczba działających podmiotów gospodarki narodowej może być większa z uwagi na większe zagęszczenie ludności a co za tym idzie większe zapotrzebowanie na punkty usługowe służące zaspokojeniu podstawowych potrzeb mieszkańców.

**Tabela 16.**

**Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w pozostałych gminach powiatu**

| L. P. | GMINA             | OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ (SEKTOR PRYWATNY) |
|-------|-------------------|---------------------------------------------------------------------|
| 1     | Stawiguda         | 856                                                                 |
| 2     | Dywity            | 1167                                                                |
| 3     | Jonkowo           | 586                                                                 |
| 4     | <b>Gietrzwałd</b> | <b>468</b>                                                          |
| 5     | Purda             | 559                                                                 |
| 6     | Olsztynek         | 833                                                                 |
| 7     | Barczewo          | 1117                                                                |
| 8     | Dobre Miasto      | 805                                                                 |



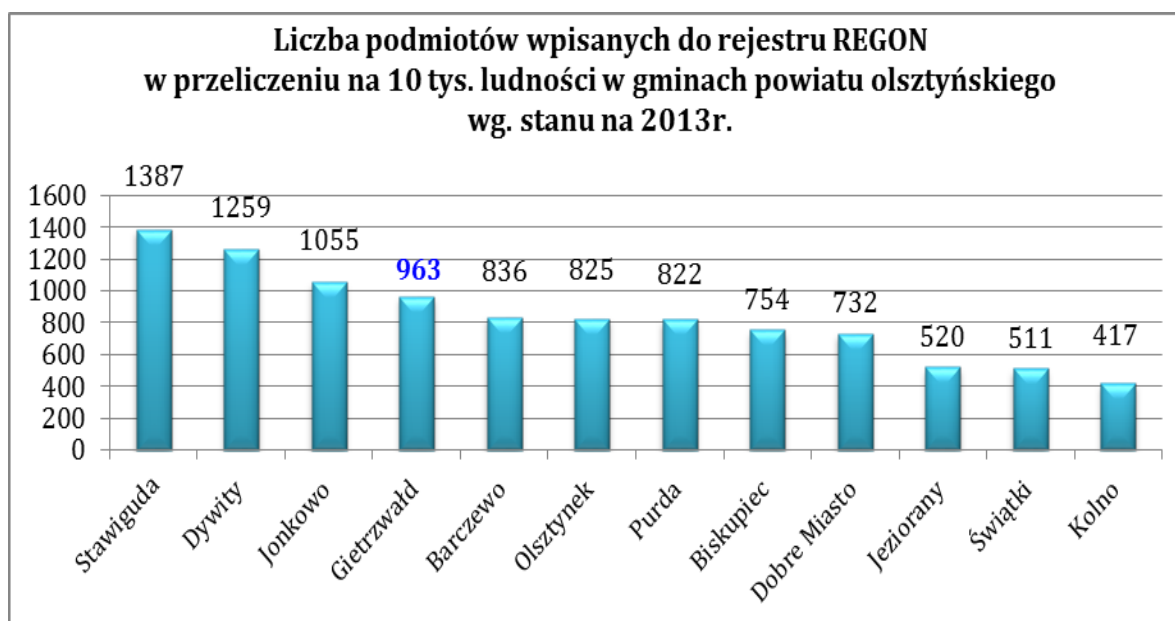
|    |           |      |
|----|-----------|------|
| 9  | Biskupiec | 1037 |
| 10 | Świątki   | 167  |
| 11 | Jeziorany | 289  |
| 12 | Kolno     | 96   |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na koniec 2013r.*

Gmina Gietrzwałd zajmuje również 4. miejsce w powiecie pod względem liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności (wykres nr 5) oraz 2. miejsce w klasyfikacji pod względem liczby nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (tabela nr 17).

**Wykres 5.**

*Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.*



*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

**Tabela 17.**

*Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.*

| L. P. | GMINA                                                  | NOWO ZAREJESTROWANE FUNDACJE, STOWARZYSZENIA,<br>ORGANIZACJE SPOŁECZNE NA 10 TYS. MIESZKAŃCÓW |
|-------|--------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1     | Jeziorany i Stawiguda                                  | 4                                                                                             |
| 2     | <b>Gietrzwałd</b>                                      | 3                                                                                             |
| 3     | Biskupiec i Purda                                      | 2                                                                                             |
| 4     | Barczewo, Dobre Miasto, Dywity,<br>Jonkowo i Olsztynek | 1                                                                                             |
| 5     | Kolno i Świątki                                        | 0                                                                                             |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny, stan na 2013r.*



## 9 TURYSTYKA

### Atrakcje turystyczne na terenie gminy Gietrzwałd

Największą atrakcją turystyczną na terenie gminy Gietrzwałd jest Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie - neogotycki kościół z XV wieku wraz z piękną drewnianą Pietą z 1425r. Najważniejsze miejsce w całym obiekcie sanktuaryjnym stanowi Kapliczka Objawień. Na terenie Sanktuarium znajduje się Droga Krzyżowa usytuowana malowniczo na skraju lasu oraz Aleja Różańcowa prowadząca do Cudownego Źródełka. Obiekt posiada własną bazę noclegową - Dom Pielgrzyma i Dom Rekolekcyjny. Ciekawym przedsięwzięciem były zrealizowane w ostatnich latach Ogrody Gietrzwałdzie. Nowe tereny rekreacyjne można podzielić na kilka części. „Ogród nad rzeką”, czyli zielony pasaż, będący otoczeniem dużej pętli gietrzwałdzkiej - trasy spacerowej wyznaczonej w ramach projektu, „bulwar targowy” - placyk widokowo-targowy z ławami-kramami dla drobnych wystawców, „bulwar nad rzeką” - trakt spacerowy z zatoczką widokową oraz nowym pięknym mostem nad Giłwą oraz „ogród na wzgórzu” - czyli zbocze widokowe z amfiteatrem i zapleczem, wyposażone w miejsca postojowe. Przebudowano również jeden ze starych budynków przy ul. Spacerowej, który teraz stanie się domem pracy twórczej czyli pracownią artystyczną. Zmianom uległa również sama ulica Spacerowa: jest nowa nawierzchnia, parkan, parking.

Ponadto na gości czeka pomost dla kajaków, fontanna z wodopojem, unikalne rzeźby, plac zabaw dla małych dzieci czy miejsce na rodzinny grill. Z elementów funkcjonalnych należy wymienić ciąg komunikacyjny dla niepełnosprawnych, platformy i tarasy widokowe, nowe sanitariaty, schody, słupy na afisze, stylowe lampy i ławki parkowe oraz dodatkowe kosze na śmieci. Ogólnie inwestycja obejmuje obszar 16 tys. m<sup>2</sup>.

Na turystów czekają też atrakcje zlokalizowane w innych miejscowościach. Na uwagę zasługuje również jeden z najstarszych kościołów na Warmii - Kościół pw. św. Mikołaja w Sząbruku. Kościół wybudowano pod koniec XV wieku. W kolejnych wiekach m. in. dobudowano wieżę, założono strop a też dobudowano nowy kościół trójnawowy. Strop i sufit kościoła zdobią **malowidła**, a okna witraże.

Wieża obronne w Tomarynach to kolejna atrakcja na mapie gminy Gietrzwałd. Zbudowane na przełomie **XIX i XX** wieku. Tego typu budowla miała zazwyczaj na celu ochronę strategicznych punktów typu most czy kolej. To wojskowa, ufortyfikowana budowla lub schron bojowy ze strzelnicami, który służył do samodzielnej obrony.

Pałac usytuowany na wzgórzu, w malowniczej wsi Grazyń to kolejny ciekawy obiekt turystyczny. Rezydencja zbudowana na planie prostokąta otoczona parkiem krajobrazowym z zachowanym w całości założeniem folwarczym z XIX wieku.

W Łęgutach zwiedzimy dwór z XIX wieku.

W Naterkach znajduje się zaś Skansen maszyn rolniczych o unikalnej kolekcji ponad 200 kieratów, z drewnianymi młockarniami, maszynami z początków XX wieku, czy zabytkowym wiatrakiem typu koźlak z 1899 r. Naterki to również miejscowość gdzie swą siedzibę ma klub golfowy. To luksusowy ośrodek hotelowo-golfowy, który powstał w celu stworzenia swoim gościom najlepszych warunków do nauki gry w golfa oraz wypoczynku.

Leśne Arboretum w Kudypach to ogród botaniczny zawierający kolekcję drzew i krzewów. Wielowiekowy drzewostan, około 1000 gatunków drzew i krzewów, oczka wodne, kładki, mostki i zadaszenia - to główne atuty Arboretum. Nadleśnictwo Kudypy zaprasza na ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne oraz do Ośrodka Edukacji Leśnej „Kudypska Polana”.

Na drodze Woryty-Gietrzwałd utworzono Park Kulturowy Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd - Woryty mający na celu głównie ochronę przydrożnej alei drzew.

Warto również zwrócić uwagę na krajobraz i zabudowę typową dla Warmii - historyczne układy ruralistyczne (opisane we wcześniejszej części przedmiotowego opracowania), przydrożne kapliczki i krzyże, aleje drzew wzdłuż dróg. Szczególną uwagę zwraca się na fakt, iż w większych wsiach występuje po kilka kapliczek warmińskich. Stanowią one

symbol Warmii, element rozpoznawczy tego regionu. W gminie znajdziemy ponad 70 kapliczek, niektóre są nawet z dzwonami.

Gmina Gietrzwałd to również tereny leśne i jeziora. W granicach administracyjnych gminy znajduje się kilkanaście jezior. Turystom jest udostępniona bogata oferta noclegowa: od zabudowy rekreacji indywidualnej, przez pola kempingowe, pola namiotowe, campingi, letniska, gospodarstwa agroturystyczne po ośrodki wypoczynkowe i hotele. Na terenie gminy istnieją też wypożyczalnie sprzętu wodnego i stadniny koni. Co roku Gminę odwiedza ok. miliona turystów. To doskonałe miejsce wypoczynku dla wędkarzy i wodniaków (jeziora, szlak kajakowy), piechurów (szlaki i rowerzystów (szlaki rowerowe)).

#### **Fotografia 5.**

**Charakterystyczna warmińska kapliczka przydrożna zlokalizowana w gminie Gietrzwałd**



W poniższej tabeli nr 18 podano liczbę osób korzystającą z noclegów, liczbę turystycznych obiektów noclegowych oraz liczbę miejsc noclegowych w poszczególnych gminach powiatu olsztyńskiego.

#### **Tabela 18.**

**Turystyka w gminie Gietrzwałd na tle turystyki w powiecie olsztyńskim**

| GMINA POWIATU<br>OLSZTYŃSKIEGO | LICZBA OSÓB<br>KORZYSTAJĄCA Z<br>NOCLEGÓW W OKRESIE I-<br>XII 2013R. | LICZBA TURYSTYCZNYCH<br>OBIEKTÓW<br>NOCLEGOWYCH W VII<br>2013R. | LICZBA MIEJSC<br>NOCLEGOWYCH W VII<br>2013R. |
|--------------------------------|----------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------------------|
| Barczewo                       | 23470                                                                | 6                                                               | 774                                          |
| Stawiguda                      | 15728                                                                | 6                                                               | 551                                          |
| Olsztynek                      | 12570                                                                | 11                                                              | 1249                                         |
| Gietrzwałd                     | <b>9513</b>                                                          | <b>9</b>                                                        | <b>630</b>                                   |
| Purda                          | 8563                                                                 | 9                                                               | 1044                                         |
| Kolno                          | 5014                                                                 | 2                                                               | 260                                          |
| Biskupiec                      | 3652                                                                 | 6                                                               | 124                                          |
| Jonkowo                        | 366                                                                  | 0                                                               | 0                                            |
| Dywity                         | 310                                                                  | 1                                                               | 14                                           |

|              |     |   |    |
|--------------|-----|---|----|
| Jeziorany    | 198 | 2 | 46 |
| Dobre Miasto | 137 | 1 | 20 |
| Świątki      | 0   | 0 | 0  |

*Źródło: Główny Urząd Statystyczny*

## Region Warmii

Z Gietrzwałdu można wyjeżdżać do atrakcyjnych miejsc położonych w obrębie Warmii, Mazur i Powiśla. Zwiedzając liczne miejscowości o szczególnych walorach dziedzictwa kulturowego tej ziemi. Warto wymienić tu: Kościół Katedralny i Zamek w Olsztynie - mocno związany z wielkim astronomem Mikołajem Kopernikiem, Zamek w Lidzbarku Warmińskim i Kolegiata w Dobrym Mieście oraz pięknie wkomponowaną w krajobraz Drogę Krzyżową w Głotowie koło Dobrego Miasta, Barokowy Kościół w Świętej Lipce, Stoczek Warmiński, katedra Fromborska i Zalew Wiślan.

Piękno krainy Warmii podkreślają ciekawe obiekty architektoniczne, gotyckie kościoły, zamki obronne, urokliwe kapliczki obronne, parki i pałace. Region kusi malowniczym krajobrazem oraz unikalnym środowiskiem przyrodniczym, które w części wchodzi w skład obszaru Zielone Płuca Polski. Tutaj można poznać ciekawą roślinność i osobliwe zwyczaje jeleni, dzików, bobrów, żurawi, bocianów, łabędzi oraz szczególnie chronionych orłów bielików. Naturalne nieskażone środowisko stwarza świetne warunki przyrodolecznicze. W licznych gospodarstwach agroturystycznych regionu można spędzać czas w sposób niekonwencjonalny poprawiając zdrowie i kondycję fizyczną, a w ciszy wiejskiej odpoczywać i wzmacniać więzi rodzinne.

## 10 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

### Usługi

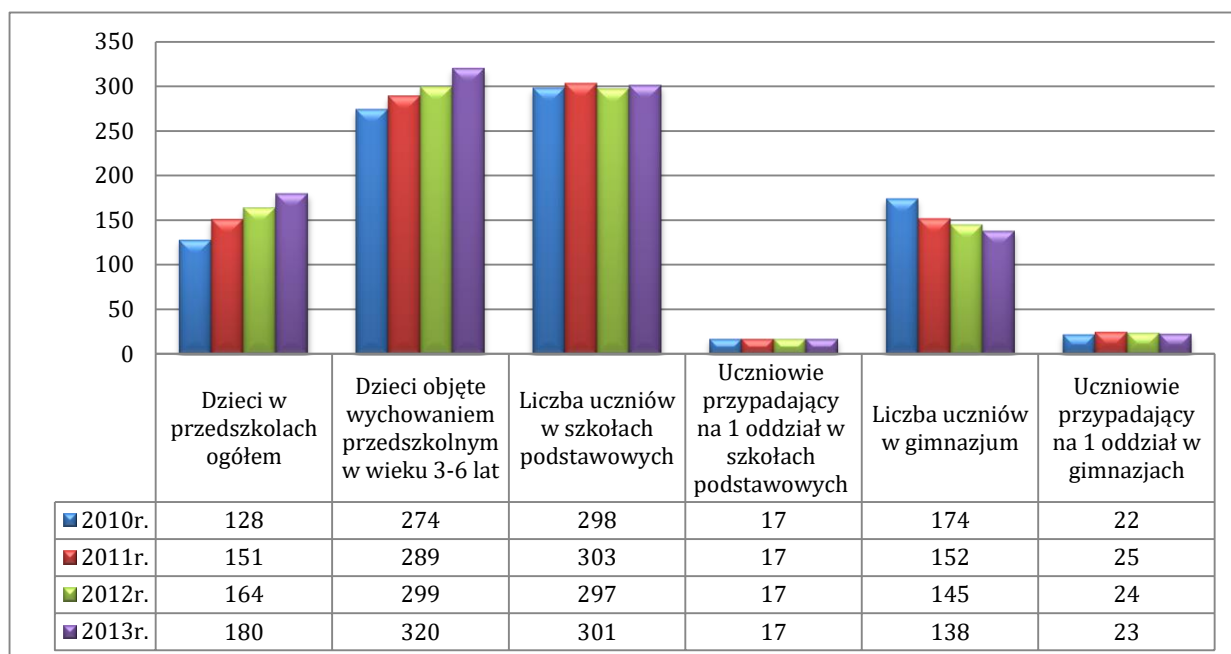
Siedziba Urzędu Gminy i Posterunek Policji znajdują się w miejscowości Gietrzwałd. Największe nagromadzenie liczby punktów usługowych (sklepy, punkty gastronomiczne, inne punkty usługowe) występuje w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku i Unieszewie. Wymienione miejscowości są największymi sołectwami w gminie Gietrzwałd. W miejscowości Kudypy swą siedzibę ma Nadleśnictwo Kudypy.

### Oświata

Na terenie Gminy funkcjonuje dobrze zorganizowana sieć szkół. Edukacja na poziomie szkolnictwa podstawowego odbywa się w trzech obwodach szkolnych. W Gminie funkcjonuje jedno Gimnazjum - w Gietrzwałdzie oraz trzy Zespoły Szkolno – Przedszkolne: w Biesalu, Gietrzwałdzie i Sząbruku. W 2011r. utworzono jeszcze jedno przedszkole - Przedszkole Niepubliczne „Jaś i Małgosia” w miejscowości Sząbruk.

Dane pokazane w poniższej tabeli odnośnie przedszkoli wykazują rosnącą stale od 2010r. liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Prognozuje się, że liczba przedszkoli w okresie perspektywnym przy zachowanym dodatnim saldzie migracji i dodatnim przyroście naturalnym, może okazać się niedostateczna w stosunku do przyszłych potrzeb.

W ostatnich 4 latach liczba uczniów szkół podstawowych utrzymywała się na stabilnym poziomie. Liczba uczniów w gimnazjum w Gietrzwałdzie wykazywała tendencję malejącą i spadła od 174 uczniów w 2010r. do 138 uczniów w 2013r. Jedną z hipotetycznych przyczyn mających wpływ na zaistniałą sytuację może być fakt dojeżdżania i odbywania nauki w gimnazjach w pobliskim Olsztynie.

**Wykres 6.****Liczba dzieci w przedszkolach i uczniów w gminie Gietrzwałd w latach 2010-2013**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

**Kultura i sport**

Na terenie gminy funkcjonują aż trzy domy kultury: Gminny Ośrodek Kultury w Gietrzwałdzie, Wiejski Dom Kultury w Biesalu, Wiejski Dom Kultury w Sząbruku. Jest to fakt pozytywny i rzadko obecnie praktykowany przez samorządy lokalne na terenie województwa. W ramach tych instytucji działają między innymi pracownice plastyczne, teatralne, muzyczne i rytmiczne. Organizowane są różnego rodzaju zajęcia, imprezy cykliczne i okolicznościowe: wystawy, galerie, konkursy plastyczne, aukcje, bale i koncerty.

Ponadto w Gminie funkcjonuje kilkanaście organizacji (głównie stowarzyszeń i fundacji) – ich wykaz zamieszczono w poniższej tabeli nr 19:

**Tabela 19.****Wykaz organizacji działających na terenie gminy Gietrzwałd**

| L. p. | ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD            | SIEDZIBA  |
|-------|---------------------------------------------------------------|-----------|
| 1     | Stowarzyszenie Właścicieli i Współwłaścicieli „Osiedla WIDOK” | Łupstych  |
| 2     | Gminny Klub Sportowy Gietrzwałd-Unieszewo                     | Sząbruk   |
| 3     | Rentyńskie Stowarzyszenie Ekologiczne GŁWA                    | Renty     |
| 4     | Stowarzyszenie „Garian” w Gronitach                           | Gronity   |
| 5     | Stowarzyszenie Woryty                                         | Woryty    |
| 6     | Grupa Nieformalna U-BABKI                                     | Unieszewo |
| 7     | Towarzystwo Unieszewian Bardzo Aktywnych                      | Unieszewo |

|    |                                                             |                    |
|----|-------------------------------------------------------------|--------------------|
| 8  | Stowarzyszenie „Piękny Most” w Sząbruku                     | Sząbruk            |
| 9  | Naterkowska Inicjatywa Kobiet                               | Naterki            |
| 10 | Stowarzyszenie Kulturalno-Sportowe DIAMENT                  | Naterki            |
| 11 | „Oczyrna Dziecka” Fundacja Pomocy Dzieciom                  | Woryty             |
| 12 | Fundacja Przyjaciół Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej | Gietrzwałd         |
| 13 | Stowarzyszenie Gietrzwałd                                   | Gietrzwałd         |
| 14 | Stowarzyszenie Miłośników Łupstycha „ABISTIKS”              | Łupstych           |
| 15 | Stowarzyszenie Przyjaciół Biesala                           | Biesal             |
| 16 | Stowarzyszenie Guzowy Piec                                  | Guzowy Piec        |
| 17 | Fundacja Pomocy Dzieciom – Hipoterapia „Galopem po zdrowie” | Olsztyn-Gietrzwałd |

*Źródło: Dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd*

Cztery z wymienionych w tabeli organizacji posiada siedziby poza granicami gminy, ale działalność prowadzą na terenie gminy Gietrzwałd.

Większość organizacji stanowią organizacje opierające się na pracy własnej swoich członków i wolontariuszy. Pracownicy są zatrudniani sporadycznie i zazwyczaj okresowo w celu realizacji jednego, danego projektu. Głównymi kierunkami działań są:

- rozwój społeczny gminy i poszczególnych miejscowości;
- edukacja (zajęcia świetlicowe, szkolne grupy teatralne, warsztaty dla dorosłych);
- zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, tradycji Warmii i Mazur (organizacja lokalnych festynów, świąt wsi, tradycyjnego spotkania byłych i obecnych mieszkańców Warmii - czego przykładem może być mecz Polska-Niemcy rozgrywany w Naterkach);
- współpraca z innymi społecznościami;
- sport, rekreacja i turystyka i ekologia (udział w rozgrywkach ligowych piłki nożnej od juniora po seniora, rajdy piesze, spływy kajakowe).

Podstawowym źródłem finansowania działań, które realizują organizacje są dotacje z budżetu lokalnego samorządu lub innych źródeł, zbiórki publiczne, środki pozyskiwane od sponsorów oraz składki członkowskie.

Warto wspomnieć, iż współpraca odbywa się również z organizacjami zlokalizowanymi na terenie innych gmin:

- Fundacja Albatros – Bukwałd, gmina Dywity;
- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta – Łukta, gmina Łukta;
- Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych – Olsztyn;
- Stowarzyszenie ESWIP – Elbląg;
- Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pasłęki” – gmina Łukta (gmina Gietrzwałd jest członkiem zarządu związku);
- Ostródzkie Stowarzyszenie Kulturowe „Sasina”.

Wszystkie wydarzenia i osiągnięcia Gminy opisywane są w „Gazecie Gietrzwałdzkiej”, dwutygodniku ukazującym się w nakładzie 550 egzemplarzy. Dwutygodnik zamieszcza artykuły, komentarze, wywiady, reportaże, ogłoszenia oraz wszelkie zaproszenia na imprezy kulturalne i sportowe na terenie Gminy. Od 12 lat działa amatorski teatr o nazwie „Wspaniały teatr bez nazwy”, który mieszkańcom Gminy w ciągłej działalności zapewnia dobrą zabawę i sztukę aktorską na właściwym poziomie.

Urządzenia sportowe (stadion, boisko) znajdują się we wszystkich większych miejscowościach. Obiekty te są w średnim stanie technicznym, wymagają prac urządzeniowych (ogrodzenia, budowy zaplecza i odpowiednich urządzeń). Na terenie gminy funkcjonują dwa boiska orliki: Sząbrucki Orlik i Biesalski Orlik.

Niezadawalający jest stan sanitarny i porządkowy plaży i kąpieliska w Rentynach. Na terenie gminy znajdują się również plaże wiejskie i place zabaw.

### **Pomoc społeczna**

W Grazymach funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej, podlegający Starostwu Powiatowemu. Jest to placówka opiekuńcza przeznaczona dla upośledzonych mężczyzn i dysponuje 94 miejscami. W ramach zadań zleconych Gminie w dziedzinie pomocy społecznej udziela pomocy w formie: zasiłków stałych, zasiłków okresowych i składek na ubezpieczenie zdrowotne.

W Biesalu znajduje się Dom Seniora – Mazury „Młodzi Duchem”. Dom Opieki zapewnia miejsca dla osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych. Udzielane są świadczenia w zakresie opieki, pielęgnacji czy rehabilitacji.

W 2013r. ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 228 gospodarstw domowych. Oznacza to spadek w porównaniu z 2012r. kiedy to liczba przedmiotowych gospodarstw kształtowała się na poziomie 232. W 2013 r. 193 rodziny z terenu gminy Gietrzwałd otrzymywały zasiłki rodzinne na dzieci.

W odniesieniu do sytuacji w innych gminach powiatu olsztyńskiego – sytuacja w gminie Gietrzwałd przedstawia się dobrze.

### **Opieka zdrowotna**

W 2012r. na terenie gminy funkcjonowały 3 przychodnie świadczące ambulatoryjną opiekę zdrowotną. Znajdowały się w miejscowościach: Gietrzwałd, Sząbruk i Biesal.

### **Bezpieczeństwo publiczne**

Gmina Gietrzwałd ma obowiązek do zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego. W ramach tej ustawy Gmina nawiązała współpracę z lokalnymi służbami (Policja) oraz wspiera działalność OSP i zabezpiecza niezbędną infrastrukturę techniczną poprzez Zarząd Oddziału Gminnego OSP w swojej strukturze.

W Gietrzwałdzie znajduje się Posterunek Policji Komisariatu Policji z Olsztynku, KMP w Olsztynie.

Dokonując oceny zagrożeń występujących na terenie działania Komisariatu Policji w Gietrzwałdzie należy stwierdzić, że nie odnotowano tu szczególnego zagrożenia przestępczością zorganizowaną. Współpraca w zakresie zadań policji układa się z Urzędem Gminy Gietrzwałd bardzo dobrze.

Na terenie Gminy współpracuje z nią sześć jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej w: Sząbruku, Unieszewie, Nagładach, Gietrzwałdzie, Worytach, Biesalu.

Zagrożenie pożarami dotyczy przede wszystkim kompleksów leśnych, zajmujących blisko 50,0% obszaru Gminy. Głównym elementem działalności operacyjnej jednostek gaśniczych jest skuteczny udział w gaszeniu pożarów, usuwaniu miejscowych zagrożeń, skutków wypadków drogowych, a także uczestnictwo w ćwiczeniach taktyczno - bojowych. Środki finansowe na ochronę przeciwpożarową w Gminie przyznawane są ze środków budżetowych Gminy.

Strażnice Ochotniczej Straży Pożarnej zlokalizowane są w miejscowościach: Gietrzwałd, Biesal, Sząbruk, Woryty, Nagłady i Unieszewo.

### **Cmentarze**

W zarządzie gminy są trzy cmentarze komunalne: w Rapatach, BiFesalu i Guzowym Piecu. Są też 4 cmentarze parafialne: w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku i Łęgutach. Cmentarze parafialne dysponują rezerwą terenową.

**Tabela 20.****Wykaz cmentarzy zlokalizowanych w gminie**

| CMENTARZE NA TERENIE GMINY GIETRZWAŁD |             |                           |                                                                                          |
|---------------------------------------|-------------|---------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------|
| L. p.                                 | Miejscowość | Nazwa                     | Charakterystyka                                                                          |
| 1                                     | Biesal      | ewangelicki               | Na płaskim terenie w centrum wsi, cmentarz komunalny                                     |
| 2                                     | Biesal      | katolicki/ d. ewangelicki | W centrum wsi na wzniesieniu koło kościoła, cmentarz komunalny                           |
| 3                                     | Barduń      | ewangelicki               | W głębi lasu                                                                             |
| 4                                     | Gietrzwałd  | katolicki/ d. ewangelicki | Na wzgórzu poza wsią, z kościołem połączony drogą asfaltową i polną                      |
| 5                                     | Guzowy Piec | ewangelicki               | We wsi na wzniesieniu, cmentarz komunalny, czynny                                        |
| 6                                     | Łęguty      | ewangelicki               | Na wzniesieniu, we wsi koło kościoła, przy drodze asfaltowej                             |
| 7                                     | Łęguty      | ewangelicki               | Przy kościele ewangelickim                                                               |
| 8                                     | Parwółki    | ewangelicki               | W środku lasu na polance                                                                 |
| 9                                     | Rapaty      | ewangelicki               | Na stoku, za wsią, cmentarz komunalny działka o nr ew. 94, cmentarz czynny               |
| 10                                    | Śródka      | ewangelicki               | Ewangelicki, cmentarz komunalny działka o nr ew. 57, cmentarz nieczynny – zakaz pochówku |
| 11                                    | Sząbruk     | katolicki                 | Na wzniesieniu we wsi                                                                    |

*Źródło: Dane Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i dane własne Urzędu gminy Gietrzwałd*

## 11 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Na terenie gminy Gietrzwałd funkcjonują 543 gospodarstwa rolne (tabela nr 21). Około 60 % ogólnej liczby wszystkich gospodarstw stanowią gospodarstwa o powierzchni do 5 ha. Prawie 20 % stanowią te o powierzchni wynoszącej minimum 10 ha.

**Tabela 21.****Liczba gospodarstw rolnych w gminie Gietrzwałd**

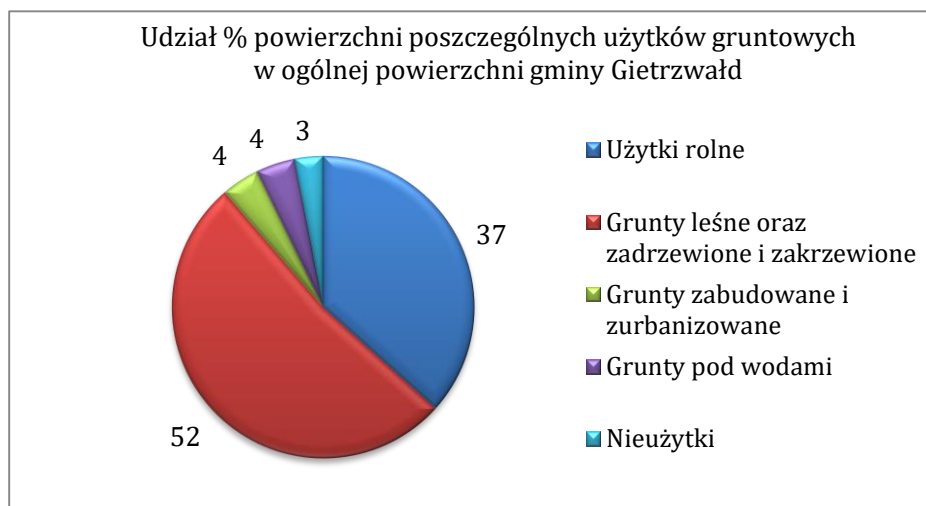
| LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH W GMINIE GIETRZWAŁD |     |
|------------------------------------------------|-----|
| Liczba gospodarstw rolnych ogółem              | 543 |
| <b>Podział na grupy obszarowe:</b>             |     |
| gospodarstwa do 1 ha włącznie                  | 19  |
| gospodarstwa 1 ha - 5 ha                       | 315 |
| gospodarstwa 5 ha - 10 ha                      | 107 |
| gospodarstwa 10 ha - 15 ha                     | 34  |
| gospodarstwa 15 ha i więcej                    | 68  |

*Źródło: Dane własne Urzędu gminy Gietrzwałd, stan na XII 2014r.*

Udział procentowy poszczególnych grup użytków gruntowych w gminie Gietrzwałd prezentuje poniższy wykres nr 7:

**Wykres 7.**

**Udział procentowy poszczególnych użytków gruntowych w ogólnej powierzchni gminy**



Źródło: Główny Urząd Statystyczny

**Charakterystyka funkcji rolniczej wybranych miejscowościach**

Najkorzystniejsze warunki do rozwoju rolnictwa występują w środkowej części gminy. Dobre gleby (kompleks pszeniczny dobry, z szerokim wachlarzem doboru roślin uprawnych jak pszenica, buraki cukrowe, rzepak i inne), mniejsza niż na pozostałym obszarze gminy wrażliwość terenu na antropopresję, oraz korzystne warunki ekonomiczne (dobre powiązanie komunikacyjne oraz niewielka odległość terenu gminy od miasta Olsztyna - to zespół cech, który sprzyja rozwojowi rolnictwa.

Na obszarze tym występują korzystne warunki do powstawania gospodarstw farmerskich o powierzchni 100 ha i więcej lub specjalistycznych na mniejszych arealach. Jest to obszar obrębów geodezyjnych: Łajsy, Sząbruk, Biesal, Gietrzwałd, Nagłady, Unieszewo, Łęguty.

Na pozostałym obszarze gminy gospodarstwa rolne będą uzupełnieniem funkcji turystycznej lub odwrotnie - w zależności od lokalnych warunków.

W miejscowości Łęguty głównym lokalnym pracodawcą jest firma BGW HOLDING Sp. z o.o. Gospodarstwo Rolne, które przejęło obiekty i grunty po byłym PGR i zajmuje się wyłącznie produkcją roślinną oraz firma „KLAR” Sp. z o.o. Wskazane Gospodarstwo Rolne zajmuje się tylko produkcją roślinną - 316 ha jest obsadzone orzechem włoskim a pozostała część to pola uprawne.

Rolniczy charakter ma wieś Unieszewo. Na terenie miejscowości przeważają gleby brunatne wytworzone z glin, średnio zwarte i ciężkie. Rolnictwem zajmuje się 11 indywidualnych gospodarstw rolnych. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 25 ha. W uprawach rolnych przeważają zboża (pszenżyto, owies, mieszanki zbożowe), ziemniaki, rzepak. Płody rolne dostarczane są na giełdy lub targowiska miejskie. Chovem zwierząt gospodarskich (drobiu, bydła mlecznego, oraz trzody chlewnej) zajmuje się niewiele gospodarstw.

Na terenie miejscowości Biesal nie ma indywidualnych gospodarstw rolnych a grunty orne są dzierżawione przez Gospodarstwo Rolne „Rolajsy”. Funkcjonuje też zakład hodowli indyków, który jest filią zakładu „Indykol” z siedzibą w Olsztynie.

Wieś Naterki utraciła charakter rolniczy. Rolnictwo nie jest mocno rozwiniętą gałęzią sektora produkcyjno-usługowego. Pojedyncze gospodarstwa rolne służą raczej zaspokajaniu



potrzeb mieszkańców niż dużej działalności gospodarczej. Obecnie Naterki pełnią funkcję mieszkalną i wypoczynkowo-rekreacyjną.

### **Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju rolnictwa w gminie i prognoza zmian**

Położenie gminy Gietrzwałd w tzw. „strefie żywicielskiej” aglomeracji miejskiej Olsztyna ukierunkowało większość gospodarstw na produkcję wielokierunkową ze specjalizacją wynikającą z istniejących rynków zbytu. Ponadto na obszarze gminy wytworzyły się ośrodki produkcji rolnej z wyspecjalizowanymi gospodarstwami rolnymi.

Największe gospodarstwa rolne funkcjonujące na terenie gminy Gietrzwałd specjalizują się głównie w hodowli indyków i produkcji zbóż paszowych.

Kierunek drobiarski związany jest w dużej mierze z silnym oddziaływaniem miasta na kierunki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarze przyległym. Jest to zjawisko korzystne, gdyż świadczy o dostosowaniu się obszaru gminy do gospodarki rynkowej, w której decydujące znaczenie ma rynek zbytu, a nie system nakazowo rozdzielczy.

Analiza powyższych uwarunkowań rozwoju rolnictwa na obszarze gminy pozwala na wyodrębnienie na jej obszarze terenów o preferencjach do rozwoju gospodarstw o charakterze farmerskim. Jest to obszar położony w środkowej części gminy. Na obszarze tym znajdują się znaczne rezerwy gruntów rolnych do zagospodarowania, będące w zasobach AWRSP. Jest to także obszar o najkorzystniejszych w gminie warunkach przyrodniczo rolniczych i stosunkowo najmniejszych ograniczeniach ze względu na wrażliwość terenu na antropopresję.

Na pozostałym obszarze gminy uwarunkowania przyrodnicze stwarzają szereg ograniczeń do produkcji rolnej wynikających z wrażliwości obszaru na antropopresję oraz z funkcji ochronnych terenu. Obszar ten preferowany jest do rozwoju rolnictwa ekologicznego (zintegrowanego).

Gietrzwałd to gmina o bardzo wysokiej lesistości, dużej jeziorności oraz niskim udziale użytków rolnych. Mało korzystna sytuacja jest w udziale użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych. Jest to ograniczenie do hodowli przeżuwaczy oraz wymusza większy udział roślin pastewnych w strukturze zasiewów. Innym ograniczeniem rozwoju produkcji zwierzęcej (niska obsada w hodowli bydła) są nieuregulowane stosunki wodne. Znaczna ilość użytków rolnych wymagająca uregulowania stosunków wodnych (zmeliorowania).

#### **Rolnictwo**

Funkcja rolnicza w gospodarstwach małych (tj. o powierzchni wynoszącej maksymalnie 5 ha) będzie miała perspektywy rozwoju jedynie w powiązaniu z funkcją turystyczną (agroturystyka). W innych przypadkach istnienie i funkcjonowanie gospodarstw o tak małym areale gruntów jest nieekonomiczne.

Gmina Gietrzwałd posiada predyspozycje do rozwoju funkcji agroturystycznej: walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe czy Sanktuarium Maryjne z miejscem Objawień będące krajowym miejscem kultu religijnego.

## 12 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

### Lesistość

Lesistość gminy jest wysoka. Według Rocznika Statystycznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego za rok 2013 (wg. stanu na 31.12.2012r.) grunty leśne zajmują 49,9 % jej powierzchni (tabela nr 22). Dla porównania lesistość województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 30,9 %. Grunty leśne w gminie Gietrzwałd zajmują 8901,1 ha z czego 8605,7 ha zajmują lasy. Właścicielem ponad 96 % ogólnej powierzchni lasów jest Skarb Państwa. Powierzchnia lasów zwiększa się corocznie - ulegają bowiem zalesieniu nieużytki rolne, jak również prowadzi się odnawianie lasu na wyrębach. Dla porównania - na początku 2014r. lasy zajmowały już 8 897 ha a grunty zadrzewione i zakrzewione – 76 ha.

**Tabela 22.**

**Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Gietrzwałd**

| Dane wg. stanu na 31.12.2012r.                                    | Gmina Gietrzwałd |
|-------------------------------------------------------------------|------------------|
| Grunty leśne [ha]                                                 | 8901,1           |
| W tym lasy [ha]                                                   | 8605,7           |
| Grunty leśne – własność prywatna [ha]                             | 601,7            |
| Grunty leśne – własność Skarbu Państwa [ha]                       | 8296,8           |
| Grunty leśne – własność gmin [ha]                                 | 2,6              |
| Lesistość w %                                                     | 49,9             |
| Powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia [ha] | 17,8             |

**Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego – 2013**

Powierzchnia lasów to w większości zwarty kompleks leśny, ciągnący się z północno-wschodniej części Gminy w stronę Jonkowa, a w południowo-zachodniej w stronę Ostródy i Olsztyńska.

Lasy Gminy są pozostałością historycznej puszczy galindzkiej, charakteryzują się wielopiętrowością, oraz różnorodnością drzewostanu. Dominującym gatunkiem jest sosna, zajmująca około 88% powierzchni lasów. Inne gatunki drzew - w kolejności występowania- to: brzoza, olcha, świerk, dąb, buk. Średni wiek drzewostanów wynosi około 55 lat.

Wśród siedlisk leśnych zdecydowaną przewagę mają siedliska borowe, a wśród nich bór mieszany świeży. Siedliska boru świeżego występują na dużych powierzchniach na północ od Woryt, w rejonie Guzowego Pieca i Nagład, a także w okolicach Naterek i Łupstycha.

Siedliska lasowe – występujące w mniejszości- koncentrują się głównie w południowo-zachodniej części gminy (na zachód od Biesala i Jadamin). Wśród nich dominuje las mieszany świeży. Las świeży zajmuje niewielkie powierzchnie.

Siedliska wilgotne i bagienne zalegają na niewielkich powierzchniach, zwykle na zagłębieniach i obniżeniach terenu.

Tereny leśne gminy znajdują się w gospodarczej gestii trzech nadleśnictw: Kudypy (część wschodnia gminy), Stare Jabłonki (część zachodnia gminy), Jagiełek (południowy fragment gminy).

Część lasów objętych jest statusem ochronnym (lasy grupy I). Dotyczy to przede wszystkim dużej części lasów wschodniej części gminy (rejon Łupstycha, Kudyp, Gronit i Naterek). Są to podmiejskie lasy masowego wypoczynku. Ponadto mniejsze powierzchnie leśne na terenie gminy zostały uznane za lasy o szczególnych walorach przyrodniczych (klasyfikacja HCFV). Są to lasy: w rezerwach, obszary chronionego krajobrazu, wodochronne, glebochronne i lasy kluczowe dla tożsamości kulturowej lokalnych społeczności.

Na terenie Nadleśnictwa Kudypy utworzono na powierzchni około 7 ha Leśne Arboretum Warmii i Mazur w Kudypach im. Polskiego Towarzystwa Leśnego, będące formą dendrologicznego ogrodu botanicznego. W skład ogrodu wchodzi m. in. dział flory polskiej z drzewami i krzewami rodzimych odmian czy las naturalny (wiekowy las naturalny z drzewami uznanymi za pomniki przyrody).

Lasy terenu gminy wchodzi w skład obszaru lasów wielofunkcyjnych, tj. spełniających funkcje: ochrony przyrody, rekreacji i turystyki, produkcji drewna oraz zachowania bazy genetycznej ekotypów sosny.

Struktura siedliskowa oraz w części wiekowa i status prawny lasów na terenie gminy są na ogół bardzo sprzyjające dla rozwoju turystyki.

### **Przemysł leśny**

Przemysł rozwinięty na terenie gminy oparty jest o przetwórstwo surowców lokalnych to jest: produkty rolne, drewno i surowce mineralne. Istniejące uwarunkowania do rozwoju rolnictwa, duża ilość lasów, oraz istniejące złoża surowców mineralnych pozwalają prognozować, że dalszy rozwój tej funkcji gospodarczej oparty będzie na tych samych zasadach.

Na terenie gminy funkcjonują liczne tartaki i zakłady stolarskie.

Leśnictwo na terenie gminy jest funkcją, w której oprócz zadań związanych z gospodarką leśną duże znaczenie mają zadania ochronno – hodowlane. Wysoki pozysk drewna wynika głównie z uintensywnienia zabiegów hodowlanych. Średnio roczne pozyskania grubizny z terenu gminy jest to wielkość zarówno zabezpieczająca nieszkodliwość i trwałość użytkowania jak i konieczność gospodarczą. Występujące bezrobocie na terenie gminy stwarza możliwości uzyskania dodatkowo pracowników do prac pielęgnacyjnych w drzewostanach porolnych wymagających stałej interwencji.

## **13 STRUKTURA WŁASNOŚCI**

### **Struktura użytkowania w gminie Gietrzwałd**

Powierzchnia geodezyjna gminy Gietrzwałd wg. danych na 2017r. wynosiła 17 233 ha (powierzchnia ewidencyjna: 17 254 ha).

Ze względu na grupy rejestrowe wyróżniono następujące grunty:

1. Skarbu Państwa:
  - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (powierzchnia ewidencyjna: 9 946 ha);
  - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 130 ha);
2. spółek Skarbu Państwa, przedstawicieli państwowych i innych państwowych osób prawnych (pow. ew.: 1 ha);
3. gmin i związków międzygminnych:
  - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie (pow. ew.: 348 ha);
  - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 8 ha);
4. będące własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele nie są znani (pow. ew.: 0 ha);
5. osób fizycznych (pow. ew.: 5 040 ha);
6. spółdzielni (pow. ew.: 2 ha);
7. kościołów i związków wyznaniowych (pow. ew.: 64 ha);
8. wspólnot gruntowych (pow. ew.: 0 ha);

9. powiatów:
  - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 70 ha);
  - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 0 ha);
10. województw:
  - z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: 10 ha);
  - przekazane w użytkowanie wieczyste (pow. ew.: ha);
11. będące przedmiotem własności i władania osób niewymienionych w pkt. 1-14 (pow. ew.: 1 635 ha).

**Tabela 23.**

**Wykaz użytków gruntowych gminy Gietrzwałd**

| UŻYTKI GRUNTOWE<br>WYKAZYWANE W EWIDENCJI GRUNTÓW I BUDYNKÓW |                                                    |                      |
|--------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|----------------------|
| Podział                                                      |                                                    | Pow. ew.<br>(ha)     |
| 1. Użytki rolne                                              | Grunty orne - R                                    | 4 413                |
|                                                              | Sady - S-R, S-Ł, S-Ps itd.                         | 8                    |
|                                                              | Łąki trwałe - Ł                                    | 764                  |
|                                                              | Pastwiska trwałe - Ps                              | 951                  |
|                                                              | Grunty rolne zabudowane - B-R, B-Ł, B-Ps itd.      | 133                  |
|                                                              | Grunty pod stawami - Wsr                           | 4                    |
|                                                              | Grunty pod rowami - W                              | 48                   |
| 2. Grunty leśne oraz<br>zadrzewione<br>i zakrzewione         | Lasy - Ls                                          | 8 897                |
|                                                              | Grunty zadrzewione i zakrzewione - Lz-R, Lz-Ł itd. | 76                   |
| 3. Grunty zabudowane i<br>zurbanizowane                      | Tereny mieszkaniowe - B                            | 163                  |
|                                                              | Tereny przemysłowe - Ba                            | 23                   |
|                                                              | Inne tereny zabudowane - Bi                        | 63                   |
|                                                              | Zurbanizowane tereny niezabudowane - Bp            | 22                   |
|                                                              | Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe - Bz               | 17                   |
|                                                              | Tereny<br>komunikacyjne                            | Drogi - dr           |
|                                                              |                                                    | Tereny kolejowe - Tk |
|                                                              |                                                    | Inne - Ti            |
|                                                              | Użytki kopalne - K                                 | 7                    |
| 4. Grunty pod wodami                                         | Morskimi wewnętrznymi - Wm                         | 0                    |
|                                                              | Powierzchniowymi płynącymi - Wp                    | 551                  |
|                                                              | Powierzchniowymi stojącymi - Ws                    | 172                  |
| 5. Użytki ekologiczne - E-Ws, E-Wp, E-Ls itd.                |                                                    | 0                    |
| 6. Nieużytki - N                                             |                                                    | 526                  |
| 7. Tereny różne - Tr                                         |                                                    | 16                   |

**Grunty komunalne**

Na koniec 2017r. w gminie Gietrzwałd 352,9 ha jej powierzchni stanowiły grunty komunalne. Ponad 97 % z nich stanowiły grunty tworzące gminny zasób nieruchomości (343,9 ha). Grunty przekazane w użytkowanie wieczyste zajmowały powierzchnię 9 ha (w tym grunty przekazane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym – 2,1 ha).

**Mieszkaniowy zasób gminy Gietrzwałd**

Mieszkaniowy zasób gminy stanowią lokale mieszkalne stanowiące własność gminy Gietrzwałd albo gminnych osób prawnych a także lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów.

Zasób komunalny gminy Gietrzwałd przedstawia się następująco:

1. 29 budynków:
  - a) 17 budynków jest w całości własnością gminy (zamieszkuje je 249 osób);
  - b) 12 budynków nie będących w całości własnością gminy np. budynki stanowiące własność wspólnot mieszkaniowych z udziałem gminy;
2. 67 mieszkań o łącznej powierzchni wynoszącej 2447,57m<sup>2</sup> (167 izb):
  - a) lokale w budynkach gminnych – w liczbie 45;
  - b) lokale w budynkach, których właścicielem jest po części gmina i osoba prywatna – 22;
3. 48 lokali komunalnych i 16 socjalnych, 5 pomieszczeń tymczasowych.

Gminny zasób mieszkaniowy gminy Gietrzwałd wymaga nakładów pieniężnych na wykonanie remontów czy wyposażenie lokali w instalacje techniczne. Budynki charakteryzujące się zużyciem technicznym, gdzie remont byłby nieopłacalny należy zakwalifikować do rozbiórki lub wykreślić lokale z zasobu.

Innym rozwiązaniem jest sprzedaż niektórych budynków, dla których przeprowadzenie remontu również jest nieopłacalne co pozwoliłoby za uzyskane ze sprzedaży środki nabyć inne nieruchomości, w których wydzielono by lokale zamienne i socjalne.

Prognozuje się, iż w 2016r. w gminnym zasobie mieszkaniowym znajdą się 54 lokale i 6 pomieszczeń tymczasowych z tzw. Gminnego Zasobu Pomieszczeń Tymczasowych.

## 14 SYSTEM KOMUNIKACJI

### 14.1 TRANSPORT DROGOWY

W niniejszym podrozdziale zamieszczono wykaz dróg krajowych przebiegających przez gminę, dróg wojewódzkich, dróg powiatowych i dróg gminnych o statusie drogi publicznym (tabele nr: 24-27).

**Tabela 24.**

**Wykaz dróg krajowych na terenie gminy Gietrzwałd**

| DROGI KRAJOWE |          |                                                                                                                                                                     |
|---------------|----------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| L. p.         | Nr drogi | Przebieg drogi krajowej                                                                                                                                             |
| 1             | 16       | granica województwa warmińsko-mazurskiego – Kisielice – Iława – Ostróda – Olsztyn – Barczewo – Biskupiec – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Ełk – granica województwa |

*Źródło: Wykaz dróg krajowych zgodny z zarządzeniem Nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008r.*

**Tabela 25.**

**Wykaz dróg wojewódzkich na terenie gminy Gietrzwałd**

| DROGI WOJEWÓDZKIE |          |                             |
|-------------------|----------|-----------------------------|
| L. p.             | Nr drogi | Przebieg drogi wojewódzkiej |
| 1                 | 531      | Łukta - Podlejski           |

**Tabela 26.**

**Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Gietrzwałd**

| DROGI POWIATOWE |          |                                                       |                                 |           |                           |
|-----------------|----------|-------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------|---------------------------|
| L. p.           | Nr drogi | Przebieg drogi powiatowej                             | Przebieg - gminy                | Kategoria | Standard ZUD <sup>5</sup> |
| 1               | 1230N    | Ostróda - Lubajny - Stare Jabłonki - Mańki            | gm. Gietrzwałd<br>gm. Olsztynek | L         | VI                        |
| 2               | 1370N    | Gietrzwałd - Sząbruk - Tomaszkowo - dr. krajowa nr 51 | gm. Gietrzwałd<br>gm. Stawiguda | Z         | V                         |
| 3               | 1425N    | Podlejki - Olsztynek                                  | gm. Gietrzwałd<br>gm. Olsztynek | Z         | VI                        |
| 4               | 1457N    | dr. krajowa nr 16 (Kudypy) - Sząbruk                  | gm. Gietrzwałd                  | L         | V                         |

Źródło: Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 10/54/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r.

**Tabela 27.**

**Wykaz dróg gminnych publicznych na terenie gminy Gietrzwałd**

| DROGI GMINNE PUBLICZNE |          |                                            |
|------------------------|----------|--------------------------------------------|
| L. p.                  | Nr drogi | Przebieg drogi gminnej                     |
| 1                      | 158001 N | Grazymy – gr. gm.                          |
| 2                      | 158002 N | gr. gm. - Rapaty                           |
| 3                      | 158003 N | Łęguty – gr. gm.                           |
| 4                      | 158004 N | gr. gm. - Rapaty                           |
| 5                      | 158005 N | gr. gm. ( Pelnik ) - Woryty                |
| 6                      | 158006 N | Woryty – dr. kraj. nr. 16                  |
| 7                      | 158007 N | Podlejki - Biesal                          |
| 8                      | 158008 N | dr. kraj. nr. 16 - Tomaryny                |
| 9                      | 158009 N | Biesal – Jadaminy – Salminek – Guzowy Piec |
| 10                     | 158010 N | Parwółki – Guzowy Piec                     |
| 11                     | 158011 N | dr. pow. nr. 1425 N - Salminek             |
| 12                     | 158012 N | dr. pow. nr. 1425 N ( Biesal ) - Śródka    |
| 13                     | 158013 N | gr. gm. (Wrzesina ) - Gietrzwałd           |
| 14                     | 158014 N | dr. gm. nr. 158013 N - Nagłady             |
| 15                     | 158015 N | Nagłady – Unieszewo (stacja PKP)           |
| 16                     | 158016 N | dr. pow. nr. 1372 N (Unieszewo) – gr. gm.  |
| 17                     | 158017 N | gr. gm. – Łupstych – dr. kraj. nr. 16      |
| 18                     | 158018 N | Łupstych – dr. kraj. nr. 16                |
| 19                     | 158019 N | dr. pow. nr. 1457 N (Kudypy) - Gronity     |
| 20                     | 158020 N | Gronity – gr. gm.                          |

<sup>5</sup> Standardy zimowego utrzymania dróg powiatowych na terenie powiatu olsztyńskiego. Załącznik nr 1 do umowy Nr 29/ZP/2010

| DROGI GMINNE PUBLICZNE |          |                                                                     |
|------------------------|----------|---------------------------------------------------------------------|
| L. p.                  | Nr drogi | Przebieg drogi gminnej                                              |
| 21                     | 158021 N | Gronity – gr. gm.                                                   |
| 22                     | 158022 N | dr. gm. nr. 158020 N (Gronity) – Naterki – gr. gm.                  |
| 23                     | 158068 N | Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki (dz. nr 56)                          |
| 24                     | 158069 N | Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki (dz. nr 64 i 63/2)                   |
| 25                     | 158070 N | Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki – kolonia (dz. nr 62/2)              |
| 26                     | 158071 N | Dłużki, dr. kr. nr 16 – Dłużki – kolonia (dz. nr 33/12 i 61/5)      |
| 27                     | 158072 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – dr. leśna w kier. gm. Jonkowo (dz. nr 180) |
| 28                     | 158073 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady – kolonia (dz. nr 77/2)            |
| 29                     | 158074 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 89/5)                      |
| 30                     | 158075 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady – kolonia (dz. nr 136/2)           |
| 31                     | 158076 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 180/5)                     |
| 32                     | 158077 N | Naglady, dr. kr. nr 16 – Naglady (dz. nr 77/3)                      |
| 33                     | 158079 N | Gietrzwałd, dr. kr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 419/3)     |
| 34                     | 158081 N | Gietrzwałd, ul. Polna (dz. nr 410/3)                                |
| 35                     | 158082 N | Gietrzwałd, dr. kr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 406)       |
| 36                     | 158084 N | Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki – kolonia (dz. nr 11/6)          |
| 37                     | 158085 N | Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki (dz. nr 73/1 i 72/1)             |
| 38                     | 158086 N | Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki (dz. nr 70)                      |
| 39                     | 158087 N | Podlejki, dr. kr. nr 16 – Podlejki – kolonia (dz. nr 17/9)          |
| 40                     | 158088 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – dr. gm. nr 158004 N (dz. nr 101)            |
| 41                     | 158089 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty – kolonia (dz. nr 122/3 i 122/4)     |
| 42                     | 158090 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 148)                         |
| 43                     | 158091 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 162)                         |
| 44                     | 158092 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty – kolonia (dz. nr 4)                 |
| 45                     | 158093 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 60/1 i 60/2)                 |
| 46                     | 158095 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 11)                          |
| 47                     | 158096 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 135)                         |
| 48                     | 158097 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 154/1)                       |
| 49                     | 158098 N | Rapaty, dr. kr. nr 16 – Rapaty (dz. nr 17/7 i 17/4)                 |
| 50                     | 158099 N | Gietrzwałd, dr. nr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 419/5)     |
| 51                     | 158100 N | Gietrzwałd, dr. nr. nr 16 – Gietrzwałd – kolonia (dz. nr 150/3)     |
| 52                     | 158101 N | Naterki, dr. gm. nr 158022 – Naterki (dz. nr 24/2)                  |
| 53                     | 158102 N | Sząbruk, dr. pow. nr 1457 N – Sząbruk (dz. nr 127/25)               |
| 54                     | 158103 N | Dawna dr. powiat. – Guzowy Młyn – Łajsy                             |
| 55                     | 158104 N | Dawna dr. powiat. – Unieszewo – do gr. gm.                          |
| 56                     | 158105 N | dr. pow. 1370 N – granica gminy (Rentyny)                           |
| 57                     | 158106 N | dz. nr 499/7 i 74                                                   |

**Źródło: Dane własne Urzędu Gminy Gietrzwałd**

#### **14.2 TRANSPORT KOLEJOWY**

Przez gminę Gietrzwałd przebiega linia kolejowa nr 353 Poznań- Iława – Ostróda- Olsztyn – Korsze – Skandawa znaczenia państwowego, I rzędna, w większości zelektryfikowana. Linia ta wiąże przejścia graniczne na północy i zachodzie Polski. Na terenie gminy znajdują się trzy stacje kolejowe: Biesal, Naterki, Unieszewo. We wsi Unieszewo znajduje się również bocznicą kolejowa.

#### **14.3 TRANSPORT ZBIOROWY**

Obecnie podstawową formą przewozów zbiorowych na terenie Gminy jest komunikacja autobusowa, obsługiwana przez autobusy Państwowej Komunikacji Samochodowej (PKS) i „minibusy” przewoźników prywatnych. Realizowane przewozy są jednak niewystarczające z punktu widzenia potrzeb mieszkańców, gdyż wiele miejscowości na terenie Gminy pozostaje poza zasięgiem komunikacji zbiorowej.

Do miejscowości Łupstych kursuje autobus miejski z miasta Olsztyn.

#### **14.4 SZLAKI ROWEROWE**

Na terenie gminy Gietrzwałd znajduje się sieć atrakcyjnych ścieżek rowerowych. Trasy wiodą przez lasy, nad jeziorami i przez tereny posiadające wartości kulturowo-krajobrazowe. Gminna Rada Sportu organizuje także bezpłatne rowerowe rajdy.

- **Szlak niebieski** - długość: 19,6 km. Trasa przebiega następująco: Gietrzwałd - Woryty - Nowy Młyn - Stękiń Porbady - Wrzesina - Gietrzwałd.
- **Szlak żółty** - długość: 11,8 km. Trasa przebiega następująco: Gietrzwałd - Rentyny - Gietrzwałd.
- **Szlak czarny** - długość: 15,6 km. Trasa przebiega następująco: Biesal - Tomaryny - Śródka - Guzowy Piec - Salminek - Jadaminy - Biesal.

Na załączniku graficznym pt.: „Diagnoza uwarunkowań rozwoju gminy Gietrzwałd” wskazano również przebieg innych szlaków rowerowych przebiegających przez gminę.

Przez obszar gminy Gietrzwałd przebiega również projektowana międzynarodowa trasa rowerowa **Tysiąca Jezior Północnych** – wiąże ona Pojezierze Pomorskie z Pojezierzem Mazurskim. Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego prowadzi przez Iławę, Ostródę, Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Węgorzewo, Gołdap w kierunku Litwy i Białorusi.

#### **14.5 SZLAKI PIESZE**

**Szlak św. Jakuba** – słynny europejski szlak pielgrzymkowy. Pierwotnie szlak zaczynał się w Estonii i biegł do Hiszpanii do grobu św. Jakuba Apostoła. Obecnie szlak w dużym stopniu utracił religijny charakter i stał się szlakiem trekkingowym.

#### **14.6 SZLAKI WODNE**

Na rzece Pasłęce znajduje się szlak kajakowy. Spływ kajakowy rzeką na jej odcinku przebiegającym na terenie gminy Gietrzwałd wymaga uprzedniego uzyskania zgody na spływ. Zgodę wydaje Zastępca Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie.



## 15 SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

### 15.1 SYSTEM SIECI WODOCIĄGOWEJ

Z sieci wodociągowej korzysta **97,4 %** ogólnej liczby mieszkańców gminy Gietrzwałd. Wg. stanu na **31.12.2017r.** długość sieci wodociągowej wynosiła 150,0 km. Liczba przyłączy do budynków mieszkalnych była równa 1418.

Większość miejscowości na terenie Gminy posiada sieć wodociągową podłączoną do Stacji Uzdatniania Wody. Wodociągi wiejskie posiadają miejscowości: Łupstych, Kudypy, Gronity, Naterki, Sząbruk, Siła, Unieszewo, Barwiny, Cegłowo, Łajsy, Pęglity, Gietrzwałd, Nagłady, Woryty, Rentyny, Podleжки, Łęguty, Biesal, Tomaryny, Tomarynki, Rapaty, Dłużki, Śródka, Smoleń, Guzowy Młyn.

Jedynie południowo-zachodni rejon gminy - Sołectwa: Jadaminy, Parwółki i Guzowy Piec obecnie nie posiadają sieci wodociągowej.

Wodę w Gminie pozyskuje się ze studni głębinowych pobierających wodę z utworów czwartorzędowych.

#### *Charakterystyka stacji uzdatniania wody w Gminie*

- a) **SUW w Gietrzwałdzie** - obsługuje miejscowości: Gietrzwałd, Woryty, Rentyny, Nagłady, Łajsy, Pęglity. Parametry poboru:  $Q = 40 \text{ m}^3/\text{h}$ . Wody popłuczne odprowadzane są krytym rurociągiem podziemnym do rowu mającego połączenie z jez. Giłwa.
- b) **SUW w Sząbruku** - obsługuje miejscowości: Sząbruk, Siła, Naterki, Gronity, Kudypy. Parametry poboru:  $Q = 82 \text{ m}^3/\text{h}$ . Wody popłuczne odprowadzane są rurociągiem podziemnym do rowu melioracyjnego uchodzącego do jeziora Świętajno - Naterskie.
- c) **SUW w Unieszewie** - obsługuje miejscowość Unieszewo, Cegłowo. Parametry poboru:  $Q = 10 \text{ m}^3/\text{h}$ . Wody popłuczne odprowadzane są do naturalnego zbiornika wodnego.
- d) **SUW w Biesalu** - obsługuje miejscowości: Biesal, Tomaryny, Podleжки, Tomarynki, Rapaty, Dłużki, Śródka, Zdrojek. Parametry poboru:  $Q = 28,3 \text{ m}^3/\text{h}$ . Wody popłuczne odprowadzane są kanałem krytym do stawu.
- e) **SUW w Łęgutach** - obsługuje miejscowość Łęguty. Parametry poboru:  $Q = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ . Wody popłuczne odprowadzane są siecią kanalizacyjną do rzeki Pasłęki.
- f) **SUW w Jadaminach** - kontenerowa lokalna stacja uzdatniania wraz z siecią wodociągów. Uruchomiona w 2010r. Planuje się, po wybudowaniu wodociągu Biesal - Jadaminy (w związku z planowanym zwodociągowaniem kolonii Biesal, m.in. terenów inwestycyjnych gminy i budynku socjalnego) przeniesienie stacji uzdatniania do miejscowości Parwółki. Zaistniała by wówczas możliwość włączenia do stacji zakładowej sieci wodociągowej LP w celu zaopatrzenia mieszkańców w wodę.

Woda podawana do sieci ze stacji uzdatniania wody w Gietrzwałdzie, Biesalu, Sząbruku, Łęgutach i Unieszewie pod względem fizyko-chemicznym i mikrobiologicznym odpowiada wymaganiom sanitarnym określonym w załączniku nr 1-2 do Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Potwierdzeniem tego są przeprowadzane przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną badania wody. Jakości nie spełnia woda tylko w ujęciu gospodarczym w Jadaminach.

Na terenie gminy istnieją możliwości ujmowania wód użytkowych wgłębnych (brak deficytu wody) - w perspektywie nie będzie to stanowiło bariery rozwojowej.

Ponadto na terenie Gminy działa szereg ujęć i sieci wodociągowych obsługujących konkretne budynki lub zespoły budynków eksploatowanych przez osoby prywatne i przedsiębiorstwa. Na terenie gminy występują również małe zakładowe stacje wodociągowe jak: INDYKPOL Biesal, Zaskwierki, Obiekt „Romantyka” w Łęguckim Młynie, Pensjonacik „Iza” w Łopkajnach, Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Sp. z o.o. „Rollajsy” w Łajsach, Wienenberger w Unieszewie.

### 15.2 SYSTEM SIECI KANALIZACJI SANITARNEJ

Gospodarka ściekowa Gminy obejmuje dwa obszary:

- wschodnia część gminy, sąsiadująca z miastem Olsztynem skierowuje ścieki do systemu kanalizacji sanitarnej miasta. Olsztyn obejmuje miejscowości: Kudypy, Naterki, Sząbruk, Gronity, Łupstych, Unieszewo, Barwiny. Teren ten objęty jest wyznaczoną Aglomeracją Olsztyn gdzie zastosowanie ma Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, który wyznacza realizację w/w założeń aglomeracji do 31 grudnia 2015r.;
- zachodnia część gminy posiada trzy oczyszczalnie ścieków: w Gietrzwałdzie, Biesalu i Łęgutach obsługujące miejscowości: Gietrzwałd, Łajsy, Rentyny, Biesal, Podlejski, Łęguty Nagłady, Woryty i Pęglity.

Funkcjonuje też mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Grazymach. Jest to zakładowa oczyszczalnia Domu Pomocy Społecznej.

**Tabela 28.**

**Wykaz oczyszczalni ścieków na terenie gminy Gietrzwałd**

| ISTNIEJĄCE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW |            |                                   |                                      |                                                |
|----------------------------------|------------|-----------------------------------|--------------------------------------|------------------------------------------------|
| L. p.                            | Wieś       | Przepływ<br>[m <sup>3</sup> /d]   | Lokalizacja, nr działki ew.          | Odbiornik                                      |
| 1                                | Gietrzwałd | $Q_{dśr} = 400$<br>$Q_{dmax}=500$ | 52, 49, 51/2, 32<br>Obręb Gietrzwałd | Rów melioracyjny<br>uchodzący do rzeki Giłwy   |
| 2                                | Łęguty     | $Q_{dśr} = 23$                    | 5/20 obręb Łęguty                    | Rzeka Pasłęka                                  |
| 3                                | Biesal     | $Q_{dśr} = 173$                   | 10/5 obręb Biesal                    | Rów melioracyjny<br>uchodzący do rzeki Pasłęki |

*Źródło: Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych gminy Gietrzwałd na lata 2012-2016*

Gospodarka ściekowa na pozostałym terenie Gminy oparta jest w głównej mierze o zbiorniki bezodpływowe. W 2014r. na terenie gminy znajdowało się 160 szczelnych zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe (szamb), 10 przydomowych oczyszczalni ścieków oraz 1 stacja zlewna.

Istniejące, często nieszczelne szamba stanowią potencjalne źródła trwałych zanieczyszczeń użytkowych warstw wodonośnych. Na tych terenach zaleca się realizację sieci kanalizacji sanitarnej i to zadanie powinno stanowić priorytet.

Do osiągnięcia 100% skanalizowania gminy pozostały miejscowości: Cegłowo, Tomarynki, Tomaryny, Śródka, Salminek, Jadaminy, Parwółki, Barduń, Zaskwierki, Łęgucki Młyn, Łobkajny, Zdrojek, Rapaty, Dłużki oraz zabudowa kolonijna w miejscowościach: Biesal, Gietrzwałd, Gronity, Sząbruk, Unieszewo.

Z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta 93 % ogólnej liczby mieszkańców gminy Gietrzwałd. Wg. stanu na 31.12.2017r. długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosiła 128,4 km. Liczba przyłączy była równa 1331.

### 15.3 SYSTEM SIECI GAZOWEJ

Przez Gietrzwałd przebiega też sieć gazowa niskiego i średniego ciśnienia. Z zaopatrzenia w gaz z sieci gazowej korzysta część mieszkańców Gietrzwałdu, Naterki, Unieszewa i Sząbruka t.j. 12,4 % ogólnej liczby ludności. Jedynie wieś Naterki, kompleks zabudowy rekreacji indywidualnej Sząbruk – Siła, wieś Sząbruk oraz stacja PKP w Unieszewie posiadają sieć gazową rozdzielczą.

Na terenie miejscowości Gietrzwałd gaz jest doprowadzony jedynie do budynku gimnazjum.

#### **15.4 SYSTEM ELEKTROENERGETYCZNY**

Obszar Gminy Gietrzwałd usytuowany jest na terenie działania Zakładu Energetycznego S.A. w Olsztynie w Rejonach Energetycznych Ostróda i Olsztyn. Zaopatrzenie w energię elektryczną Gminy odbywa się ze stacji GPZ Gietrzwałd 110/15 kV pracującej w relacji linii 110 kV MĄTKI – OSTRÓDA. W GPZ Gietrzwałd pracującym w układzie H4 zainstalowane są dwa transformatory 110/15 kV o mocy 10 MVA i 16 MVA. Stacja ta po stronie 15 kV wyposażona jest w 32 polową rozdzielnię, z której wyprowadzone są linie rozdzielcze 15 kV przebiegające przez teren gminy, drugostronnie włączone do:

- GPZ 110/15 Olsztyn;
- GPZ 110/15 kV Ostróda;
- GPZ 110/15 Olsztynek;
- do stacji 15/15 kV PZ Mostkowo, 15/15 kV PZ ŁUKTA;
- oraz dwie linie SN 15 kV zasilające stacje przekształtnikową zasilającą trakcję PKP w Biesalu.

Energia elektryczna do odbiorców doprowadzona jest, w większości poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV promieniowo podłączone do sieci rozdzielczej 15 kV. Przez teren Gminy przebiega dwutorowa linia napowietrzna wysokiego napięcia 110 kV stanowiąca ważny element Sieci Rozdzielczej 110 kV, relacji Mątki – Olsztynek i Mątki – Olsztyn. Ważnym elementem sieci energetycznej przesyłowej krajowego systemu elektroenergetycznego jest też elektrownia wodna w Gietrzwałdzie.

Wszystkie miejscowości poprzez linie energetyczne 15 kV i stacje transformatorowe zasilane są w energię elektryczną.

#### **15.5 SYSTEM CIEPŁOWNICZY**

Wsie w Gminie nie posiadają centralnego zaopatrzenia w ciepło. Obecnie zaopatrzenie w ciepło odbywa się w sposób indywidualny poprzez małe lokalne kotłownie zaopatrujące w ciepło poszczególne obiekty. Do celów grzewczych w gospodarstwach domowych wykorzystywane jest głównie paliwo stałe.

#### **15.6 GOSPODARKA ODPADAMI**

Na terenie gminy Gietrzwałd obowiązuje „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Gietrzwałd” stanowiący Załącznik do Uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XXX /290/ 2013 z dnia 7 marca 2013 r. W gminie funkcjonuje Zakład Gospodarki Komunalnej przy ul. Olsztyńskiej 2 w Gietrzwałdzie.

Zgodnie z opracowaniem pn. „Wykaz firm które uzyskały wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie gminy Gietrzwałd” na terenie gminy działają następujące przedsiębiorstwa posiadające zezwolenia na świadczenie usług związanych z utrzymaniem czystości i porządku w gminie: Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych RUDNO Sp. z o.o., REMONDIS OLSZTYN Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością S.K.A., KOMA Usługi Komunalne Jakub Maniak, „KRYSTAN” Stanisław Szczerba, Olsztyński Zakład Komunalny Sp. z o.o., M P K Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe „CZYŚCIOCH” Sp. z o.o., Zakład Usług Transportowych i Komunalnych s.c. Dariusz Jastrzębski Edwarda Jastrzębska oraz Błysk-Bis Sp. z o.o.

Gmina Gietrzwałd jest jedną z gmin ujętych w programie pn. „System zagospodarowania odpadów komunalnych w Olsztynie. Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów.” Zakładu Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o. o. w Olsztynie. Program ma na celu rozwiązanie

problemu gospodarki odpadami na terenie 37 gmin województwa warmińsko-mazurskiego. W ramach realizacji inwestycji jest przewidziana m. in. budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Olsztynie, Stacji Przeladunkowych wraz z Punktami Dobrowolnego Gromadzenia Odpadów czy rekultywacja 8 składowisk odpadów przeznaczonych do zamknięcia.

### **15.7 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII**

W obrębie Łęguty zlokalizowana jest elektrownia biogazowa zlokalizowana w południowo-zachodniej części działki o nr ew. 4/110. Moc nominalna – 1,052 MW. Biogazownia wykorzystuje odpady organiczne takie jak: kiszonki z kukurydzy, gnojownicy, gliceryny itp.

Ponadto na terenie gminy zaobserwować można mikroinstalacje solarne. Instalacja lamp solarnych jest szczególnie opłacalna pod względem ekonomicznym na terenach odległych od istniejącej zabudowy miejscowości. Doprowadzenie linii energetycznych do odległych miejsc generuje większe koszty finansowe. Lampy solarne w stosunku do tradycyjnego oświetlenia generują większe oszczędności.

Ponadto na terenie gminy znajdują się obiekty małej energetyki wodnej:

- Łęgucki Młyn –jaz, w zlewni Pasłęki km 137+250, o mocy 70 kW;
- Łęguty – jaz, w zlewni Pasłęki km 138+650, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy km 10+890, o mocy 20 kW;
- Gietrzwałd w zlewni Giłwy, o mocy 10 kW.

## **16 PODSUMOWANIE**

### **Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe**

Gmina Gietrzwałd jest niezwykle zróżnicowaną jednostką. Charakteryzuje się różnorodnością przyrodniczo-kulturową. Na jej terenie występują trzy fragmenty obszarów chronionego krajobrazu, trzy fragmenty obszarów Natura 2000, ponad 30 pomników przyrody i rezerwat przyrody. Niewątpliwie mnogość form ochrony przyrody wiąże się również z aspektem negatywnym – tj. reżimami w zakresie wprowadzania funkcji przemysłowych i produkcyjnych.

Równie bogate jest dziedzictwo kulturowe gminy Gietrzwałd – zaczynając od Sanktuarium Maryjnego w miejscowości Gietrzwałd (stanowiącego miejsce kultu religijnego o znaczeniu krajowym) a kończąc na szeregu obiektów zabytkowych i parku kulturowym. Wiele miejscowości gminy posiada tradycyjną, warmińską zabudowę wsi. Układy ruralistyczne wybranych miejscowości powinny zostać poddane ochronie. Na terenie gminy znajdziemy również mnóstwo kapliczek warmińskich, krzyży i przydrożnych alei drzew.

### **Gospodarka i turystyka**

Głównymi funkcjami, jakie rozwijają się w gminie są: rolnictwo, usługi i przemysł. Miejsca pracy oferują np. ферmy drobiu czy tartaki. Rozwój funkcji leśnej ma związek z dużą lesistością – lasy zajmują około połowę ogólnej powierzchni gminy. Najkorzystniejsze warunki przyrodniczo – rolnicze do uprawy rolnictwa występują w obrębach geodezyjnych: Podlejski, Gietrzwałd, Łęguty i Pęglity. Korzystne - w obrębach: Biesal, Gronity, Naterki, Woryty, Sząbruk, Tomaryny, Unieszewo. Najłabsze w obrębach: Dłużki, Łupstych, Guzowy Piec, Parwółki, Śródka. W pozostałych obrębach geodezyjnych (Gronity, Jadaminy, Nagłady, Rapaty, Salminek) występują przeciętne warunki przyrodniczo – rolnicze do rozwoju funkcji rolnej.

Gmina cechuje się też dużym potencjałem turystycznym – znajdziemy tu lasy, kilkanaście jezior a także inne atrakcje turystyczne jak choćby wymienione wcześniej Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie, ogród botaniczny w Kudypach czy pole golfowe w Naterkach. Gmina jest jedną z najchętniej odwiedzanych przez turystów gmin powiatu olsztyńskiego. Miejsca noclegowe oferują hotele, pola kempingowe czy gospodarstwa agroturystyczne. Ofertę turystyczną gminy Gietrzwałd mogą wzbogacić m. in. regionalna kuchnia, kultywowanie i promowanie ludowych tradycji i obrzędów oraz rękodzielnictwo.

### **Wpływ Olsztyna na rozwój gminy Gietrzwałd**

Gmina znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie Olsztyna, stolicy województwa. Wpływ ośrodka miejskiego na gminę jest szczególnie widoczny w miejscowościach zlokalizowanych we wschodniej części gminy – Sząbruku, Worytach, Naterkach, Unieszewie i Gronitach. W wymienionych wsiach obserwuje się stopniowy zanik funkcji rolniczych a rozwój funkcji mieszkalnej jednorodzinnej. Dobre połączenie komunikacyjne z Olsztynem wpływa na napływ ludności miejskiej na tereny wiejskie w gminie Gietrzwałd. Większość osiedleńców dojeżdża do pracy w mieście. Napływ ludności miejskiej ma wpływ również na architekturę wsi warmińskiej. Nierzadko powstają bogate rezydencje a nie każda swym wyglądem nawiązuje do tradycyjnej zabudowy wsi warmińskiej. Innym problemem, na jaki należy zwrócić uwagę jest aspekt integracji ludności „starej” (rdzenna ludność, często biedniejsza) z „nową” (ludność napływowa z Olsztyna, zazwyczaj o wyższym statusie majątkowym, często nieintegrującą się z miejscowością, w której mieszka czy gminą Gietrzwałd).

Zachodnia część gminy rozwija się z mniejszą dynamiką. W tamtejszych miejscowościach obserwuje się mniejsze przyrosty ludności w porównaniu z rokiem poprzednim. Nie wszystkie miejscowości są ponadto zwodociągowane i skanalizowane.

### **Prognoza demograficzna**

Gmina Gietrzwałd to również gmina, którą cechuje dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. Liczba ludności w ostatnich latach wzrasta systematycznie. Prognozuje się, że liczba ludności w okresie perspektywicznym będzie rosła, głównie z powodu napływu ludności miejskiej. W gminie występuje podaż działek budowlanych na sprzedaż, wydzielonych geodezyjnie głównie pod budownictwo mieszkalne jednorodzinne. Liczba ludności „rdzennej”, będzie malała – głównie młode osoby będą migrowały do miast w celu zarobkowym i edukacyjnym.

W porównaniu do pozostałych gmin z powiatu olsztyńskiego, gmina Gietrzwałd zalicza się do grupy gmin gdzie zauważa się dużą dynamikę zmian i potencjał rozwoju. W związku z powyższym istotne jest określenie w części Studium dotyczącej Kierunków zasad polityki przestrzennej i kierunków rozwoju, które umożliwią dalszy rozwój gminy Gietrzwałd i będą oparte na rzeczywistych możliwościach gminy i uwarunkowaniach jej rozwoju. Szczególną uwagę należy zwrócić na opracowywane w przyszłości miejscowe plany zagospodarowania terenu przy sporządzaniu których należy mieć na uwadze chłonność projektowanej zabudowy, ruchy migracyjne i prognozy demograficzne.

# 17 ANEKSY

## 1. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

| L.p. | Adres                               | Obiekt                                                                                                                          | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków   |
|------|-------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------|
|      | <b>Barduń</b> , dz. geod. nr 3227/1 | cmentarz ewangelicki, dawny z żeliwnym krzyżem nagrobnym oraz żeliwnymi ogrodzeniami kwater                                     | XIX w.                      | ---                    |
|      | Barduń 1                            | budynek mieszkalny, murowany, ob. leśnictwo                                                                                     | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Barduń 3                            | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | <b>Barwiny</b> , dz. geod. nr 6/18  | park krajobrazowy                                                                                                               | początek XX w.              | A-1746 z 30.12.1986 r. |
|      | <b>Biesal</b> , dz. geod. nr 18     | kaplica ewangelicka, ob. kościół rzymskokatolicki, parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP                                   | 1924 r.                     | A-4138 z 18.01.2000 r. |
|      | Biesal, dz. geod. nr 18             | cmentarz ewangelicki, przykościelny, ob. parafialny                                                                             | początek XX w.              | A-4138 z 18.01.2000r.  |
|      | Biesal, dz. geod. nr 21             | cmentarz ewangelicki, dawny                                                                                                     | XIX w.                      | ---                    |
|      | Biesal, dz. geod. nr 140            | zespół stacji kolejowej wraz z historyczną zabudową w postaci siedmiu obiektów, z brukowanym dojazdem oraz z zielenią urządzoną | 1871 – 1873 r.              | A-4592 z 02.04.2012 r. |
|      | Biesal 3                            | budynek mieszkalny, murowany z budynkiem gospodarczym                                                                           | początek XX w.              | ---                    |
|      | Biesal, przy Straży Pożarnej        | kapliczka przydrożna                                                                                                            |                             | ---                    |
|      | Biesal 18                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | 1910 r.                     | ---                    |
|      | Biesal 26                           | budynek mieszkalny, drewniany                                                                                                   | koniec XIX - początek XX w. | ---                    |
|      | Biesal 30                           | zespół dworsko-folwarczny:<br>- dwór<br>- stajnia<br>- obora/chlew                                                              | początek XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 39                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20. XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 46                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 47                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 49                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 51                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 56                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 57                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 62                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 63                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 64                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20. XX w.              | ---                    |
|      | Biesal 66                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Biesal 74                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Biesal, koło 82                     | kapliczka                                                                                                                       | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Biesal 83                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | <b>Dłużki</b> 1                     | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | 1928 r.                     | ---                    |
|      | Dłużki 9                            | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | 1918 r.                     | ---                    |
|      | Dłużki 15                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Dłużki 19                           | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | <b>Gietrzwałd</b> , ul. Drzewna     | kapliczka przydrożna                                                                                                            | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Klasztorna 1        | organistówka, ob. budynek administracyjny Sanktuarium Matki Bożej Gietrzwałdzkiej                                               | 1884 r.                     | A-4234 z 20.09.2002 r. |

| L.p. | Adres                                                                           | Obiekt                                                                          | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków   |
|------|---------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------|
|      | Gietrzwałd, ul. Klasztorna 2 (d. 17)                                            | budynek klasztorny, ob. seminarium                                              | przełom XIX i XX w.         | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Klasztorna 2                                                    | kapliczka przy budynku Domu Rekolekcyjnego                                      | po 1884 r.                  | A-3127 z 19.03.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 3                                                     | budynek mieszkalny, murowany, tzw. dom Samulowskich                             | 2. połowa XIX w.            | A-1198 z 19.09.1973 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | kościół p.w. Narodzenia NMP oraz dwa barokowe obrazy i gotycka, drewniana pieta | XV w., 1878 – 1884 r.       | A-221 z 26.08.1949 r.  |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | kaplica wotywna p.w. św. Józefa, ob. kaplica pogrzebowa                         | ok. 1880 r.                 | A-4235 z 20.09.2002 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | kapliczka na cmentarzu przykościelnym, tzw. kapliczka objawienia                | po 1884 r.                  | A-3103 z 19.02.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | kapliczka na cmentarzu przykościelnym                                           | po 1884 r.                  | A-3133 z 19.03.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | ogrodzenie kwatery na cmentarzu przykościelnym                                  | 2. połowa XIX w.            | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 4                                                     | plebania, ob. dom zakonny Zakonu Kanoników Regularnych Laterańskich             | 1915 r.                     | A-4236 z 20.09.2002 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Kościelna 5                                                     | budynek mieszkalny, murowany, dawniej budynek szkoły polskiej                   | 2. połowa XIX w.            | A-1596 z 30.09.1985 r. |
|      | Gietrzwałd, skrzyżowanie ulic: Kościelnej, Olsztyńskiej, Ostródzkiej i Szkolnej | kapliczka przydrożna                                                            | 2. połowa XIX w.            | A-3128 z 19.03.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, skrzyżowanie ulicy Kościelnej i Stadionowej                         | kapliczka przydrożna                                                            | koniec XVIII w.             | A-222 z 20.03.1957 r.  |
|      | Gietrzwałd, ul. Kwiatowa 1 (d. nr 55)                                           | budynek mieszkalny, murowany                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Kwiatowa 5 (d. nr 56)                                           | budynek mieszkalny, murowany                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Łąkowa, koło nr 2 (d. nr 109)                                   | krzyż przydrożny, żelazny                                                       | 1914 r.                     | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 9 (d. 16)                                            | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                         | koniec XIX w.               | A-3002 z 25.01.1990 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 16 (d. nr 14)                                        | budynek mieszkalny, murowano-drewniany                                          | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 27 (d. 2)                                            | budynek mieszkalny, murowany                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Olsztyńska 75 (d. nr 106)                                       | zespół:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy              | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Ostródzka 1                                                     | budynek mieszkalny, murowany                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Ostródzka 8 (d. nr 44)                                          | budynek mieszkalny, murowany                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Ostródzka, obok nr 15 (d. nr 43)                                | kapliczka przydrożna                                                            | 2. połowa XIX w.            | A-3132 z 19.03.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Ostródzka, obok nr 32                                           | kapliczka przydrożna                                                            | koniec XIX w.               | ---                    |



| L.p. | Adres                                               | Obiekt                                                                                                                                               | Datowanie                               | Nr rejestru zabytków   |
|------|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|------------------------|
|      | Gietrzwałd, ul. Spacerowa 9 (d. nr 68)              | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                         | koniec XIX – początek XX w.             | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Spacerowa 32 i 34 (d. 74)           | kapliczka przydrożna                                                                                                                                 | 2. połowa XIX w.                        | A-3129 z 19.03.1991 r. |
|      | Gietrzwałd, ul. Stadionowa                          | cmentarz katolicki, parafialny                                                                                                                       | XIX w.                                  | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Szkolna                             | krzyż przydrożny, drewniany                                                                                                                          | 1868 r.                                 | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Szkolna 8 (d. nr 103)               | budynek szkolny, murowany                                                                                                                            | lata 20.-30. XX w.                      | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Szkolna 13 (d. nr 101)              | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora murowana                                                                                       | koniec XIX – początek XX w.             | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Szkolna, koło nr 17/17A (d. nr 100) | kapliczka przydrożna                                                                                                                                 | koniec XIX w.                           | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Świętego Jakuba 10 (d. nr 87)       | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                         | początek XX w.                          | ---                    |
|      | Gietrzwałd, ul. Zakonna 1 (d. 13)                   | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                              | 2. połowa XIX w.                        | A-1708 z 4.09.1986 r.  |
|      | <b>Grazymy</b> , dz. geod. nr 2                     | cmentarz ewangelicki, dawny                                                                                                                          | XIX w.                                  | ---                    |
|      | Grazymy 1                                           | budynek pałacu w zespole pałacowo-folwarcznym                                                                                                        | 1924 r., na wcześniejszych fundamentach | A-767 z 21.02.1968 r.  |
|      | Grazymy, dz. geod. nr 1/1, nr budynków 2 i 2a       | zabudowa gospodarcza zespołu pałacowo-folwarcznego:<br>- stajnia<br>- budynek gospodarczy<br>- suszarnia owoców<br>- mur<br>- szklarnia<br>- oficyna | początek XX w.                          | ---                    |
|      | Grazymy, dz. geod. nr 3 i 1/3                       | park krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym                                                                                                     | początek XX w.                          | A-1754 z 30.12.1986 r. |
|      | Grazymy 3                                           | budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (pięciorak)                                                                                       | początek XX w.                          | ---                    |
|      | Grazymy 4                                           | budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (trojak)                                                                                          | początek XX w.                          | ---                    |
|      | Grazymy 5                                           | budynek mieszkalny, murowany w zespole folwarcznym (czworak)                                                                                         | początek XX w.                          | ---                    |
|      | <b>Gronity</b>                                      | wiadukt kolejowy kamienny                                                                                                                            | lata 80. XIX w.                         | ---                    |
|      | Gronity, ul. Gietrzwałdzka 3 (d. 2)                 | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                         | początek XX w.                          | ---                    |
|      | Gronity, ul. Olsztyńska 4 (d. 16)                   | budynek mieszkalno-gospodarczy, murowano-drewniany                                                                                                   | koniec XIX w.                           | ---                    |
|      | Gronity, ul. Olsztyńska 17 (d. 25)                  | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                              | koniec XIX w.                           | ---                    |
|      | Gronity, ul. Olsztyńska 19 (d. 24)                  | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                         | koniec XIX – początek XX w.             | ---                    |
|      | Gronity, koło , ul. Olsztyńska 19 (d. 24)           | kapliczka przydrożna                                                                                                                                 | koniec XIX w.                           | ---                    |

| L.p. | Adres                                                            | Obiekt                                                                                                                                                          | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków   |
|------|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------|
|      | Gronity, ul. Olsztyńska, koło nr 36                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                            | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | <b>Guzowy Młyn 33</b>                                            | zespół młyna i elektrowni wodnej                                                                                                                                | początek XX w.              | A-4030 z 16.12.1997 r. |
|      | <b>Guzowy Piec</b> , dz. geod. nr 33                             | cmntarz ewangelicki, ob. katolicki                                                                                                                              | XIX w.                      | ---                    |
|      | Guzowy Piec 2                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 3                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Guzowy Piec 4                                                    | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 5                                                    | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 6                                                    | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 9                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Guzowy Piec 12                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 14                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 15                                                   | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | początek XX w.              | ---                    |
|      | Guzowy Piec 17                                                   | budynek szkolny, murowany, ob. pensjonat                                                                                                                        | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 18                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Guzowy Piec 20                                                   | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Guzowy Piec 21                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | początek XX w.              | ---                    |
|      | <b>Jadaminy 2</b>                                                | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                                                                         | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Jadaminy 4                                                       | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Jadaminy, koło nr 4                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                            | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Jadaminy 6                                                       | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | <b>Kudypy</b> , plac na rozdrożu drogi Olsztyn-Sząbruk-Unieszewo | kapliczka przydrożna                                                                                                                                            | 2. połowa XIX w.            |                        |
|      | Kudypy 4                                                         | budynek mieszkalny, murowany (Nadleśnictwo)                                                                                                                     | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | <b>Łajsy 1</b>                                                   | budynek szkolny, murowany                                                                                                                                       | początek XX w.              | ---                    |
|      | Łajsy 14                                                         | budynek dróżnicówki, murowany                                                                                                                                   | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Łajsy 2                                                          | dwór murowany w zespole dworsko-folwarcznym                                                                                                                     | 1881 – 1882 r.              | A-4027 z 15.12.1997 r. |
|      | Łajsy, dz. geod. nr 23/23                                        | zabudowa gospodarcza zespołu dworsko-folwarcznego: obora, stajnia, stodoła, chlew                                                                               | koniec XIX w.               | A-1751 z 30.12.1986 r. |
|      | Łajsy, dz. geod. nr 23/23                                        | spichlerz murowany w zespole dworsko-folwarcznym                                                                                                                | koniec XIX w.               | A-2518 z 11.10.1988 r. |
|      | Łajsy, dz. geod. nr 12/23                                        | park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym                                                                                                                 | koniec XIX w.               | A-1751 z 30.12.1986 r. |
|      | <b>Łęgucki Młyn 1</b>                                            | młyn i tartak – elektrownia wodna                                                                                                                               | początek XX w.              | ---                    |
|      | <b>Łęguty</b> , dz. geod. nr 4/4                                 | cmntarz ewangelicki                                                                                                                                             | XVIII w.                    | ---                    |
|      | <b>Łęguty</b> , dz. geod. nr 4/4                                 | kościół ewangelicki wraz z wyposażeniem wnętrza oraz otaczającymi drzewami i cmentarzem                                                                         | 1737 – 1738 r.              | A-3 z 18.07.1949 r.    |
|      | Łęguty, dz. geod. nr 1/4, 1/6, 1/7, 1/22                         | zabudowa gospodarcza zespołu folwarcznego (rządówka, obora/stajnia/spichlerz, cegielnia, chlewnia I, chlewnia II, stodoła I, stodoła II oraz pozostałości parku | początek XX w.              | ---                    |
|      | Łęguty, dz. geod. nr                                             | elektrownia wodna                                                                                                                                               | początek XX w.              | ---                    |

| L.p. | Adres                                                          | Obiekt                                                | Datowanie                              | Nr rejestru zabytków      |
|------|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------|
|      | 23/4                                                           |                                                       |                                        |                           |
|      | Łęguty 3                                                       | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX –<br>początek XX w.         | ---                       |
|      | Łęguty 7a/7b                                                   | budynki mieszkalne, murowane (szkolne)                | początek XX w. –<br>lata 20.-30. XX w. | ---                       |
|      | Łupstych, koło nr<br>39a                                       | kapliczka „z trzema dębami”                           | koniec XIX w.                          | ---                       |
|      | Łupstych 44                                                    | budynek mieszkalny, murowany                          | lata 20.-30. XX w.                     | ---                       |
|      | Łupstych 46                                                    | budynek mieszkalny, murowany                          | lata 20.-30. XX w.                     | ---                       |
|      | <b>Naglady</b> , ul. Wiejska<br>11                             | kapliczka przydrożna                                  | 2. połowa XIX w.                       | A-3286 z<br>2.03.1992 r.  |
|      | Naglady 35                                                     | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX –<br>początek XX w.         | ---                       |
|      | Naglady 38                                                     | budynek mieszkalny, murowany                          | początek XX w.                         | ---                       |
|      | Naglady 40                                                     | budynek mieszkalny, murowany                          | początek XX w.                         | ---                       |
|      | Naglady, ul.<br>Brzozowa 9<br>(d. nr 34)                       | budynek mieszkalny, murowany                          | początek XX w.                         | ---                       |
|      | Naglady,<br>skrzyżowanie ulic<br>Unieszewskiej i<br>Śródleśnej | krzyż przydrożny                                      | 1915 r.                                | ---                       |
|      | Naglady, ul. Wiejska<br>11 (d. 28)                             | kapliczka z dzwonnniczką                              | 2. połowa XIX w.                       | A-3274 z<br>12.02.1992 r. |
|      | Naglady, ul. Wiejska<br>17<br>(d. nr 25)                       | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX –<br>początek XX w.         | ---                       |
|      | Naglady, ul. Wiejska,<br>koło nr 27<br>(d. nr 22)              | kapliczka przydrożna                                  | 2. połowa XIX w.                       | ---                       |
|      | Naglady, ul. Wiejska<br>34<br>(d. nr 17)                       | budynek mieszkalny, murowany                          | 1935 r.                                | ---                       |
|      | Naglady, ul. Wiejska<br>38<br>(d. nr 19)                       | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora | początek XX w.                         | ---                       |
|      | Naglady, ul. Żurawia,<br>koło nr 18<br>(d. nr 45)              | kapliczka przydrożna                                  | 2. połowa XIX w.                       | ---                       |
|      | Naglady, ul. Żurawia<br>34<br>(d. nr 41)                       | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora | początek XX w.                         | ---                       |
|      | <b>Naterki</b> , ul.<br>Bursztynowa 13<br>(d. nr 22)           | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX w.                          | ---                       |
|      | Naterki, ul.<br>Bursztynowa 14<br>(d. nr 20)                   | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX w.                          | ---                       |
|      | Naterki, ul.<br>Bursztynowa 15<br>(d. nr 23)                   | budynek mieszkalny, murowany                          | koniec XIX w.                          | ---                       |
|      | Naterki, ul.<br>Bursztynowa, przy<br>nr 16                     | kapliczka z dzwonnniczką                              | 2. połowa XIX w.                       | ---                       |
|      | Naterki, ul.<br>Bursztynowa 25<br>(d. nr 11)                   | budynek mieszkalny, murowany                          | początek XX w.                         | ---                       |
|      | Naterki, ul.<br>Bursztynowa 33 (d.<br>9)                       | kapliczka przydrożna                                  | 2. połowa XIX w.                       | ---                       |

| L.p. | Adres                                 | Obiekt                                                                                     | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków |
|------|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|----------------------|
|      | Naterki, ul. Bursztynowa 37 (d. 8)    | budynek mieszkalny, murowany                                                               | lata 20.-30. XX w.          | ---                  |
|      | Naterki, ul. Diamentowa 3 (d. nr 41)  | budynek mieszkalny, murowany                                                               | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Naterki, ul. Diamentowa 10 (d. 40)    | budynek mieszkalny, murowany                                                               | początek XX w.              | ---                  |
|      | Naterki, koło , ul. Hestii 7 (d. 6)   | kapliczka przydrożna                                                                       | 2. połowa XIX w.            | ---                  |
|      | Naterki, ul. Golfowa 17 (d. 14)       | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany (z facjata i balkonem)<br>- budynek gospodarczy | lata 20. XX w.              | ---                  |
|      | Naterki, ul. Golfowa 21 (d. 12)       | zespół szkolny:<br>- szkoła<br>- budynek gospodarczy I<br>- budynek gospodarczy II         | początek XX w.              | ---                  |
|      | Naterki, ul. Rubinowa                 | zespół kolejowy:<br>- budynek strażnicy kolejowej<br>- nastawnia                           | lata 80. XIX w.             | ---                  |
|      | Naterki, Plac na Rozdrożu             | kapliczka przydrożna                                                                       | 2. połowa XIX w.            | ---                  |
|      | <b>Nowy Młyn</b> , dz. geod. nr 406   | kaplica filialna                                                                           | 1874 r.                     | ---                  |
|      | Nowy Młyn 84                          | budynek mieszkalny, murowany                                                               | koniec XIX w.               | ---                  |
|      | <b>Parwółki</b> , dz. geod. nr 3253/4 | cmentarz ewangelicki, dawny                                                                | XIX w.                      | ---                  |
|      | Parwółki 4                            | budynek szkolny, murowany                                                                  | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Parwółki 7                            | budynek mieszkalny, murowany                                                               | 1932 r.                     | ---                  |
|      | <b>Pęglity 3</b>                      | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                                      | początek XX w.              | ---                  |
|      | Pęglity 4                             | budynek mieszkalny, murowany                                                               | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Pęglity, koło nr 5                    | krzyż drewniany                                                                            | początek XX w.              | ---                  |
|      | Pęglity 9                             | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy<br>- stodoła           | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Pęglity, koło nr 10                   | kapliczka przydrożna                                                                       | 2. połowa XIX w.            | ---                  |
|      | Pęglity 13                            | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany (dworek)<br>- obora                             | początek XX w.              | ---                  |
|      | Pęglity 15                            | budynek mieszkalny, murowany                                                               | początek XX w.              | ---                  |
|      | Pęglity, koło nr 15                   | krzyż metalowy                                                                             | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Pęglity 19                            | budynek szkolny, murowany                                                                  | koniec XIX – początek XX w. | ---                  |
|      | Pęglity 20                            | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy                        | początek XX w.              | ---                  |
|      | <b>Podlejki 6</b>                     | budynek mieszkalny, murowany                                                               | początek XX w.              | ---                  |
|      | Podlejki, koło nr 6                   | kapliczka przydrożna                                                                       | 2. połowa XIX w.            | ---                  |
|      | Podlejki 7                            | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                    | koniec XIX w.               | ---                  |
|      | Podlejki 9                            | obora murowana                                                                             | początek XX w.              | ---                  |
|      | Podlejki 10                           | budynek mieszkalny, murowany                                                               | lata 20. XX w.              | ---                  |
|      | <b>Podlejki – Łukta</b> (w            | aleja przydrożna                                                                           | początek XX w.              | ---                  |

| L.p. | Adres                                                                       | Obiekt                                                              | Datowanie                      | Nr rejestru zabytków      |
|------|-----------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|--------------------------------|---------------------------|
|      | granicach Gminy Gietrzwałd)                                                 |                                                                     |                                |                           |
|      | <b>Rapaty</b> , dz. geod. nr 94                                             | cmentarz ewangelicki, ob. komunalny                                 | XIX w.                         | ---                       |
|      | Rapaty 2                                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                        | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rapaty 8                                                                    | budynek mieszkalny, murowano-drewniany                              | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rapaty 11                                                                   | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora               | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Rapaty 12                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rapaty, koło nr 18                                                          | dzwonnica murowana                                                  | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Rapaty 19                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rapaty 24                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | koniec XIX w.                  | ---                       |
|      | Rapaty 31                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | początek XX w.---              | ---                       |
|      | Rapaty 32                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | 1925 r.                        | ---                       |
|      | <b>Rentyny</b> , dz. geod. nr 3188/4                                        | krzyż żelazny                                                       | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Rentyny 2                                                                   | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                             | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Rentyny, koło nr 4                                                          | kapliczka przydrożna                                                | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Rentyny 5                                                                   | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                             | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rentyny, koło nr 5                                                          | kapliczka przydrożna                                                | koniec XIX w.                  | ---                       |
|      | Rentyny 6                                                                   | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Rentyny 7                                                                   | budynek mieszkalny, murowany (dworek)                               | początek XX w.                 | ---                       |
|      | <b>Salminek</b> 3                                                           | budynek mieszkalny, murowany                                        | koniec XIX w.                  | ---                       |
|      | <b>Sząbruk</b> , dz. geod. nr 96                                            | cmentarz katolicki, dawny, ob. parafialny                           | XIX w.                         | ---                       |
|      | Sząbruk,<br>skrzyżowanie ulic:<br>Steffena,<br>Samulowskiego i<br>Kopernika | kapliczka przydrożna                                                | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Sząbruk,<br>skrzyżowanie ulic:<br>Hermana i<br>Samulowskiego                | kapliczka przydrożna                                                | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Jagodowa 13<br>(d. nr 53)                                   | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Jagodowa 15<br>(d. nr 52)                                   | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- wozownia            | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Jagodowa 44<br>(d. nr 55)                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Poziomkowa 7<br>(d. nr 68)                                  | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Promienna 2<br>(d. nr 71)                                   | budynek mieszkalny, murowany                                        | lata 20. XX w.                 | ---                       |
|      | Sząbruk, ul.<br>Promienna 2 (d. 71)                                         | kapliczka przydrożna                                                | 2. połowa XIX w.               | A-3270 z<br>12.02.1992 r. |
|      | Sząbruk, ul. Ptasia                                                         | kapliczka przydrożna                                                | początek XX w.                 | ---                       |

| L.p. | Adres                                   | Obiekt                                                                         | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków   |
|------|-----------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------|
|      | Aleja, przy nr 3                        |                                                                                |                             |                        |
|      | Sząbruk, ul. Ptasia Aleja 5 (d. nr 61)  | budynek mieszkalny, murowany                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Ptasia Aleja 7 (d. nr 59)  | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                          | początek XX w.              | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Samulowskiego 8 (d. 19)    | kapliczka przydrożna                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3271 z 12.02.1992 r. |
|      | Sząbruk, ul. Sportowa 1                 | budynek mieszkalny, murowany (organistówka)                                    | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena 5 (d. nr 9)       | budynek mieszkalny, murowany                                                   | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena, przy nr 5        | krzyż przydrożny, drewniany z figurą Chrystusa                                 | początek XX w.              | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena 9/11 (d. nr 5)    | budynek mieszkalny, murowany                                                   | początek XX w.              | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena 12 (d. nr 3)      | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy            | lata 20. XX w.              | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena 19 (d. nr 73)     | budynek mieszkalny, murowany                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Steffena 19 (d. 73)        | kapliczka przydrożna                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3278 z 12.02.1992 r. |
|      | Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. 28)         | kościół parafialny p.w. św. Mikołaja i Anny                                    | koniec XV w.                | A-832 z 19.03.1968 r.  |
|      | Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)      | plebania                                                                       | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)      | kaplica św. Antoniego                                                          | 1932 r.                     | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Anny 1 (d. nr 28)      | ogrodzenie cmentarza                                                           | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Anny                   | kapliczka przydrożna                                                           | 2. połowa XIX w.            | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Brunona 1 (d. nr 43)   | budynek mieszkalny, murowany                                                   | lata 20.-30. XX w.          | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Brunona 12 (d. nr 40)  | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                        | 2. połowa XIX w.            | ---                    |
|      | Sząbruk, ul. Św. Huberta 118 (d. nr 88) | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy<br>- obora | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Śródka, dz. geod. nr 57                 | cmentarz ewangelicki, dawny                                                    | XIX w.                      | ---                    |
|      | Śródka 9                                | budynek mieszkalny, murowany                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Śródka 18                               | budynek mieszkalny, murowany                                                   | początek XX w.              | ---                    |
|      | Tomaryny, dz. geod. nr 241/2            | wieża obronna mostu kolejowego na Pasłęce                                      | 1897 – 1902 r.              | A-4013 z 23.10.1997 r. |
|      | Tomaryny 86                             | zagroda:<br>- dom ryglowy                                                      | początek XX w.              | ---                    |

| L.p. | Adres                                                                          | Obiekt                                                                                                          | Datowanie                      | Nr rejestru zabytków      |
|------|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|---------------------------|
|      |                                                                                | - budynek gospodarczy<br>- stodoła<br>- piwnice (przy drodze dojazdowej do gospodarstwa)                        |                                |                           |
|      | Tomaryny 1                                                                     | budynek zajazdu, murowany                                                                                       | lata 20. XX w.                 | ---                       |
|      | Tomaryny 5                                                                     | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Tomaryny 11                                                                    | kapliczka przydrożna                                                                                            | 2. połowa XIX w.               | A-3276 z<br>12.02.1992 r. |
|      | Tomaryny 18                                                                    | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                         | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Tomaryny 19                                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Tomaryny 21                                                                    | dróżnicówka                                                                                                     | koniec XIX w.                  | ---                       |
|      | Tomaryny 23                                                                    | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy                                             | 1921 r.                        | ---                       |
|      | Unieszewo, za wsią,<br>przy szosie w<br>kierunku Sząbruka                      | krzyż przydrożny, metalowy                                                                                      | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo, we wsi,<br>przy kościele                                            | krzyż przydrożny, metalowy                                                                                      | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo, w<br>centrum wsi                                                    | kapliczka przydrożna                                                                                            | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Unieszewo, przy<br>szosie, pomiędzy<br>północną i<br>południową częścią<br>wsi | kapliczka przydrożna                                                                                            | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Unieszewo 4                                                                    | budynek mieszkalny, drewniany (chałupa)                                                                         | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Unieszewo 6                                                                    | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy<br>- obora                                  | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo 6                                                                    | kapliczka przydrożna                                                                                            | 2. połowa XIX w.               | A-3299 z<br>10.03.1992 r. |
|      | Unieszewo 7                                                                    | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX w.                  | ---                       |
|      | Unieszewo, koło nr<br>15                                                       | kapliczka z dzwonniceką                                                                                         | 2. połowa XIX w.               | ---                       |
|      | Unieszewo 18                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo 36                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Unieszewo 37                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | lata 20.-30. XX w.             | ---                       |
|      | Unieszewo 41                                                                   | budynek dawnej szkoły polskiej, ob. mieszkalny                                                                  | 1931 r.                        | A-1597 z<br>30.09.1985 r. |
|      | Unieszewo 42                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | lata 20.-30. XX w.             | ---                       |
|      | Unieszewo 51                                                                   | budynek szkolny, murowany                                                                                       | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo 54                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | początek XX w.                 | ---                       |
|      | Unieszewo 56                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Unieszewo 65, 66,<br>67, 68, 69                                                | zespół stacji kolejowej wraz z historyczną<br>zabudową w postaci dziesięciu budynków oraz<br>zielenią urządzoną | 1873 r.                        | A-4590 z<br>9.03.2012 r.  |
|      | Unieszewo 70                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Unieszewo 75                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Unieszewo 77                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |
|      | Unieszewo 78                                                                   | budynek mieszkalny, murowany                                                                                    | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                       |

| L.p. | Adres                                                  | Obiekt                                                                                                                                                         | Datowanie                   | Nr rejestru zabytków   |
|------|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------|
|      | Unieszewo 84                                           | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                                                                                                          | początek XX w.              | ---                    |
|      | Unieszewo 88a                                          | zespół dworsko-folwarczny:<br>- dwór<br>- trzy budynki gospodarcze<br>- stodoła                                                                                | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Unieszewo, przy nr 88a                                 | kaplica przydrożna                                                                                                                                             | koniec XIX w.               | ---                    |
|      | Unieszewo                                              | aleja przydrożna: Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo - odcinek dojazdowy z Unieszewa do stacji kolejowej Unieszewo                | początek XX w.              | ---                    |
|      | Unieszewo                                              | aleja przydrożna: Gietrzwałd – Łajsy – Cegłowo – Unieszewo – Sząbruk – Tomaszkowo - odcinek dojazdowy z majątku ziemskiego Łajsy do przejazdu kolejowego Łajsy | początek XX w.              | ---                    |
|      | <b>Woryty</b> , dz. geod. nr 154/1, w centrum wsi      | kapliczka z dzwonnicyką                                                                                                                                        | 2. połowa XIX w.            | A-3285 z 2.03.1992 r.  |
|      | Woryty, dz. geod. nr 154/1, przy drodze do Gietrzwałdu | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | ---                    |
|      | Woryty 3                                               | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy                                                                                            | lata 30. XX w.              | ---                    |
|      | Woryty 11                                              | budynek szkoły polskiej, ob. mieszkalny                                                                                                                        | koniec XIX – początek XX w. | A-1594 z 30.09.1985 r. |
|      | Woryty 11                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3130 z 19.03.1991 r. |
|      | Woryty 12                                              | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Woryty, naprzeciwko nr 12                              | obora ze stodołą                                                                                                                                               | początek XX w.              | ---                    |
|      | Woryty 20                                              | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- spichlerz<br>- stodoła                                                                                         | początek XX w.              | ---                    |
|      | Woryty 21                                              | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Woryty 25                                              | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany (dwór)<br>- budynek gospodarczy I<br>- budynek gospodarczy II                                                       | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Woryty 30                                              | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- stodoła                                                                                                        | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Woryty 30                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3279 z 12.02.1992 r. |
|      | Woryty 33                                              | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                   | koniec XIX – początek XX w. | ---                    |
|      | Woryty 33                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3293 z 2.03.1992 r.  |
|      | Woryty 43                                              | budynek szkolny, murowany                                                                                                                                      | początek XX w.              | ---                    |
|      | Woryty 46                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3300 z 10.03.1992 r. |
|      | Woryty 48                                              | kapliczka przydrożna                                                                                                                                           | 2. połowa XIX w.            | A-3277 z 12.02.1992 r. |
|      | Woryty 51                                              | budynek mieszkalny, murowany                                                                                                                                   | początek XX w.              | ---                    |
|      | Woryty 52                                              | zagroda:                                                                                                                                                       | koniec XIX –                | ---                    |



| L.p. | Adres                                                                                              | Obiekt                                                                                | Datowanie                      | Nr rejestru zabytków |
|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------|
|      |                                                                                                    | - budynek mieszkalny, murowany<br>- budynek gospodarczy I<br>- budynek gospodarczy II | początek XX w.                 |                      |
|      | Woryty 59                                                                                          | budynek mieszkalny, murowany                                                          | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                  |
|      | Woryty 61                                                                                          | budynek mieszkalny, murowany                                                          | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                  |
|      | Woryty 67e                                                                                         | budynek mieszkalny, murowany (dworek)                                                 | koniec XIX w.                  | ---                  |
|      | Woryty, koło nr 67e                                                                                | kapliczka przydrożna z dzwonnniczką                                                   | 2. połowa XIX w.               | ---                  |
|      | Woryty 70                                                                                          | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                                 | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                  |
|      | Woryty 71                                                                                          | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                                 | początek XX w.                 | ---                  |
|      | Woryty, koło nr 71                                                                                 | kapliczka przydrożna                                                                  | 2. połowa XIX w.               | ---                  |
|      | Woryty 77                                                                                          | zagroda:<br>- budynek mieszkalny, murowany<br>- obora                                 | koniec XIX –<br>początek XX w. | ---                  |
|      | Woryty, koło nr 77                                                                                 | kapliczka przydrożna                                                                  | 2. połowa XIX w.               | ---                  |
|      | <b>Zaskwierki (Dorotowo)</b>                                                                       | zespół dworsko-folwarczny                                                             | koniec XIX w.                  | ---                  |
|      | Zaskwierki (Dorotowo) 13                                                                           | stodoła ryglowa                                                                       | koniec XIX w.                  | ---                  |
|      | Zaskwierki (Dorotowo) 14                                                                           | obora murowana                                                                        | koniec XIX w.                  | ---                  |
|      | Zaskwierki (Dorotowo) 14                                                                           | obora murowana                                                                        | koniec XIX w.                  | ---                  |
|      | <b>Zdrojek 36</b>                                                                                  | budynek mieszkalny, murowany                                                          | początek XX w.                 |                      |
|      | Gietrzwałd – Łajsy –<br>Cegłowo –<br>Unieszewo –<br>Sząbruk –<br>Tomaszkowo –<br>droga kraj. nr 51 | aleja przydrożna w granicach Gminy Gietrzwałd                                         | początek XX w.                 | ---                  |
|      | Gietrzwałd (droga kraj. nr 16) – Woryty –<br>Rentyny – droga woj. nr 527                           | aleja przydrożna na odcinku Gietrzwałd - Woryty                                       | początek XX w.                 | ---                  |
|      | Droga kraj. nr 16 (Kudypy) – Sząbruk                                                               | aleja przydrożna                                                                      | początek XX w.                 | ---                  |

## **18 WYKAZ TABEL, RYSUNKÓW, FOTOGRAFII I WYKRESÓW**

### **WYKAZ**

### **TABEL**

Tabela 1.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów dla terenów gminy Gietrzwałd

Tabela 2.

Fizjograficzne jednostki strukturalne gminy Gietrzwałd

Tabela 3.

Wykaz jezior zlokalizowanych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 4.

Wykaz pomników przyrody ożywionej i nieożywionej, znajdujących się na terenie gminy Gietrzwałd<sup>32</sup>

Tabela 5.

Wykaz obiektów ujętych w warmińsko-mazurskim rejestrze zabytków

Tabela 6.

Wykaz zabytków archeologicznych

Tabela 7.

Wykaz stanowisk archeologicznych

Tabela 8.

Wykaz alei przydrożnych typowanych do ochrony

Tabela 9.

Zmiany liczby ludności zamieszkującej gminę na przełomie lat 2003-2013

Tabela 10.

Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Gietrzwałd na tle województwa warmińsko-mazurskiego<sup>54</sup>

Tabela 11.

Zmiany wskaźnika salda migracji w latach 2003-2013 w gminie Gietrzwałd

Tabela 12.

Struktura ludności według wieku w gminie Gietrzwałd w porównaniu z sytuacją w powiecie olsztyńskim i województwie warmińsko-mazurskim

Tabela 13.

Zmiany liczby bezrobotnych w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009-2013

Tabela 14.

Pomoc społeczna w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w powiecie olsztyńskim

Tabela 15.

Zmiany liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie Gietrzwałd w latach 2009-2013

Tabela 16.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Gietrzwałd w porównaniu do sytuacji w pozostałych gminach powiatu

Tabela 17.

Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

Tabela 18.

Turystyka w gminie Gietrzwałd na tle turystyki w powiecie olsztyńskim

Tabela 19.

Wykaz organizacji działających na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 20.

Wykaz cmentarzy zlokalizowanych w gminie

Tabela 21.

Liczba gospodarstw rolnych w gminie Gietrzwałd

Tabela 22.

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Gietrzwałd

Tabela 23.

Wykaz użytków gruntowych gminy Gietrzwałd

Tabela 24.

Wykaz dróg krajowych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 25.

Wykaz dróg wojewódzkich na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 26.

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 27.

Wykaz dróg gminnych publicznych na terenie gminy Gietrzwałd

Tabela 28.

Wykaz oczyszczalni ścieków na terenie gminy Gietrzwałd

## **WYKAZ FOTOGRAFII**

Fotografia 1.

Widok z lotu ptaka na wieś Gietrzwałd

Fotografia 2.

Aleja drzew na drodze Gietrzwałd – Woryty stanowiąca park kulturowy

Fotografia 3.

Kościół pod wezwaniem świętego Mikołaja w Sząbruku

Fotografia 4.

Przestrzeń publiczna w miejscowości Gronity

Fotografia 5.

Charakterystyczna warmińska kapliczka przydrożna zlokalizowana w gminie Gietrzwałd

## **WYKAZ RYSUNKÓW**

Rysunek 1.

Podział gminy Gietrzwałd na obręby geodezyjne

Rysunek 2.

Przestrzenne rozmieszczenie terenów, dla których obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Rysunek 3.

Rozmieszczenie fizjograficznych jednostek strukturalnych na terenie gminy Gietrzwałd

Rysunek 4.

Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie warmińsko-mazurskim

Rysunek 5.

Logo gminy Naterki

Rysunek 6.

Logo miejscowości Unieszewo

Rysunek 7.

Stacja kolejowa w Biesalu

## **WYKAZ WYKRESÓW**

Wykres 1.

Dynamika zmian liczby urodzeń i liczby zgonów w gminie Gietrzwałd w latach 2003-2013

Wykres 2.

Zmiany wskaźnika gęstości zaludnienia w latach 2008-2013 w gminie Gietrzwałd

Wykres 3.

Zmiany wskaźnika udziału ludności wg. ekonomicznych grup wieku w ludności gminy ogółem, w latach 2003-2013

Wykres 4.

Liczba osób bezrobotnych w latach 2009-2013 w gminie Gietrzwałd

Wykres 5.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminach powiatu olsztyńskiego w 2013r.

Wykres 6.

Liczba dzieci w przedszkolach i uczniów w gminie Gietrzwałd w latach 2010-2013

Wykres 7.

Udział procentowy poszczególnych użytków gruntowych w ogólnej powierzchni gminy

## 19 BIBLIOGRAFIA

### A. Opracowania:

1. *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg. stanu na 31.12.2013r.* Państwowy Instytut Geologiczny. Państwowy Instytut Badawczy. Warszawa 2014
2. Decyzja Nr 3 Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 24 marca 2014r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych
3. Dokumentacja określająca warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód podziemnych Olsztyn (GZWP nr 213), Państwowy Instytut Geologiczny i Hydroconsult Sp. z o. o., Warszawa 2007
4. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030; 13.12.2011r.
5. Lokalna Strategia Rozwoju „Krainy Drwęcy i Pasłęki”. Związek Stowarzyszeń. Łukta 2013
6. Migracje ludności. Materiały dydaktyczne. Zakład Demografii i Gerontologii Społecznej. Uniwersytet Łódzki.
7. Numeracja Dróg Gminnych Woj. Warm. – Mazurskiego. Tekst Jednolity Uchwały nr 62/290/04/II Zarządu Województwa Warmińsko – Mazurskiego z dn. 14 grudnia 2004 r. Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 10/55/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r.
8. Ocena jakości rzek badanych w 2012 roku. Delegatura w Elblągu. Elbląg 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
9. Ocena roczna jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim za rok 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska. Olsztyn 2014
10. Ocena jakości wód jezior badanych w 2012 roku. Olsztyn 2013. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
11. Plan Gospodarki Odpadami dla gminy Gietrzwałd. Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXIII/317/06 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 20 kwietnia 2006r.
12. Plan Ochrony Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty
13. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego; 2015r.
14. Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Gminy Gietrzwałd na lata 2012-2016
15. Program małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015
16. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2004 roku. Olsztyn 2005. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
17. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2005 roku. Olsztyn 2006. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
18. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2006 roku. Olsztyn 2007. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
19. Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2008 roku. Olsztyn 2009. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie
20. Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2013
21. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku
23. Rozporządzenie Nr 31 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego zmieniające rozporządzenie w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn

24. Rozporządzenie Nr 43 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w sprawie wyznaczenia aglomeracji Olsztyn
25. Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna, stan na 01.04.2014r.
26. Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku; Załącznik do Uchwały Nr XIV/253/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 21 lutego 2012 r.
27. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025; 25.06.2002r.
28. Studium obszaru problemowego strefy podmiejskiej miasta Olsztyna. Projekt. Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn 2008.
29. Tabela inwentaryzacyjna drogi nr 1423 wykonana w ramach opracowania Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego. Regionalny Ośrodek Badan Dokumentacji Zabytków w Olsztynie
30. Uchwała Nr XXIII/215/2005 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 17 lutego 2005r. w sprawie Programu Rozwoju Lokalnego na lata 2005-2010
31. Uchwała Nr XX/194/2008 rady Gminy Gietrzwałd z dnia 29 maja 2008 roku w sprawie Planu Odnowy i Rozwoju Wsi Naterki
32. Uchwała Nr XXIX/301/2009 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 26 marca 2009r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd-Woryty w gminie Gietrzwałd
33. Uchwała Nr XXXIV / 341 / 2009 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 03 września 2009 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy miejscowości Łęguty
34. Uchwała Nr XXXIX / 422 / 2010 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 marca 2010 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy miejscowości Łęguty
35. Uchwała Nr XLIV/483/2010 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 2 września 2010 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Gietrzwałd
36. Uchwała Nr IX/64/2011 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 30 czerwca 2011 roku zmieniająca uchwałę w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Biesal
37. Uchwała Nr XXXII/314/2013 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 25 kwietnia 2013 roku w sprawie zatwierdzenia Planu Odnowy Miejscowości Unieszewo
38. Uchwała Rady Gminy Gietrzwałd Nr XXXIX/392/2013 z dnia 30 grudnia 2013r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Gietrzwałd na lata 2014–2021
39. Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
40. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody.
41. Waloryzacja i program ochrony alei przydrożnych woj. warmińsko-mazurskiego. Stowarzyszenie na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego Mazur SADYBA. Krzysztof Worobiec. Regionalny Ośrodek Badan Dokumentacji Zabytków w Olsztynie
42. Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Gminy Gietrzwałd na lata 2012 – 2016
43. Wykaz dróg krajowych zgodny z zarządzeniem Nr 73 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 02.12.2008 r.
44. Wykaz firm które uzyskały wpis do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie gminy Gietrzwałd
45. Wyznaczenie granic bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych, etap II. Pasłęka. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski Gdynia. 2004/2005.
46. Załącznik do Uchwały Nr XXXIII/317/06 Rady Gminy Gietrzwałd z dnia 20 kwietnia 2006r. - Plan gospodarki odpadami dla gminy Gietrzwałd; lata: 2004-2007 z perspektywą obowiązywania w latach 2008-2011.

47. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 10/54/08/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 lutego 2008r. Numeracja dróg powiatowych woj. warm. – mazurskiego, tekst jednolity Uchwały nr 62/289/04/II Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dn. 14 grudnia 2004 r.
48. Załącznik nr 1 do uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XL/447/ 2010 z dnia 22.04.2010r.
49. Załącznik do uchwały Rady Gminy Gietrzwałd Nr XLVII/514/10 z dn. 09.11.2010r. - Plan Odnowy Miejscowości Gronity
50. Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 stycznia 1970 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody

## **B. Serwisy internetowe:**

1. Arboretum w Kudypach: <http://www.kudypy.olsztyn.lasy.gov.pl/>
2. Biuletyn Informacji Publicznej Regionalnego Portalu Informacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego: [http://bip.warmia.mazury.pl/gietrzwald\\_gmina\\_wiejska/](http://bip.warmia.mazury.pl/gietrzwald_gmina_wiejska/)
3. Geoportal Powiatu Olsztyńskiego: <http://powiatolsztynski.geoportal2.pl/>
4. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska: <http://powietrze.gios.gov.pl/>
5. Główny Urząd Statystyczny: <http://stat.gov.pl/>
6. Gmina Gietrzwałd: <http://gietrzwald.pl/>
7. Informacja Turystyczna Gminy Gietrzwałd: <http://www.it.gokgietrzwald.pl/>
8. Lasy Państwowe: <http://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/mapy>
9. Naterki: <http://www.naterki.com/>
10. Obszary Natura2000: <http://natura2000.gdos.gov.pl/>
11. Obszary Natura2000: <http://obszary.natura2000.org.pl/>
12. Państwowa Służba Hydrogeologiczna: <http://epsh.pgi.gov.pl/epsh/>
13. Państwowy Instytut Geologiczny: <http://geoportal.pgi.gov.pl/>
14. Państwowy Instytut Geologiczny: [http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj\\_warm-mazurskie.jpg](http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sopo/mapy/woj_warm-mazurskie.jpg)
15. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych: <http://rdlpolsztyn.gisnet.pl/>
16. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie: <http://olsztyn.rdos.gov.pl/>
17. Regionalny Portal Informacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego: <http://portal.warmia.mazury.pl/>
18. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku: <http://www.rzgw.gda.pl/>
19. Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie: <http://www.wuoz.olsztyn.pl/>
20. Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi Sp. z o. o. Olsztyn: <http://www.zgok.olsztyn.pl/>
21. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie: <http://www.zdw.olsztyn.pl/>
22. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych: <http://start.geomeliportal.pl/>
23. Związek Stowarzyszeń „Kraina Drwęcy i Pastęki”: <http://www.leader.frri.org.pl/>
24. <http://biogaziennergia.pl/aktualnosci/25/url>
25. <http://www.domwarminski.pl/>
26. <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/>
27. <http://www.konsultacje.olsztyn.eu/>
28. <http://stawiguda.wm.pl/184979,Ameryka-tez-oszczedza.html#axzz3RKq4aI9M>
29. <http://www.szlaki.mazury.pl/>